

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV FILOZOFICKÉ FAKULTY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mariánské sermony Antonína z Padovy

Vedoucí práce: PhDr. Petr Hlaváček Ph.D.

Autor práce: Tereza Šislerová

Studijní obor: Nj-L/SŠ

Ročník: IV.

2011

Děkuji vedoucímu své diplomové práce PhDr. Petru Hlaváčkovi Ph.D. za odborné vedení při zpracování práce a za poskytnutí cenných rad. Dále děkuji prof. Ctiradovi Václavu Pospíšilovi Th.D. OFM za podnětné rady k teologické části práce. Děkuji také celé františkánské rodině, svým přátelům a především své rodině za podporu po dobu mých studií.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 13. června 2011

ANOTACE

Tato diplomová práce s názvem *Mariánské sermony Antonína z Padovy* se zaměřuje především na překlad čtyř promluv k mariánským svátkům, které patří do cyklu *Sermones dominicales*, jejichž autorem je františkánský teolog a kazatel Antonín z Padovy (1195-1231), a které dosud nebyly přeloženy do češtiny. Zabývá se i osobností autora a jeho vztahem k františkánství. Rozebírá jeho dílo z hlediska stylistického a jazykového. Nechybí ani analýza přeložených sermonů z teologického hlediska a interpretace Antonínova pojetí Panny Marie.

ANNOTATION

This diploma thesis entitled *Marian sermons of Anthony of Padua* is based on the translation of four speeches to the Marian Feasts given by Anthony of Padua a Franciscan theologian and preacher (1195-1231). These speeches belong to the cycle *Sermones dominicales* and have never before been translated into Czech. The work includes insights about Anthony of Padua himself and his relationship to Franciscan spirituality. Important too, is a theological analysis of the sermons with particular focus of Anthony of Padua's conception of the Virgin Mary. In addition to focus on on the author and his views there is particular attention paid to the stylistic and the linguistic techniques used in his work.

Obsah

ÚVOD	7
I. DOBA ANTONÍNA Z PADOVY A JEJÍ CÍRKEVNĚ-POLITICKÝ KONTEXT.....	9
I.1. CÍRKEVNĚ-POLITICKÁ SITUACE VRCHOLNĚ STŘEDOVĚKÉ EVROPY	9
I.2. KRÍŽOVÉ VÝPRAVY.....	10
I.3. VZDĚLANOST	11
I.4. NOVÉ ŘÁDY A NONKONFORMNÍ HNUTÍ.....	12
I.5. FRANTIŠKÁNSKÝ ŘÁD VE 13. STOLETÍ.....	16
I.5.1. <i>František z Assisi a počátky Řádu Menších bratří.....</i>	<i>16</i>
I.5.2. <i>Hledání identity františkánského řádu.....</i>	<i>17</i>
II. ŽIVOT A DÍLO ANTONÍNA Z PADOVY	21
II.1. ANTONÍNŮV ŽIVOT	21
II.1.1. <i>Hagiografické prameny</i>	<i>21</i>
II.1.2. <i>Antonínův život</i>	<i>21</i>
II.2. ANTONÍNOVSKÁ OTÁZKA	25
II.3. SERMONES	26
II.3.1. <i>Struktura sermonů</i>	<i>27</i>
II.3.2. <i>Důležitost Písma</i>	<i>28</i>
II.3.3. <i>Středověké a antické autority.....</i>	<i>29</i>
II.3.4. <i>Jazyková stránka sermonů.....</i>	<i>31</i>
III. ANTONÍNOVY MARIÁNSKÉ SERMONY	34
III.1. ANALÝZA MARIOLOGIE VE VYBRANÝCH SERMONECH	35
III.1.1. <i>Biblické východisko</i>	<i>35</i>
III.1.2. <i>Nejfrekventovanější tituly a symboly Panny Marie</i>	<i>38</i>
III.1.3. <i>Maria a Bůh.....</i>	<i>40</i>
III.1.4. <i>Maria a lidé.....</i>	<i>42</i>
III.2. MORÁLNÍ NAPOMENUTÍ V MARIÁNSKÝCH SERMONECH.....	43
IV. PŘEKLAD.....	47
NAROZENÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE	47
O ZVĚSTOVÁNÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNĚ MARIÍ (I)	50
OČIŠŤOVÁNÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE (I)	67
NANEBEVZETÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE.....	79
ZÁVĚR.....	88
SEZNAM ZKRATEK.....	90
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	92
SEZNAM PŘÍLOH.....	97
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	98
LATINSKÝ TEXT SERMONŮ.....	100

Úvod

Spisy Antonína z Padovy (1195-1231) *Sermones dominicales* a *Sermones festivi*, první skutečné františkánské teologické dílo¹, jsou cyklem kázání, které Antonín vytvořil v posledních letech svého života. Nelze je však považovat za kázání v pravém slova smyslu, neboť jsou určeny pro vzdělávání kazatelů. Je možné v nich vidět sumu biblického a teologického poznání a klíč k pochopení Antonínovy pastorační činnosti. Právě proto užíváme v textu naší práce výraz „sermon“, abychom tak pouhým překladem nezúžili mnohovrstevnatost vnímání tohoto literárního žánru.

Kritický vědecký zájem o osobnost Antonína z Padovy a jeho dílo se datuje do začátku 20. století, kdy graduje též bádání k problematice svatého Františka a jeho řádu. Větší pozornosti, zejména ze strany teologů a historiků dějin myšlení, se Antonínovi však dostalo až po jeho prohlášení učitelem církve 16. ledna 1946. V roce 1959 bylo v Padově založeno *Centro studi antoniani*, které od roku 1961 vydává časopis *Il Santo*.² Časopis se zaměřuje především na osobnost Antonína z Padovy z hlediska historie, výtvarného umění, hudby a teologie.

Při příležitosti 750. výročí Antonínovy smrti byla v Padově roku 1981 uspořádána konference, která se zabývala strukturou, stylem a teologií *Sermones dominicales* a *Sermones festivi*. Články z této konference vyšly knižně a zároveň byly publikovány také ve výše uvedeném časopise.³

K Antonínově mariologii vyšlo v první polovině 20. století hned několik publikací. Nejdůležitější z nich jsou články G. Roschiniho, L. di Fonza a monografie B. Costi.⁴ Z novějších publikací to jsou pak články R. Laurentina⁵ a D. Montagny⁶ přednesené na již zmíněné konferenci.

¹ ZAVALLONI, Roberto, *Anton Paduánsky. Kazatel a teológ*, Bratislava 2005, s. 34.

² Časopis *Il Santo. Rivista francescana* (v letech 1961-1996 měl podtitul *Rivista antoniana*) navazuje časopis *Il Santo. Rivista antoniana illustrata*, který vycházel v letech 1928-1932.

³ POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982; *Il Santo*. 1982, 22.

⁴ ROSCHINI, Gabriel, *La mariologia di s. Antonio di Padova*, in: *Marianum*. 1946, 8, s. 16-17; DE FONZA, Lorenzo, *La mariologia di s. Antonio*, in: *S. Antonio dottore della Chiesa*, 1947, s. 85-172; COSTA, Beniamino, *La mariologia di s. Antonio di Padova*, Padova 1950.

⁵ LAURENTIN, René, *La Vierge Marie chez saint Antoine de Padoue*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982. s. 491-520. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 491-520.

V českém prostředí se zájem o Antonína a jeho dílo začíná projevovat teprve nyní. Antonínovy sermony zkoumala především z teologického hlediska ve své disertační práci Marta Lucie Cinciálová⁷, která také publikovala článek o Antonínově osobnosti v kolektivní monografii *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím*.⁸

Tato diplomová práce se soustřeďuje na překlad části Antonínových sermonů z latinského jazyka do českého, které dosud nebyly přeloženy. Z rozsáhlého díla byly vybrány čtyři mariánské sermony, v rámci *Sermones dominicales* tvoří jeden celek. Překlad vychází z posledního kritického vydání, které je přístupné i na internetu.⁹ Snažila jsem se o překlad co nejvíce věrný originálu, který by se však přiblížil dnešnímu jazykovému úzu a tím i modernímu čtenáři.

Antonín často cituje z bible. Vzhledem k tomu, že text Vulgáty, který Antonín používá pro své citace, se vždy neshoduje s českým ekumenickým překladem, jsou všechny úryvky z Písma přeloženy. Český ekumenický překlad je uveden v poznámkách. Citace jsou v textu uváděny podle českého ekumenického překladu, kde se odlišují od citací Vulgáty, je tato skutečnost rovněž uvedena v poznámce.

Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. První krátce nastiňuje historický kontext Antonínovy doby. Druhá kapitola rozebírá styl, jazyk a literární stránku sermonů. Třetí kapitola analyzuje přeložené sermony z teologického hlediska. Poslední kapitola pak obsahuje samotný překlad, jenž je stěžejní částí této diplomové práce. Pro možnost srovnání byl do přílohy přidán i latinský text.

⁶ MONTAGNA, Davide Maria, *Tracce di pietà mariana medievale nei «Sermones» di s. Antonio*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982. s. 521-535. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 521-535.

⁷ CINCIÁLOVÁ, Marta Lucie, *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia* [online]. Olomouc Univerzita Palackého, 2009. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z WWW: <<http://theses.cz/id/uy6cjo/>>. [cit. 2011-06-17].

⁸ CINCIÁLOVÁ, Marta Lucie, *Dvojitá tvář svatého Antonína*, in: Hlaváček, Petr (ed.), *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím (Europaeana Pragensia 1 - Historia Franciscana III.)*, Praha 2009, s. 82-109.

⁹ *Sancti Antonini Patavini Sermones Dominicales et Festivi*, Edizione critica dei Sermoni, Edizione Messaggero Padova, EMP, 1979. Dostupné z WWW: <<http://www.santantonio.org/portale/sermones/indice.asp?ln=LT&s=0&c=0&p=0>>. [cit. 2011-06-17].

I. Doba Antonína z Padovy a její církevně-politický kontext

I.1. Církevně-politická situace vrcholně středověké Evropy

Ve druhé polovině 11. století začíná vleklý boj mezi světskou a církevní mocí, tzv. boj o investituru. Jedním z nejangažovanějších papežů v tomto sporu byl Řehoř VII., který centralizoval řízení církve a zdůrazňoval nadřazenost papežské moci nad světskou. Papež chtěl sám dosazovat a sesazovat církevní hodnostáře i panovníky.¹⁰ Boj o investituru byl ukončen roku 1122 konkordátem wormským. Obě strany se dohodly na kompromisu.¹¹

Spor mezi císařem a papežem se znovu otevřel, když byl králem a posléze i císařem Svaté říše římské korunován Fridrich Barbarossa, který byl velmi silným panovníkem.¹² V roce 1158 se mu podařilo získat na svou stranu jihoitalská města. Situace se změnila v momentě, kdy na papežský stolec nastoupil Alexandr III. a ten se nechtěl papežské suverenity vzdát. Císař byl nakonec poražen a uzavřel s papežem mír. Nadále tak platil konkordát wormský.¹³

V roce 1187 začala příprava křížové výpravy, v jejímž čele stanul Fridrich Barbarossa. Na Jeruzalém vyrazil roku 1189, již v roce 1190 však Fridrich zahynul, když se brodil přes řeku Salef. Po smrti Fridrichova syna Jindřicha VI. roku 1197 se znovu rozpoutal boj mezi Welfy a Štaufy.¹⁴

V této době stanul v čele církve Innocenc III. (1198-1216), jeden z politicky nejmocnějších papežů. Innocenc se vrátil k myšlenkám papeže Řehoře VII. Podle něj jen papež směl určovat, co je vůle Boží, a to i v politických otázkách. Využitím bojů o římský (německý) trůn získal právo dosazovat a sesazovat biskupy bez souhlasu světské moci. Roku 1215 svolal 4. lateránský koncil, kde byly mimo jiné vydány

¹⁰ Srov. ŘÍČAN, Rudolf, MOLNÁR, Amedeo, *Dvanáct století církevních dějin*, Praha 2008, s. 293-294; FRANZEN, August, *Kleine Kirchengeschichte*, Freiburg im Breisgau 1980, s. 179-184.

¹¹ Císař mohl uvádět do úřadu žezlem, vzdal se práva investovat prstem a berlou, které nyní připadlo papeži. Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 296.

¹² Fridrichovi se podařilo usmířit rody Welfů a Štaufů, které si dělaly nárok na římsko-německý trůn, roli přitom hrálo i to, že byl synem předchozího císaře Konráda III. z rodu Štaufů a z matčiny strany pocházel i z rodu Welfů. Vládl v letech 1152-1190. Srov. RAPP, Francis, *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.*, Praha 2007, s. 136.

¹³ Srov. RAPP, F., *Svatá říše římská*, s. 138-147.

¹⁴ Srov. TAMTĚŽ, s. 148-149.

dekrety hájící katolickou nauku proti katarům a valdenským i dalším křesťanským nonkonformistům (heretikům).¹⁵

Po smrti Innocence vedli jeho nástupci nadále boj proti císařské moci. Jejich výrazným protivníkem byl též Fridrich II. Štaufský, který sice neměl ambice podřídit si církevní moc, ale zároveň nechtěl, aby se papežové vměšovali do jeho záležitostí. Spory skončily až popravou posledního Štaufa Konradina roku 1268.¹⁶

I.2. Křížové výpravy

Svaté války proti „pohanům“, především proti muslimům ve Svaté zemi, se začaly vést v 11. století. Důvodem bylo obsazení svatých míst seldžuckými Turky, kteří již nebyli ke křesťanským poutníkům tolerantní. První křížová výprava byla svolána papežem Urbanem II. v roce 1092. Křížáckým vojskům se podařilo dobýt roku 1099 Jeruzalém a obsadit tak část Palestiny a Sýrie.¹⁷ Jeruzalémské království však nemělo dlouhé trvání. Od roku 1148 bylo napadáno a roku 1187, kdy byl Jeruzalém dobyt egyptským sultánem Saladinem, podlehl úplně.¹⁸

Do Palestiny bylo vysláno ještě několik dalších výprav, ale žádná z nich neměla příliš velký úspěch. Fridrich II. se snažil získat území beze zbraní. Podařilo se mu se sultánem uzavřít dohodu, v níž se křesťané vzdali Sýrie a získali Jeruzalém, Betlém, Nazaret a pásmo při pobřeží vedoucí k přístavu Akkon. V roce 1244 byl ale Jeruzalém křesťanům znovu odňat.¹⁹ Poslední křížovou výpravu do Svaté země zorganizoval v roce 1270 francouzský král Ludvík IX., zemřel však v Tunisu. Myšlenka na osvobození svatých míst byla živá až do 15. století, ale žádná další výprava se už neuskutečnila.²⁰

¹⁵ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 332-336; FRANZEN, A., *Kleine Kirchengeschichte*, s. 212-217.

¹⁶ Srov. FRANZEN, A., *Kleine Kirchengeschichte*, s. 217-218; ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 363-364.

¹⁷ Srov. KADLEC, Jaroslav, *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993, s. 124-125; MUNDY, John, *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*, Praha 2008, s. 49; LE GOFF, Jaques, *Kultura středověké Evropy*, Praha 1991, s. 86.

¹⁸ Srov. LE GOFF, J., *Kultura středověké Evropy*, s. 86; KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, s. 150-151.

¹⁹ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, s. 162-163.

²⁰ Srov. LE GOFF, J., *Kultura středověké Evropy*, s. 87.

I.3. Vzdelanost

Období kolem roku 1200 je ve znamení velkého rozvoje měst a tím i intenzivní urbanizace evropské společnosti. Vznik nové měšťanské vrstvy významně ovlivnil i systém školství. Hlavní školská centra se přesouvají z klášterů do měst.²¹

Již ve 12. století se objevil nový typ škol, univerzity. První univerzitou byla právní škola v Bologni založená roku 1158. V roce 1200 bylo králem uznáno sdružení učitelů a studentů v Paříži. Postupně vznikaly univerzity i v dalších evropských městech, v Oxfordu, v Cambridgi. V Montpellier vznikla nejdříve lékařská fakulta a později i fakulta právní. Úkolem univerzity v Toulouse bylo potírat herezi, po potlačení katarů v 30. letech 13. století se z ní stalo centrum právních studií ve Francii.²² V zemích Svaté říše římské a ve východní Evropě se univerzity objevily až ve 14. století.²³

Společenství mistrů a studentů měla vlastní samosprávy, byla nezávislá na královské jurisdikci. V roce 1209 získala právo disponovat s povolením vyučovat, jež do té doby náleželo biskupovi, který je uděloval pouze vyučujícím na katedrálních školách. Tyto stanovy byly roku 1231 potvrzeny Řehořem IX.²⁴

Každá univerzita měla několik fakult (fakultu svobodných umění, medicíny, práva a teologie) a sdružovala studenty různých národností i různých stavů. Na univerzitní půdě velmi brzy pronikli i členové mendikantských řádů. Dominikáni a františkáni se postupně stali velmi důležitými mistry akademických obcí.²⁵ Mezi nejvýznamnější dominikány působící na univerzitách ve 13. století patřili Albert Veliký²⁶ a Tomáš Akvinský²⁷, z františkánů to byli Bonaventura z Bagnoregia²⁸, Jan Duns Scotus²⁹ a Roger Bacon.³⁰

²¹ Srov. SPULNAR, Pavel, et al. *Kultura středověku*, Praha 1972, s. 49; LE GOFF, J., *Kultura středověké Evropy*, s. 97.

²² Srov. MUNDY, John, *Evropa vrcholného středověku*, s. 301-302.

²³ Srov. DE LIBERA, Alain, *Středověká filosofie. Byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*, Praha 2001, s. 368.

²⁴ Srov. TAMTÉŽ, s. 367.

²⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 365-413.

²⁶ Albert z Lauingenu (1200-1280) pocházel z rytířské rodiny. Studoval v Padově a v Kolíně nad Rýnem, poté vstoupil k dominikánům. Působil jako mistr teologie v Paříži a vyučoval také na dominikánském studiu v Kolíně nad Rýnem, kde byl jeho žákem Tomáš Akvinský. Srov. TAMTÉŽ s. 392.

²⁷ Tomáš Akvinský (1225-1274) pocházel z italské šlechtické rodiny, byl vychováván v klášteře Monte Cassino. Po studii svobodných umění v Neapoli vstoupil k dominikánům. Studoval v Paříži a v Kolíně nad Rýnem, jako mistr teologie působil v Itálii a Francii. Srov. TAMTÉŽ, s. 401-402.

I.4. Nové řády a nonkonformní hnutí

Po dlouhou dobu byla jedinou mnišskou řeholí západní Evropy řehole benediktinská.³¹ Mniši se zavazovali, že budou žít stále na stejném místě („stabilitas loci“) a budou dodržovat sliby chudoby, čistoty a poslušnosti.³² Hlavní náplní dne mnichů byly modlitba, práce a studium. Mniši neměli žádné osobní vlastnictví. Ale samotné kláštery postupem doby díky darům věřících, zejména panovníků a aristokracie, značně zbohatly.³³

V 10. století se objevuje snaha o znovuoživení benediktinské řehole³⁴, která v mnoha klášterech již byla dodržována pouze částečně. V roce 909 byl založen klášter v Cluny, v němž se zrodila nejvýznamnější benediktinská reforma. Mniši zachovávali silentium (mlčení), pokud mluvili, odříkávali žalmy. Klád se důraz na poslušnost, upřednostňovala se modlitba a četba před ruční prací, pečlivěji se vybírali novicové. Klášter získal určitou míru autonomie, mohl si sám volit opaty bez zásahu zvenčí. Clunyjské hnutí se postupně šířilo po celé Evropě. Všechny kláštery byly podřízeny clunyjskému opatu.³⁵

Jako určitý následek clunyjské reformy můžeme chápat i vznik nových mnišských řádů v 11. století, kamaldulů, kartuziánů a cisterciáků. Zakladatel řádu kamaldulských poustevníků, sv. Romuald, byl mnichem v clunyjském opatství Sant'Apollinare. Toužil

²⁸ Bonaventura z Bagnoregia (1217-1274), vlastním jménem Jan z Fidanzy, studoval v Paříži, roku 1243 vstoupil k františkánům. V letech 1253-1255 působil jako mistr regent na františkánské stolici teologické fakulty pařížské univerzity. V roce 1257 se stal generálním ministrem františkánského řádu. Srov. TAMTÉŽ, s. 339-400.

²⁹ Jan Duns Scotus (1265-1308) studoval nejprve v Anglii a pak v Paříži. V roce 1305 se stal mistrem teologie v Paříži a v Kolíně nad Rýnem. Srov. TAMTÉŽ, s. 416.

³⁰ Roger Bacon se narodil v Anglii mezi lety 1212-1220, studoval v Oxfordu a vyučoval v Paříži. Zemřel roku 1294. Srov. TAMTÉŽ, s. 412.

³¹ Benedikt z Nursie, jehož životopis sepsal papež Řehoř Veliký, žil na přelomu 5. a 6. století ve střední Itálii. Odešel studovat do Říma, ale před závěrečnými zkouškami se rozhodl kvůli zhýralému životu ostatních studentů odejít do ústraní. Žil jako poustevník nedaleko Subiaca. Později se k němu přidávali další muži. Benedikt z nich vytvořil dvanáctičlenné skupiny a do čela každé určil opata. Konec svého života strávil v klášteře v Monte Cassinu. Srov. LAWRENCE, Hugh, *Dějiny středověkého mnišství*, Praha 2001, s. 23-25.

³² Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 199.

³³ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 32-35.

³⁴ Kromě clunyjského opatství bylo obdobně reformováno opatství v Gorze v Lotrinsku, které se stalo vzorem obnovy řadě klášterů v celém Německu. Srov. TAMTÉŽ, s. 85-86.

³⁵ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 84-90 ; Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 267; FRANZEN, A., *Kleine Kirchengeschichte*, s. 176-179.

ale po větší askezi, a tak z opatství odešel a začal žít jako poustevník. Roku 1022 založil v Camaldoli v Toskánsku první poustevnický řád na Západě.³⁶

Roku 1084 založil sv. Bruno Kolínský v rokli La Chartreuse (Cartusium) klášter. Definitivní podobu novému řádu vtiskl až Guido, děkan z nedalekého Grenoble. Mniši byli usazeni ve společné budově, ale každý měl k dispozici svoji vlastní celu, ve které žil, jedl a spal, a malou zahrádku. Příležitostí ke společnému setkávání bylo málo. Hlavní činností kartuziánů byla kontemplace, doporučována byla i fyzická práce, která měla šlechtit ducha, obživu zajišťovali laičtí bratři.³⁷

Obnovit benediktinskou řeholi se snažili i bratři, kteří v roce 1098 opustili opatství v Molesmes v čele s jeho opatem sv. Robertem z Molesmes a založili klášter v Cîteaux. Tak vznikli cisterciáci. Robert se však musel z nařízení papeže vrátit zpět do Molesmes. Za svůj rozvoj vděčí cisterciáci sv. Bernardu z Clairvaux. Po jeho vstupu se začal řád rozrůstat a zakládat dceřiné kláštery. Nejznámější vznikl v Clairvaux, kde se stal opatem právě Bernard. Cisterciácký řád dbal na přísné dodržování benediktinské řehole a na intenzivní odříkání, které se projevovalo ve všech sférách klášterního života, v odívání, stravě i architektuře. Opatství se zřizovala v pustých a neobdělávaných krajinách. Komunita se živila vlastní prací.³⁸

Kromě reformy mnišství došlo v průběhu 11. a 12. století i k reformě kněžského života. Kněží, kteří žili při katedrálách a dříve tvořili společenství, nyní bydleli každý sám ve vlastním obydlí. A tak se ti, kteří toužili po obnově, začali sdružovat do kanovnických společností, aby tak následovali život apoštolů. Řeholní kanovníci si jako pravidla pro svůj způsob života zvolili tzv. řeholi svatého Augustina. Řád augustiniánských kanovníků nebyl vnitřně jednotný. Existovala společenství, která se věnovala duchovní správě katedrálních kostelů, kongregace starající se o nemocné, společenství kněží hradních pánů nebo i uzavřené kontemplativní komunity.³⁹ Jednou z nejvýznamnějších kongregací bylo opatství svatého Viktora v Paříži.⁴⁰

³⁶ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 148-149.

³⁷ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 157-158; ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století církevních dějin*, s. 311.

³⁸ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 171-175; KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, s. 131-132; ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 313.

³⁹ Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 160-165; Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 313

⁴⁰ Opatství svatého Viktora založil v roce 1110 Vilém z Champeaux. Z této komunity řeholních kanovníků vyšlo mnoho učenců. Mezi ně patří i nejvýznamnější vykladači mystické teologie, Hugo a

Novými řády, které se oddálily od dosavadní klášterní tradice, byly řády mendikantské. Zřekly se jakéhokoli majetku, nejnütnější potřebnou obživu získávaly žebrotou. Věnovaly se kazatelské činnosti, bratři nebyli vázáni k jednomu klášteru, ale pohybovali se volně po kraji podle nařízení představeného.⁴¹ Dva nejvýznamnější mendikantské řády, františkáni a dominikáni, vznikly na začátku 13. století.

Dominik pocházel z bohaté španělské rodiny. Byl augustiniánským kanovníkem v Osmě. V roce 1203 se na diplomatické cestě spolu se svým biskupem Diegem jižní Francií dostal do kontaktu s katary. V té době byli úkolem obracet katarské heretiky pověřeni cisterciáci. Se dvěma cisterciáckými vyslanci se Dominik a Diego potkali při zpáteční cestě do Španělska. Ti je upozornili, že s bohatým doprovodem a finančně zajištěním mnoho u katarů nezmůžou, a přesvědčili je, aby se společně s nimi vydali kázat pěšky. Zatímco se Diego vrátil zpět, Dominik ve Francii zůstal a věnoval se i nadále kazatelské činnosti. V roce 1216 schválil papež Innocenc III. Řád kazatelů. Na 4. lateránském koncilu bylo však zakázáno zakládat nové řády, a tak Dominik musel přijmout již existující řeholi. Zvolil řeholi svatého Augustina. Roku 1218 papež Honorius III. schválil misi kazatelského řádu poté, co Dominik vyslal své bratry z Toulouse do Bologne, Paříže a Španělska.⁴²

Řád bratří kazatelů (dominikáni) velmi dbal na vzdělání. Aby se bratři mohli cvičit v disputacích a věnovat se studiu, byla zkrácena denní modlitba. Někteří bratři byli účastni na modlitbách zproštěni úplně. Povinná zůstávala jen modlitba kompletáře, poslední modlitba dne, ze které se pro dominikány stala veřejná bohoslužba.⁴³ Vedle dominikánů se jako další důležitý mendikantský řád profilovali právě františkáni.

Již od 11. století se začali rovněž objevovat jednotlivci a postupem času i skupiny, které se stavěly na odpor církevní autoritě. Ve 12. století byly tendence k sektářství stále vyšší.⁴⁴ Nejvýznamnějšími nonkonformními (heretickými) hnutími byli kataři a valdenští.

Richard od svatého Viktora, kteří působili ve 12. století, a Thomas Gallus ve 13. století. Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 164.

⁴¹ Srov. TAMTÉŽ, s. 253.

⁴² Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 250-252; MOLNÁR, A., *Valdenští. Evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991, s. 52; ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 348.

⁴³ Modlitby kompletáře se u dominikánů zúčastňoval i lid, protože se ji bratři modlili v době, kdy šla většina lidí z práce. Srov. LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 252-253.

⁴⁴ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 336-337.

Kataři, nebo také albigenští, se nejvíce rozšířili v jižní Francii a severní Itálii.⁴⁵ Víra katarů byla založená na dualismu. Vyznávali dva rovnocenné počáteční principy: Bůh stvořil vše duchovní, ďábel je stvořitelem všeho hmotného.⁴⁶ Tvrdili, že pouze oni jsou pravou církví, protože věrně následují Krista v jeho chudobě. Odmítali křest vodou, jediný pravý křest byl křest ohněm a Duchem svatým, a to pouze v dospělosti. Ti, kteří takto byli pokřtěni, mohli křtít další a proměňovat chléb a víno v tělo a krev Kristovu. Stavěli se i proti manželství, považovali ho za smilstvo a domnívali se, že člověk žijící v manželství nemůže dojít spásy. Nevěřili v očistec, předpokládali, že po smrti jde duše buď rovnou do nebe nebo do pekla, proto prohlašovali modlitby, posty a almužny za zbytečné.⁴⁷

Církev proti nim vysílala legáty, ale ti neměli příliš velký úspěch. I křížová výprava, kterou roku 1181 zorganizoval papež Alexandr III., skončila neúspěšně. Další křížové výpravy byly proti katarům, sídlícím především v jižní Francii, vedeny v letech 1209 až 1229. Celá jižní Francie byla tehdy zpusťována a kataři byli násilně potlačeni.⁴⁸

Zakladatelem hnutí valdenských byl Petr Valdés, bohatý kupec z Lyonu, který rozdál svůj majetek, začal žít v přísné chudobě a hlásal pokání.⁴⁹ K Valdésovi se přidávali další lidé, kteří spolu s ním putovali krajinou a zvěštovali evangelium. Písmo pro ně bylo nejvyšší autoritou, proto Valdés nechal přeložit evangelium a žaltář do provensálštiny.⁵⁰

V roce 1179, kdy zasedal 3. lateránský koncil, se valdenští obrátili na papeže Alexandra III. a žádali ho o povolení kázat. Kvůli jejich nevzdělanosti v teologii jim bylo dovoleno hlásat pod dohledem kléru pouze pokání. Nějakou dobu se tímto nařízením řídili, ale později kázali i o věroučných otázkách. Na veronském sněmu v roce 1184 byli valdenští exkomunikováni. Valdenství se však šířilo dále nejen v jižní Francii, ale i v severní Itálii. Na počátku 13. století se vytvořili dvě skupiny, lyonští chudí a radikálnější lombardští chudí.⁵¹

⁴⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 339.

⁴⁶ Srov. ZBÍRAL, David, *Největší hereze*, Praha 2007, s. 11.

⁴⁷ Srov. TAMTÉŽ, s. 14-19.

⁴⁸ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 339.

⁴⁹ Popudem pro tento čin byla žakéřská píseň o Životě svatého Alexia, která se údajně Valdése hluboce dotkla. Srov. MOLNÁR, A., *Valdenští*, s. 10-13. Zřekl se své manželky a dcery poslal do kláštera. Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 340.

⁵⁰ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 340-342.

⁵¹ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 341; MOLNÁR, A., *Valdenští*, s. 21-39; KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, 182.

Hlavním rysem valdenských bylo odmítání poslušnosti církvi, chtěli poslouchat pouze Boha. Podle nich měl každý povinnost šířit evangelium a nikdo mu v tom nemohl bránit. Stejně jako kataři nevěřili v očistec a modlitby za zemřelé považovali za zbytečné. Odmítali trest smrti, přísahu a válečnou službu.⁵² Radikálnější lombardská větev se stavěla negativně proti celé hierarchii církve. Valdenští měli vlastní organizační strukturu, dělili se na dokonalé, což byli kazatelé, kteří žili v jednom společenství, a na věřící, obyčejné vyznavače valdenství.⁵³

I.5. Františkánský řád ve 13. století

I.5.1. František z Assisi a počátky Řádu Menších bratří

Svatý František se narodil roku 1182 v Assisi v rodině bohatého kupce se sukrem. Vlastním jménem se jmenoval Giovanni Bernardone.⁵⁴ Jeho mládí bylo velmi bouřlivé.⁵⁵ Zúčastnil se bojů mezi assiskými měšťany a perugijskou šlechtou.⁵⁶ Po bitvě u Ponte San Giovanni na Tibeře roku 1202 byl zajat a vězněn až do roku 1203, kdy byl mezi znepřátelenými stranami podepsán mír.⁵⁷ Z vězení se František vrátil velmi vysílen a nemocen, rok byl upoután na lůžko. Těžká dlouhodobá nemoc zasáhla do Františkova života a vedla k postupné změně jeho životního stylu.⁵⁸

Světcoví životopisci, kteří byli jeho druhy a následovníky, věnují Františkovu obrácení značnou pozornost. František se podle legend zřekl nároku na otcův majetek, opustil rodný dům a odevzdal se do poslušnosti assiského biskupa.⁵⁹ Začal pečovat o malomocné a na základě mystického zážitku zjevení ukřižovaného Krista v kostelíku svatého Damiána opravoval kostely.⁶⁰ Postupně se k Františkovi přidávali další muži, kteří chtěli žít podle evangelia.⁶¹ V roce 1209 potvrdil papež Innocenc III. řeholi, kterou

⁵² Srov. MOLNÁR, A., *Valdenští*, s. 46-47; KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, s. 182.

⁵³ Srov. KADLEC, J., *Dějiny katolické církve II.*, s. 182.

⁵⁴ Srov. LE GOFF, Jacques, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004, s. 43.

⁵⁵ Františkův životopisec Tomáš z Celana líčí Františkovo mládí velice černě a obviňuje jeho rodiče, že jej špatně vychovali. Srov. 1Cel 1-2.

⁵⁶ Srov. 2Cel 5; Leg3dr 4.

⁵⁷ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 45.

⁵⁸ Srov. 1Cel 3-5.

⁵⁹ Srov. 1Cel 15.

⁶⁰ Srov. 1Cel 18; 1Cel 21; Leg3dr 13; 2Cel 10.

⁶¹ Srov. 1Cel 24-25; Leg3dr 27-29.

František pro své druhy sepsal. Zároveň jim bylo dovoleno kázat pokání.⁶² Po návratu z Říma se bratři usadili v opuštěné chatrči v Rivotorto nedaleko Assisi a později u Porciunkuli.⁶³

František se pravděpodobně zúčastnil 4. lateránského koncilu, kde se setkal se svatým Dominikem.⁶⁴ V roce 1219 podnikl misijní cestu do Egypta a stal se tak pravděpodobně prvním katolickým misionářem v této muslimské říši.⁶⁵ Setkal se sultánem Malikem al-Kámilem a snažil se zjednat mír mezi muslimy a křesťany, nebyl však úspěšný. V době jeho nepřítomnosti vznikají první problémy v řádu.⁶⁶ Po návratu do Itálie napsal pro bratry řeholi⁶⁷, která však pro svou přísnost a náročnost nebyla přijata. Proto František sepsal novou řeholi, kterou roku 1223 potvrdil papež Honorius III.⁶⁸

V roce 1224 se František stáhl do ústraní do poustevny na hoře La Verně, kde údajně obdržel stigmata.⁶⁹ Zemřel 3. října 1226 v Porciunkule po dlouhé nemoci. Necelé dva roky po své smrti byl prohlášen za svatého.⁷⁰

I.5.2 Hledání identity františkánského řádu

První problémy řádu se objevily již za Františkova života, když byl na misii v Egyptě. V době jeho nepřítomnosti v Itálii se proti sobě postavily dvě názorové skupiny bratří. Jedni toužili po životě potulných kazatelů v radikální chudobě, druzí měli tendenci zmírňovat Františkova přísná pravidla.⁷¹ Vikáři, kteří spravovali v té době řád, Matyáš z Narni a Řehoř z Neapole, se snažili zmírnit přísnost chudoby, zaváděli pravidla monastické observance a přísné posty.⁷² František si uvědomil, že řád potřebuje, aby na něj dohlížel někdo z římské kurie. Papež Honorius III. určil na Františkovu žádost

⁶² Srov. 1Cel 32-33.

⁶³ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 56-57.

⁶⁴ Srov. TAMTÉŽ, s. 59.

⁶⁵ Srov. DOSPĚL, Marek, *Františkáni jako specifická spojnice mezi českými zeměmi a východním Středomořím v 17. a 18. století*, in: CHARVÁT – MAŘÍKOVÁ – VLČKOVÁ (edd.), *Země Koruny české a východního Středomoří ve středověku a novověku*, Praha (v tisku).

⁶⁶ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 61.

⁶⁷ Jedná se o Nepotvrzenou řeholi.

⁶⁸ Srov. LegM 4,11.

⁶⁹ Srov. 1Cel 94.

⁷⁰ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 67.

⁷¹ Srov. TAMTÉŽ, s. 61.

⁷² Srov. HOLZAPFEL, Heribert, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909, s. 8.

protektorem řádu kardinála Hugolina, budoucího papeže Řehoře IX.⁷³ Byl zaveden jednoroční noviciát a na kapitule roku 1220 ustanoven generální vikář řádu. Stal se jím Petr Catani a po jeho smrti roku 1221 bratr Eliáš.⁷⁴

V roce 1221 sepsal František pro rozrůstající se společenství řeholi. Pro svou přísnost však nebyla papežem Honoriem III. schválena. František tedy návrh řehole přepracoval. Nová řehole byla schválena bulou Solet annuere 29. listopadu 1223.⁷⁵ Regula bullata, jak je schválená řehole nazývána, neobsahovala oproti předchozí řeholi citáty z Písma a byla značně zkrácena.⁷⁶ Bratři nesměli nic vlastnit, mohli přijímat jako mzdu za svoji práci životní potřeby, ale nikoliv peníze.⁷⁷

Po Františkově smrti se problémy ještě vyostřili. V roce 1230, za generalátu Jana Parentiho (1227-1232), žádala většina bratrů zmírnění řehole, především v otázce chudoby. Vyslali k papeži Řehoři IX. poselstvo v čele s Antonínem z Padovy a prosili ho, aby vyložil Františkovu řeholi a jeho odkaz. Papež zmírnil zákaz vlastnění majetku, dovolil, aby finance řádu spravoval jím zvolený nuncius. Bratři nadále nesměli mít osobní majetek, směli ale používat knihy a přebývat v budovách. Pravidla uvedená ve Františkově odkazu nebyla pro bratry závazná.⁷⁸

Vedle toho se etablovala skupina spirituálů, která trvala na přísném dodržování chudoby.⁷⁹ Spory se vyostřily v době generalátu Eliáše z Cortony (1232-1239), který patřil k méně striktnímu proudu, jenž se v řádu formoval. Svůj úřad zastával velmi autokraticky, proto byl papežem sesazen.⁸⁰ Jeho nástupcem byl zvolen Albert z Pisy, první kněz, který se stal generálním ministrem řádu. Velmi brzy však zemřel a na jeho místo nastoupil v roce 1240 Haymo z Favershamu, jenž započal klerikalizaci řádu. Vyšší funkce v řádu už nesměli zastávat laici, jak tomu bylo za Eliášova generalátu, ale pouze kněží.⁸¹

⁷³ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 62.

⁷⁴ Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 8.

⁷⁵ Srov. TAMTÉŽ, s. 19-20.

⁷⁶ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 63.

⁷⁷ Srov. Regula bullata 4-6.

⁷⁸ Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 23-24.

⁷⁹ Srov. HLAVÁČEK, Petr, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005, s. 18-19.

⁸⁰ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 347. Eliáš se po svém sesazení postavil proti papeži a přidal se na stranu císaře Fridricha II. a proto byl papežem exkomunikován, s církví se usmířil krátce před svou smrtí v roce 1253. Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 28.

⁸¹ Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 28-29; MUSCAT, Noel, *History of franciscan movement*, Jerusalem 2008, s. 25-29.

Vliv spirituálů vzrostl, když byl do čela řádu zvolen Jan z Parmy (1247-1257), který se přikláněl k přísnějšímu proudu.⁸² Mezi spirituály však pronikly vize Jáchyma z Fiore, který ohlašoval nástup nové éry. Bratr Gerhard z Borgo San Donnino vydal Jáchymův spis s komentářem, v němž prohlašoval, že spirituálové jsou pravými mnichy nového věku. I Jan z Parmy sympatizoval s myšlenkami jáchymismu. Proto když byl jáchymismus papežem Alexandrem IV. odsouzen a spis zakázán, byl Jan z Parmy z úřadu odvolán.⁸³

Bonaventurovi z Bagnoregia se podařilo zneprátelené strany v době jeho generalátu (1257-1273) udržet v relativním klidu, když potlačoval jáchymisticky orientované bratry a zároveň se snažil, aby méně striktní větve řádu důsledněji dodržovala řeholi.⁸⁴ Bonaventura se snažil dát řádu pevné uspořádání. V roce 1260 byla na generální kapitule v Narbonne schválena nová řádová statuta.⁸⁵ Po Bonaventurově smrti se však neshody opět rozhořely.⁸⁶

Spor mezi spirituály a konventuály, umírněnou frakcí bratří, se táhl až do počátku 16. století. V roce 1430 papež Martin V. svolal do Assisi kapitulou, na které byla schválena statuta, která byla kompromisem mezi oběma frakcemi. Na kapitule v Padově roku 1443 nabídl papež Evžen IV. radikálnímu proudu, aby vytvořili samostatný řád. Tato nabídka však byla odmítnuta.⁸⁷ Teprve roku 1517 byl papežskou bulou řád definitivně rozdělen.⁸⁸

Dalším sporným bodem kromě chudoby bylo vzdělání. Sám František nepovažoval vzdělanost za příliš důležitou, věda pro něj byla pomíjející hodnotou. V Řeholi k tomu píše: „*A ti, kdo neumějí číst, ať se to nesnaží naučit. Ať však usilují o to, po čem mají nade všechno toužit, aby totiž měli Ducha Páně a jeho svaté jednání, aby se vždy k němu modlili s čistým srdcem a měli pokoru, trpělivost v pronásledování i v nemoci a milovali ty, kteří nás pronásledují, kárají a obviňují.*”⁸⁹

⁸² Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 347.

⁸³ Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 30-32; MUSCAT, N., *History*, s. 43-49.

⁸⁴ Srov. ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století*, s. 347; Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 33-35.

⁸⁵ Srov. HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 35-36; MUSCAT, N., *History*, s. 53.

⁸⁶ Více k tomuto tématu: HOLZAPFEL, H., *Handbuch*, s. 44-62.

⁸⁷ Srov. HLAVÁČEK, P., *Čeští františkáni*, s. 23; HOLZAPFEL, H., *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, s. 112 – 121.

⁸⁸ Srov. HLAVÁČEK, P., *Čeští františkáni*, s. 24.

⁸⁹ Řehole 10. Narbonské konstituce toto nařízení zrušily a i laici po souhlasu svého představeného se mohli učit číst. Srov. BAJGER, Matyáš Franciszek, *Česká františkánská knižní kultura. Knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, Ostrava 2007, s. 13.

Když byl v roce 1219 v Bologni založen Janem ze Staccia studijní dům, František ho okamžitě zrušil a všechny z něj vyhnal. Svolení k výuce dal až roku 1223, když v Bologni zahájil františkánská studia Antonín z Padovy.⁹⁰ Antonínovi při tom kladl na srdce, aby dbal na modlitbu a zachovávání řehole: „*Bratru Antonínovi, mému biskupovi, bratr František posílá pozdravení. Souhlasím s tím, abys přednášel bratřím posvátnou teologii, ale tak, abys při tomto úsilí nezhášel ducha modlitby a zbožnosti, jak je to obsaženo v Řeholi.*“⁹¹

Řád se však i přes Františkův zdrženlivý postoj o vědu zajímal. Všichni generální ministři 13. století byli učenci. Jan Parenti (generál v letech 1227-1232) byl vzdělán v právnické oblasti. Eliáš z Cortony (1232-1239) se orientoval v přírodních vědách a římském právu. I Albert z Pisy (1239-1240) byl velice vzdělaný člověk. Teolog Haymo z Favershamu (1240-1243) před svým zvolením vyučoval v Oxfordu a Bologni. Crescentius (1244-1247) vystudoval právo a medicínu a Jan z Parmy (1247-1257) působil jako teolog v Bologni a Naples.⁹² Jedním z největších teologů té doby byl Bonaventura, který před tím, než se stal generálem řádu, vyučoval teologii v Paříži. Mezi další učence v prvním století řádu patřili Alexander z Hales⁹³, Jan z La Rochelle⁹⁴, Jan Duns Scotus a Roger Bacon.⁹⁵

⁹⁰ Srov. LE GOFF, J., *Svatý František z Assisi*, s. 62-63; ROEST, Bert, *The Franciscan School System. Re-assessing the Early Evidence (ca. 1220-1260)*, in: ROBSON, Michael; RÖHRKASTEN, Jens, *Franciscan Organisation in the Mendikant Context : Formal and informal structures of the friars live and ministry in the Middle Ages*. Berlin 2010, s. 253-279, zde s. 255-256.

⁹¹ ListAnt.

⁹² ROEST, Bert, *The Franciscan School System*, zde s. 257.

⁹³ Alexandr z Hales († 1245) je autorem sumy františkánské teologie. Srov. DE LIBERA, A., *Středověká filosofie*, s. 378.

⁹⁴ Jan z La Rochelle († 1245) byl mistrem teologie v Paříži, roku 1236 vstoupil k františkánům a v letech 1240-1241 byl členem komise, která se zabývala výkladem Řehole. Srov. TAMTÉŽ, s. 378.

⁹⁵ Více k jejich myšlenkám GEMELLI, Augustin, *Františkánské poselství světu*, Praha 1948, s. 60-72.

II. Život a dílo Antonína z Padovy

II.1. Antonínův život

II.1.1. Hagiografické prameny

O životě Antonína z Padovy existuje řada pramenů. Nejvýznamnější je legenda *Assidua*⁹⁶ zvaná též *Vita prima*, která vznikla již roku 1232 u příležitosti Antonínovy kanonizace. Autora této legendy bohužel neznáme, víme však, že byl františkánem a Antonína osobně znal. Během 13. století bylo sepsáno několik dalších legendisticky pojatých životopisů. Zmiňme tři z nich, totiž legendy *Benignitas*, *Raymundinu* a *Rigaldinu*. *Benignitas* byla sepsána anglickým františkánem Johnem Peckhamem na základě vzpomínek bratří, které byly shromážděny na generální kapitule v Padově roku 1276. Tento životopis měl sloužit k řádové formaci, Antonín je v něm líčen především jako divotvůrce. Nedochoval se ovšem celý, jen v mnoha fragmentech. Předpokládaným autorem legendy *Raymundiny* je italský františkán Pietro Raymondi, podle kterého nese název. Ve skutečnosti životopis napsal Antonínův současník na konci 13. století. Legenda spíše než Antonínovy zázraky vyzdvihuje jeho křesťanské ctnosti. *Rigaldina*, kterou napsal Francouz Jean Rigaud, líčí události z doby, kdy Antonín pobýval v Limoges, a obsahuje řadu zázraků.⁹⁷

II.1.2. Antonínův život

Antonín z Padovy se narodil v roce 1195 v portugalském Lisabonu jako syn šlechtice Martina. Jeho křestní jméno bylo Fernando. Navštěvoval biskupskou školu u katedrály v Lisabonu a roku 1210 se připojil ke komunitě augustiniánů kanovníků v opatství sv. Vincence na periferii Lisabonu.⁹⁸ Do kláštera za ním přicházeli příbuzní a přátelé, kteří se ho snažili odradit od trvalého vstupu do řádu. Mladý Fernando byl však o svém úmyslu přesvědčen, a proto požádal představeného o přemístění do jiného kláštera, kde by byl podobných návštěv uchráněn.⁹⁹ A tak roku 1212 odešel do opatství sv. Kříže

⁹⁶ Kritické vydání: *Assidua*, GAMBOSO, Vergilio (ed.), Padova, 1981. Dostupné z WWW: <<http://www.franciscanos.net/maestros/assidua.htm>>. [cit. 2011-06-17].

⁹⁷ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., Dvojitá tvář svatého Antonína, s. 82-84.

⁹⁸ Srov. *Assidua* 3, 4-5.

⁹⁹ Srov. *Assidua* 3, 6-7.

v Coimbre, které bylo důležitým kulturním centrem Portugalska.¹⁰⁰ Zde získal velice dobré teologické vzdělání (augustiniáni patřili k profesorům tamější univerzity) a pravděpodobně i kněžské svěcení.

V roce 1220 bylo v Maroku umučeno pět františkánských misionářů. Byli pohřbeni právě v Coimbre, a to díky knížeti Pedru, bratru krále, kterému se podařilo získat tělesné ostatky bratří.¹⁰¹ Tato událost hluboce Fernanda zasáhla.¹⁰² Rozhodl se vstoupit do františkánského řádu a také položit život při hlásání evangelia. Legenda *Assidua* říká, že přišel k františkánům s touto žádostí: *Přijal bych s toužebnou duší, bratři, hábit vašeho řádu, jestliže mi slíbíte, že mne pošlete do země muslimů, jakmile vstoupím do řádu, abych měl zásluhy se svatými mučedníky a získal mučednickou korunu.*¹⁰³ Díky svolení představeného augustiniánů byl Fernando pod novým jménem Antonín přijat provinčním představeným do františkánského řádu.

Hned po složení slibů se Fernando-Antonín vypravil do Afriky. Krátce po příjezdu těžce onemocněl a byl dlouho upoután na lůžko. Musel se tedy vzdát svého misionářského snu a vrátit se zpět do Portugalska. Na zpáteční cestě se strhla bouře a Antonínova loď byla odnesena až na Sicílii.¹⁰⁴ Nějaký čas pobýval ve františkánském konventu nedaleko Messiny, kde se dozvěděl, že svatý František svolal do Assisi generální kapitulu.¹⁰⁵ Jen co se trochu zotavil, vydal se do umbrijské Assisi. Na kapitule byli bratří rozdělováni do jednotlivých klášterů. Antonína nikdo neznal, ale všiml si ho bratr Gracian, představený pro severní Itálii. Když zjistil, že by Antonín rád zůstal v Itálii a že je kněz, s radostí ho přijal do poustevny v Montepaolo poblíž města Forli. Zde Antonín nějakou dobu žil ve skrytosti a rozjímání.¹⁰⁶ Tento poklidný život, jak vypráví legendy, však zásadně změnila jedna událost.

¹⁰⁰ V opatství byla velmi bohatá knihovna. Obsahovala mimo jiné díla Augustina, Bernarda z Clairvaux, Isidora ze Sevilly a Petra Comestora. Srov. CAEIRO DA GAMA, Francisco, *Fonti portoghesi della formazione culturale di sant'Antoni*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova* (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982, s. 145-169, zde s. 160-164. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 145-169, zde s. 160-164.

¹⁰¹ Srov. GAMBOSO, V. *Život svatého Antonína*, Kostelní Vydří 2005, s. 31.

¹⁰² Srov. *Assidua* 5, 1-2.

¹⁰³ *Ordinis vestri habitum, fratres karissimi, animo desideranti suscipiam, si me, mox ut introgressus fuero, ad terram Sarracenorum mittere sponderitis, quatinus cum sanctis martyribus merear et ego consequi corone participium.* *Assidua* 5,5.

¹⁰⁴ Srov. *Assidua* 6, 1-5.

¹⁰⁵ Jedná se o kapitulu, která se konala od 30.5. do 8.6. 1221, na které se diskutovalo o přepracování Nepotvrzené řehole. Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojí tvář svatého Antonína*, s. 85.

¹⁰⁶ Srov. *Assidua* 7.

Antonín se zúčastnil ve Forli kněžského svěcení františkánů a dominikánů. Po obřadu se bratři setkali při společném pohoštění, kde bylo zvykem přednést kázání. Představený dominikánů se vymluvil, že není připraven a františkán spoléhal, že se kázání ujme dominikán. A tak byl požádán Antonín, aby pronesl řeč. Nikdo netušil, co se v něm ukrývá a jaké má výborné znalosti Písma a církevních Otců. Všichni byli jeho kázáním překvapeni.¹⁰⁷ Bratr Gracian zpravil o celé události bratra Eliáše, generálního vikáře svatého Františka. Ten vše oznámil svatému Františkovi, který měl z této zprávy velkou radost. Antonín tak obdržel pověření, aby kázal lidu.¹⁰⁸

Antonín započal své působení v přístavním městě Rimini, které bylo důležitým centrem katarského hnutí. Jeho slova měla na obyvatele velký účinek, jak se o tom zmiňuje legenda Assidua: *Vyvracel prohnané nauky heretiků [...]. Tak konečně slova jeho ctnosti a spásonosná nauka zapustily v srdcích posluchačů kořeny, jakmile odstranil nečistotu bludu, nemalé množství věřících se věrněji obrátilo k Pánu.*¹⁰⁹

Díky úspěšnosti svých kázání obdržel Antonín povolení vyučovat teologii. A tak vzniklo první františkánské studium. Nacházelo se v Bologni nedaleko konventu Santa Maria della Pugliola. Antonín přednášel podle středověkých zvyklostí četbu Bible a díla církevních Otců.¹¹⁰

Roku 1224 byl Antonín vyslán do jižní Francie, aby zde svým kázáním obracel heretiky. Pobýval v univerzitních městech Montpellier a Toulouse, kde založil studijní centra františkánského řádu. Stal se kvardiánem¹¹¹ kláštera v Le Puy a roku 1226 kustodem¹¹² v akvitánském Limoges. V té době se konala v Provinci kapitula, na které Antonín kázal. A právě během jeho kázání se měl podle legend zjevit sv. František a požehnat bratřím.¹¹³

¹⁰⁷ Srov. Assidua 8.

¹⁰⁸ Srov. GAMBOSO, V. *Život svatého Antonína*, s. 51.

¹⁰⁹ *Versuta hereticorum dogmata [...] confutavit. Ita demum verbum virtutis eius et doctrina salutaris in cordibus audientium radices fixit ut, eliminata erroris spurcicia, non parva credentium turba Domino fideliter adhereret.* Assidua 9,4-5.

¹¹⁰ Srov. GAMBOSO, V. *Život svatého Antonína*, s. 72.

¹¹¹ Kvardián je představený františkánského kláštera.

¹¹² Kustód dohlížel na větší počet klášterů.

¹¹³ 1Cel 48.

V roce 1227 byl zvolen provinčním ministrem severní Itálie. V provincii zakládal kláštery¹¹⁴ a věnoval se kázání. Zřejmě se poprvé zastavil v Padově a začal sepsávat nedělní kázání (*Sermones dominicales*).¹¹⁵

Roku 1230 se konala svatodušní kapitula. Z rozhodnutí kapituly bylo vysláno k papeži poselstvo k papeži Řehoři IX., aby byla interpretována řehole. Této výpravě se zúčastnil i Antonín a kázal před papežem. Konec svého života strávil v Camposampiero. Dne 13. června téhož roku zemřel v Padově, kam byl na svou žádost bratry převezen.¹¹⁶

Za Antonínova života a po jeho smrti se dle legend udála řada zázraků. K problematice věrohodnosti Antonínových zázraků píše Vergilio Gamboso: *Žádný seriózní historik nepochybuje, že po Antonínově smrti došlo k celé řadě podivuhodných a přirozeně jen obtížně vysvětlitelných událostí.*¹¹⁷ Problém představují zázraky, které se udály za Antonínova života. Legenda *Assidua*, první životopis, který napsal očitý svědek, nám podává zprávu o tom, že Antonín uzdravil ochrnutou dívku, a referuje i o dalších podivuhodných událostech. Pozdější legendy ale přidávají další a další zázraky, což souvisí se středověkou mentalitou, kdy lidé toužili po zázracích. Není tedy nutné přijímat vyprávění o zázracích jako věrohodný fakt, stejně jako je zásadně odmítat, jejich obsah může být předmětem teologické interpretace nebo kulturně-historického bádání.¹¹⁸

Uvedme tedy alespoň dva zázraky, které se podle líčení legend udály již za Antonínova života. V Rimini prý nechtěli obyvatelé Antonínovi naslouchat a tak alespoň ryby vystrčily hlavy z vody, aby vyslechly jeho kázání. Ve stejném městě došlo k dalšímu zázraku. Jeden heretik chtěl, aby mu Antonín dokázal věrohodnost svých slov zázrakem. Měl oslici, které nedával tři dny žrát. Pak dal onen heretik na jeden konec náměstí kupku sena a na druhý se postavil Antonín s Nejsvětější svátostí. Heretik předpokládal, že oslice zamíří ke kupce sena. Jaké však bylo jeho překvapení, když se

¹¹⁴ Založil konventy v Terstu, ve městech Pola, Muggia, Parenzo, Gemona, Gorizia, Como, Bienno, Camosampiero atd. Srov. GAMBOSO, V. *Život svatého Antonína*, s. 102.

¹¹⁵ Srov. *Assidua* 11, 3.

¹¹⁶ Srov. *Assidua* 17.

¹¹⁷ Srov. GAMBOSO, V. *Život svatého Antonína*, s. 67.

¹¹⁸ Srov. TAMTÉŽ, s. 67-69.

zvíře sklonilo před Nejsvětější svátostí. Heretik se po této události obrátil. Tolik legenda.¹¹⁹

Již v roce 1232 byl Antonín z Padovy kanonizován papežem Řehořem IX. a roku 1946 byl prohlášen za učitele církve.

II.2. Antonínovská otázka

Mnoho badatelů se zabývalo otázkou, do jaké míry byl Antonín františkánem a jak moc ho ovlivnila formace u augustiniánských kanovníků. Víme, že veškeré vzdělání získal v kláštorech v Portugalsku. Zde získal kněžské svěcení, zde se naučil i rozjímat Písmo, z čehož čerpal při zpracovávání svých sermonů. Jen co ukončil formaci v opatství sv. Kříže v Coimbre, dostává se do styku s františkánskou spiritualitou.

Do řádu vstoupil v reakci na smrt marockých františkánských mučedníků. Nepatřil tedy k těm bratřím, které přitáhl příklad svatého Františka a kteří stáli u zrodu řádu. Antonína lze podle jeho životopisných dat sice zařadit k první generaci nově vzniklého řádu, ale podle způsobu jeho vstupu a působení v něm patří již ke generaci druhé, kdy se řád začínal pomalu klerikalizovat.¹²⁰

Z tohoto hlediska byla velice důležitá Antonínova účast v poselstvu, které bylo vysláno po generální kapitule roku 1230 k papeži Řehoři IX. s žádostí, aby interpretoval Řeholi a Františkův Testament. Antonín byl v řádu vnímán jako vynikající kazatel. Takto o něm píše Františkův životopisec Tomáš z Celana, když popisuje zjevení Františka na kapitule v Arles¹²¹: *Této kapituly se účastnil také bratr Antonín, jehož mysl Pán otevřel, aby rozuměl Písmu, takže o Ježíši kázal všem lidem slovy nad med sladšími.*¹²²

Naopak Antonínovi životopisci se o Františkovi téměř nezmiňují.¹²³ Také v sermonech nenacházíme žádný přímý citát nebo odkaz na Františkovy spisy.¹²⁴ Podle

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 66.

¹²⁰ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojí tvář svatého Antonína*, s. 91-92.

¹²¹ Jedná se o nejvýznačnější úryvek ve Františkánských pramenech, týkající se Antonína. Tato událost je zde popisována několikrát (kromě 1Cel 48,8, ještě v PojZáz 3,2; LegM 4,10).

¹²² 1Cel 48,8.

¹²³ V Assidui se František vůbec nevyskytuje, až Julián ze Špýru v *Officiu* srovnává Antonína s Františkem. A až ve 14. století vzniká potřeba Antonína charakterizovat jako františkána. Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojí tvář svatého Antonína*, s. 89-90.

¹²⁴ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 16.

italského historika Raoula Manselliho vychází sermony ze spirituality rané Antonínovy formace a neobsahují nic z františkánského období. Portugalští badatelé tvrdí, že se Antonín vyprofiloval na základě augustiniánských prvků, které byly však obnovené ve františkánském duchu. Právě z tohoto myšlenkového základu pak vyrůstá samostatná františkánská teologie.¹²⁵ Antonínovy sermony jsou výchozím bodem františkánské teologie prvního století řehole. Bonaventurův augustinismus je právě augustinismem, který se objevuje v Antonínově díle.¹²⁶

II.3. Sermones

Antonínovým dílem jsou dvě sbírky kázání *Sermones dominicales* a *Sermones festivi*. Nejedná se o kázání v pravém slova smyslu. Jde spíše o soubor teologických a morálních tezí. Nelze je však chápat ani jako teologický traktát, protože neobsahují systematický výklad učení církve.¹²⁷ Sermony nebyly napsány pro lid, ale sloužily k výuce bratří, kteří je pak teprve měli interpretovat věřícím.¹²⁸ Cílem sermonů bylo vzdělávání budoucích františkánských kazatelů tak, aby dokázali přivést věřící k pokání a lásce k Bohu.¹²⁹

Soubor *Sermones dominicales* tvoří 53 sermonů, ke kterým patří čtyři sermony věnované svátkům Panny Marie. Vzhledem k tomu, že Antonín kladl velký důraz na písmo, sermony nezačínají, jak bychom očekávali, podle liturgického roku, tj. první adventní nedělí, ale nedělí tři týdny před začátkem postní doby, kdy se četlo čtení z první kapitoly Genesis, tedy o stvoření světa. *Sermones festivi* zahrnují jen 20 sermonů, přičemž tato sbírka zůstala kvůli Antonínově smrti nedokončena.

Sermony vznikly na konci Antonínova života. *Sermones dominicales* napsal pravděpodobně po svém návratu z Francie roku 1227. *Sermones festivi* začal psát na žádost ostijského kardinála Rainalda di Jenne rok před svou smrtí. Poslední kázání na svátek svatých apoštolů Petra a Pavla je neúplné.¹³⁰ Antonínův životopisec ke vzniku sermonů píše: *V době generální kapituly, kdy byly ostatky blahoslaveného otce*

¹²⁵ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 90; ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 17.

¹²⁶ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 22.

¹²⁷ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 93.

¹²⁸ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 17; CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 21.

¹²⁹ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 94.

¹³⁰ Srov. CLASEN, Sophronius. *Lehrer des Evangeliums. Ausgewählte Texte aus den Predigten des hl. Antonius von Padua*, Werl 1954, s. 32-33; CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 95.

Františka přeneseny na místo, kde odpočívají s náležitou úctou, Antonín, Boží služebník, zproštěný správy bratří, obdržel od generálního ministra svobodu kázání. Protože už dříve, když sepisoval nedělní sermony pro církevní rok, pobýval u města Padovy, [...] po zproštění povinností v řádu se rozhodl navštívit Padovany. Poté co z Božího vnuknutí dorazil do města Padovy, přerušil kázání, celou zimu se věnoval váženým studiím. Na přání pána z Ostie začal psát sermony ke svátkům svatých během roku.¹³¹

Zůstává otázkou, jak mohl Antonín sepsat spisy takové úrovně s mnoha biblickými citacemi a odkazy na středověké a antické autority v tak krátkém čase. Badatelé se shodují, že Antonín měl podklady sesbírané již z dřívější doby a sepisování, o kterém se legenda zmiňuje, bylo spíše přepracováváním a korekturou textu. Existuje i radikální názor, který zastával italský historik Raoul Manselli, že celé dílo vzniklo již v době, kdy byl Antonín augustiniánským kanovníkem. V současnosti převládá teorie, že nedělní sermony vznikaly v několika obdobích a to v době, kdy Antonín vyučoval v Bologni, tedy roku 1224, další skupina pochází z roku 1226, kdy pobýval ve Francii, a poslední je pak datována po roku 1227, kdy se Antonín vrátil zpět do Itálie.¹³²

II.3.1. Struktura sermonů

Antonínovy sermony mají stejné schéma, zřejmě z důvodu jejich didaktického zaměření. Každé kázání má několik částí. Před samotným sermonem Antonín uvádí *themata sermonis*, ve kterých vždy představuje obsah daného kázání. Ta se často skládají jen z úryvků z Písma. Následuje *exortium*, v němž se autor obrací na kazatele a dává jim rady, jak dobře kázat, nebo vykládá smysl Písma. Teprve poté je zařazen samotný text sermonů, který je rozdělen do tří až pěti *clausolí*. Některé *clausole* jsou zakončeny *epilogy*, jež jsou často formulovány jako modlitby.¹³³

¹³¹ *Tempore namque capituli generalis, quo sacratissime beati patris Francisci reliquie ad locum, ubi debita veneratione requiescunt, translate sunt, solutus ab administratione fratrum, servus Dei Antonius generalem predicationis libertatem a ministro generali suscepit. Verum, quia alio in tempore, cum videlicet sermones per annum Dominicales componeret, apud civitatem Paduanam residentiam fecerat [...], primo libertatis sue cursu eosdem decrevit visitare. Postquam ergo divino nutu ad civitatem Paduanam pervenit, interpolata predicatione, per totum hyemis spacium cor studiis honestatis applicuit et, ad preces domini Hostiensis, in festivitatibus Sanctorum per anni circulum sermonum compositioni se contulit.* Assidua 11, 2-4.

¹³² Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 95-96.

¹³³ Srov. BOUGEROL, Jacques Guy, *La struttura del "Sermo" Antoniano*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di*

Antonín vytváří v každém svém sermonu tzv. „čtyřspřeží“.¹³⁴ Jako Eliáš vystoupal na vozíku do nebe, chce i Antonín vyvést pomocí čtyřspřeží duše k Bohu. Čtyřmi koly jsou nedělní evangelium, čtení ze Starého Zákona, vstupní modlitba a nedělní epištola. Sám k tomu v prologu říká: *Ke cti Boží a upevnění duší, pro útěchu jak čtenáře, tak posluchače, ze samotného smyslu Písma svatého, z váženosti Starého i Nového Zákona zhotovili jsme čtyřspřeží, aby v něm byla duše vyzvižena ze země a odnesena do nebe jako prorok Eliáš. A všimněte si, že jako jsou na čtyřspřeží čtyři kola, tak se toto dílo dotýká čtyř látek, tedy nedělního evangelia, vyprávění Starého Zákona, jak jsou v církvi čtena, vstupní modlitby a listů nedělní mše.*¹³⁵

II.3.2. Důležitost Písma

Styl, kterým Antonín psal své sermony, se odlišoval od stylu, kterým kázal lidu. Sermony jsou propracovanější a odráží se v nich autorovo vynikající vzdělání¹³⁶, které získal v klášteře v Coimbre. Právě Antonínova augustiniánská duchovní formace dala pevný základ pro vznik tohoto díla. Antonínova teologie vychází převážně z učení školy u sv. Viktora v Paříži.¹³⁷ Ovlivnily ho především tři knihy, které studoval v rámci svého noviciátu u kanovníků, totiž *De institutione novitiorum* od Huga od sv. Viktora, *Expositio in regulam S. Augustini*, která je rovněž připisována Hugonovi a *Benjamin minor* od Richarda od sv. Viktora. V těchto spisech je obsažena metoda práce s Písmem, kterou Antonín použil právě v sermonech, tedy *lectio divina*.¹³⁸

sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982. s. 93-108. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 93-108; CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 94-95.

¹³⁴ Literární figura čtyřspřeží byla známa již na konci 12. století. Antonín ji však používá novým způsobem. Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 23.

¹³⁵ *Ad Dei ergo honorem et animarum aedificationem, et tam lectoris quam auditoris consolationem, ex ipso Sacrae Scripturae intellectu, utriusque Testamenti auctoritatibus quadrigam fabricavimus, ut in ipsa cum Elia a terrenis anima elevetur et in caelum caelesti conversatione deferatur. Et nota quod sicut in quadriga quattuor sunt rotae, sic in hoc opere quattuor tanguntur materiae, scilicet evangelia dominicalia, historiae Veteris Testamenti, sicut in Ecclesia leguntur, introitus et epistolae missae dominicalis.* Prolog 5.

¹³⁶ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 20.

¹³⁷ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 95; O tomto tématu pojednává článek CHÂTILLON, Jean, *Saint Antoine de Padoue et les Victorins*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982, s. 171-202.* Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 171-202.

¹³⁸ Srov. CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojitá tvář svatého Antonína*, s. 97.

Antonínovy sermony jsou jednak ovocem *lectio divina*, jednak i pomůckou pro *lectio divina*, neboť každý kazatel se měl této metodě práce s Písmem věnovat, aby měl Boží slovo, které hlásal, nejen v ústech, ale také v srdci. Mnišská metoda *lectio divina* měla řeholníka přes *meditatio* a *oratio* dovést ke *contemplatio*. Ve 12. století se začal prosazovat nový způsob, který spočíval v *lectio*, *disputatio* a *praedicatio*. Antonín se však obával toho, že by metoda disputace příliš svazovala Boží tajemství do lidských konstruktů a potlačila tak ducha modlitby, proto ji příliš nepoužíval. Vytvořil vlastní metodu čtení Písma, v níž více používá pastorační a svátostné prvky. Klade důraz na vnitřní obrácení, svátostné vyznání a kontemplaci.¹³⁹

Je také zajímavé, jakým způsobem Antonín Písmo interpretuje. Nezaměřuje se na filosofické úvahy, jak to začínají dělat scholastici, ale vykládá Písmo Písmem, používá tedy metodu konkordance. K danému úryvku uvádí biblické pasáže, které se k němu vztahují, doplňují ho nebo potvrzují interpretaci.¹⁴⁰

II.3.3. Středověké a antické autority

Antonínovy sermony vychází nejen z Písma, ale i ze středověkých a antických autorů. Citace těchto autorit byla ve středověku naprosto běžná. Z církevních Otců a křesťanských autorů odkazuje Antonín zcela samozřejmě na Augustina, jehož řeholi část života následoval a jenž byl u františkánů velmi populární, dále na spisy církevních Otců Ambrože, Jeronýma, Řehoře Velikého, Isidora ze Sevilly a z autorů bližších Antonínově době na cisterciáckého teologa Bernarda z Clairvaux. Pravděpodobně měl v ruce pouze spisy Isidorovy a Bernardovy, k myšlenkám ostatních církevních Otců se dostal díky *Glosse*¹⁴¹ a *Sentencím*¹⁴² Petra Lombardského, někdejšího profesora pařížské univerzity.¹⁴³

¹³⁹ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 25; CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojí tvář svatého Antonína*, s. 98-100; K použití *lectio divina* v Antonínových sermonech: Lorenzin, Tiziano, *I Sermones antoniani e la Lectio divina, Il Santo*, 1989, 29, 1-2, s. 197-212.

¹⁴⁰ Srov. COSTA, Beniamino, *Le fonti dei «Sermones» di sant'Antonio . Il Santo*. 1981, 21, 1, s. 17-27, zde s. 19; CINCIÁLOVÁ, M. L., *Dvojí tvář svatého Antonína*, s. 99.

¹⁴¹ *Glossa* je komentář k Písmu, který byl sestaven v 12. a 13. století Anselmem z Laonu a jeho školou z myšlenek církevních Otců k Písmu.

¹⁴² *Libri quattuor sententiarum* je kompilace teologických myšlenek církevních Otců. Jejich autor, Petr Lombardský, žil v 12. století, pocházel z Navary a působil jako profesor teologie v Paříži.

¹⁴³ Srov. COSTA, B., *Le fonti*, s. 20-22.

Antonín navazuje na tradici autorů vrcholného středověku i v odkazech na antické autory. V sermonech používá citace filosofů Aristotela, Seneky, Cicerona, Publia Syra a Catona. Z básníků se odkazuje na Vergilia, Horatia, Ovidia, Terentia a Juvenala. Zřídka kdy připojuje k myšlenkám těchto autorů jejich jméno, občas jmenuje Seneku, ale většinou citát uvádí jen označením *philosophus*.¹⁴⁴

Citace prozaiků a básníků nemají nosnou funkci, jejich účel je čistě morální. V sermonech najdeme i díla, která vybočují z řádu křesťanské kultury tehdejší doby nebo jsou pro nás překvapením v jinak přísném díle světce. Antonín se nebojí citovat Ovidiova díla *Ars amandi* a *Remedia amoris* nebo Terentiovu *Andrii*. Vše ale interpretuje ve svůj prospěch. Takto si upravil verš z *Remedia amoris*, když místo *Abys zachránil tělo, budeš snášet oheň a meč*¹⁴⁵, cituje: *Abys zachránil duši, budeš snášet oheň a meč*¹⁴⁶, čímž mění smysl celého verše.¹⁴⁷

Antonín v sermonech používá pro větší názornost a lepší vysvětlení příklady ze zoologie, botaniky, mineralogie, anatomie a fyziologie. K těmto vědním oborům čerpá informace z *Naturalii*¹⁴⁸, z *Etymologie* Isidora ze Sevilly a *Glossy*. Pro fakta z historie, tedy z popisu událostí posvátného charakteru vztahujících se k Písmu, liturgii a hagiografii, sahá Antonín, kromě již zmiňované *Glossy* a díla Isidorova, především do spisu *Historia scholastica* Petra Comestora. Základem k poznatkům z oboru filologie jsou Isidorovy *Etymologiarum libri XX* a *Differentiarum verborum et rerum libri II*¹⁴⁹, pomocí nichž Antonín vysvětluje především významy jmen věcí. Pro etymologii názvů míst a osob používá Jeronýmovy spisy *De nominibus hebraicis* a *Lexicon origenianum* a *Glossu*.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Srov. TAMTÉŽ, s. 23. Seneca je v sermonech uváděn celkem jedenákrát, ale jen třikrát je jmenován. Srov. STOCCHI, Manlio Pastore, *Aspetti letterari nei "Sermones" antoniani*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova, 1982. s. 81-91, zde s. 59. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 81-91, zde s. 59.

¹⁴⁵ *Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes*. Ovidius, *Remedia amoris*, 229.

¹⁴⁶ *Ut animam redimas, ferrum patieris et ignes*. Druhá neděle postní, 5.

¹⁴⁷ Srov. STOCCHI, M. P., *Aspetti letterari*, s. 59.

¹⁴⁸ Jedná se o soubor Aristotelových spisů *De animalium historia*, *De partibus animalium* a *De generatione animalium*.

¹⁴⁹ Isidorovu *Etymologii* cituje na 440 stranách a *Differentiae verborum et rerum* na více než 57 stranách edice kritického vydání z roku 1979. Srov. REMA, Henrique Pinto, *Il vocabolario dell'«Opus Evangeliorum» di s. Antonio di Lisbona*. in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982. s. 81-91, zde s. 85. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 81-91, zde s. 85.

¹⁵⁰ Srov. COSTA, B., *Le fonti*, s. 85-87.

II.3.4. Jazyková stránka sermonů

Jazyk sermonů je poměrně jednoduchý, Antonínova latina není nijak náročná. Používá slova z klasické a středověké latiny, neodmítá ani překlady do vulgární latiny, jeho slovní zásoba je celkem bohatá. V sermonech najdeme i originální slova, která používá pouze Antonín. Při popisu zvířat, rostlin a užití etymologie nepřebírá od autorů jen poznatky, ale často i slovní zásobu. Více charakteristický, více osobní a více středověký slovník najdeme, když Antonín popisuje současnou společnost. Jeho vyjadřování je pak tvrdé, jasné a přímé, bez jakýchkoli eufemismů.¹⁵¹

Antonínova latina je typickou středověkou latinou, tedy latinou nižší úrovně, ne však drsnou a bez elegance. Některá slova z klasické latiny a také z latiny středověké mají v sermonech posunutý význam, který se dá pochopit jen z kontextu. Často je výběr středověkých výrazů ovlivněn Antonínovou mateřštinou, tedy portugalštinou.¹⁵² Uvedme několik nejtypičtějších příkladů.¹⁵³

Místo klasického výrazu *sus* (prase) používá Antonín slovo *porca*¹⁵⁴, které je portugalské.

Slovo *campio*¹⁵⁵ označuje muže, který skočí doprostřed bitevního pole a bojuje, aby se stal mistrem.

*Calandrius*¹⁵⁶ (skřivan), v portugalštině *calandra*, je jméno ptáka ve vulgární latině, kterého Aristoteles nazývá *charadrius* a Plinius *icterus*.

Mezi středověkými výrazy najdeme také slova řeckého původu. Antonín například používá řecká slova *bursa*¹⁵⁷ (měšec) nebo *gastrimargia*¹⁵⁸ (hlouposti) místo latinského *nuga*.¹⁵⁹

V sermonech se nachází také nespočet neologismů, které nenajdeme ve slovníku. Většinou není problém jejich význam odhadnout, protože se jedná o složeniny nebo odvozeniny od známých slov.¹⁶⁰

¹⁵¹ Srov. REMA, H. P., *Il vocabolario*, s. 81-83.

¹⁵² Srov. TAMTÉŽ s. 83.

¹⁵³ Srov. TAMTÉŽ.

¹⁵⁴ Srov. Desátá neděle po seslání Ducha svatého, 5.

¹⁵⁵ Srov. Narození Páně, 12.

¹⁵⁶ Srov. Litanie, 2.

¹⁵⁷ Srov. Svátek svatého Štěpána, 3.

¹⁵⁸ Srov. Čtvrtá neděle po seslání Ducha svatého, 1; Druhá neděle před postní dobou, 7.

¹⁵⁹ Srov. REMA, H. P., *Il vocabolario* 83.

Jsou to například zdobněliny *corviculi* (malí krkavci)¹⁶¹, *iumentinus* (mladý dobytek)¹⁶², nebo *olfactoriola* (čichání)¹⁶³, nebo superlativ *mortalissime* (nejsmrtelnější).¹⁶⁴

Není pochyb o tom, že *pelliparii*¹⁶⁵ jsou lidé, kteří zpracovávají kůži, a že slovo *sufflatorium*¹⁶⁶ můžeme přeložit jako měch.

Svým způsobem originální je slovo *recusa*, jehož význam se dá z textu rovněž snadno odvodit. Antonín píše: *Jehla má dvě strany: ostrou a tupou.*¹⁶⁷

Antonín hojně používá etymologii, paronimii a interpretaci hebrejských a řeckých jmen. Uvedeme několik příkladů, které se nacházejí v mariánských kázáních.

*Řekové říkají „hagion“, což znamená „bez země“, protože ti, kteří velebí jeho jméno, musí mít kontakt ne se zemí, ale s nebem.*¹⁶⁸

*Kůže, „pelles“, se nazývají podle slova „pellere“, vyhánět, odtud pochází slovo „pellex“, souložnice. Slovo „pellex“, tedy nevěstka, je odvozeno od „pellicere“, svést, protože klamou muže kůží, tedy svou krásou.*¹⁶⁹

*Slovo „thus“, kadidlo, se nazývá podle slova „tondere“, řezat, proto ho někteří píší bez aspirace, jiní správně říkají, že pochází ze slova „theos“, Bůh, kterého uctívá, a proto se píše s aspirací.*¹⁷⁰

Slovo trůn, „solium“ pochází, stejně jakoby pevné sedadlo, „solidum sedium“, od slova sedět, „sedere.“¹⁷¹

*Ester v překladu znamená zahalená, Hegaj slavnostní a Achašveroš blažený.*¹⁷²

¹⁶⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 84.

¹⁶¹ Srov. Třetí neděle velikonoční, 11.

¹⁶² Srov. První neděle po narození Páně, 9.

¹⁶³ Srov. Svátek Petra a Pavla, 4.

¹⁶⁴ Srov. První neděle postní II, 15.

¹⁶⁵ Srov. První neděle postní II, 12.

¹⁶⁶ Srov. Čtvrtá neděle velikonoční, 6.

¹⁶⁷ *In acu sunt due partes: acuta et recuta.* Čtvrtá neděle velikonoční, 4.

¹⁶⁸ *Graeci dicunt "agion", quod sonat "sine terra", quia nomini eius consecrati non in terra conversationem sed in caelis debent habere.* Očišťování Panny Marie I, 1.

¹⁶⁹ *Pelles a pellendo, idest detrahendo dictae; inde dicitur pellex. Pellex, idest meretrix, a pelliciendo, eo quod pelle, idest pulchritudine sua, viros decipiat.* Zvěstování Panně Marii I, 14.

¹⁷⁰ *Thus a tondendo est dictum, unde a quibusdam sine aspiratione scribitur; quidam vero dicunt a theos, idest Deo, cui adoletur, unde cum aspiratione scribitur.* Očišťování Panny Marie I, 2.

¹⁷¹ *Solium est dictum, quasi solidum sedium, a sedendo.* Nanebevzetí Panny Marie, 1.

¹⁷² *Esther absconsa, Egeus solemnus, Assuerus beatitudo interpretatur.* Nanebevzetí Panny Marie, 3.

Antonínovy sermony jsou psány poměrně jednoduchým jazykem, jsou však plné alegorických obrazů. Výrazové prostředky a způsob myšlení, který Antonín v sermonech používá, jsou typické pro kázání a přednášky tehdejší doby.¹⁷³ V sermonech se objevují hojné citace z Písma, které je jejich základem, i odkazy na středověké a antické autority. Antonínovým cílem však je přivést věřící k pokání a upevnit jejich vztah k Bohu.

¹⁷³ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 14.

III. Antonínovy mariánské sermony

Antonín věnoval Panně Marii celkem šest sermonů. Čtyři z nich jsou součástí *Sermones dominicales*, k *Sermones festivi* Antonín zařadil druhý sermon k svátkům Očišťování a Zvěstování. Prameny k Antonínově mariologii se však nachází rozptýleně v obou cyklech sermonů, od kázání na první postní neděli přes Květnou neděli, Seslání Ducha svatého až po advent a Narození Páně. Na třetí neděli postní věnuje Panně Marii chvály.¹⁷⁴

Antonín z Padovy byl velkým ctelem Panny Marie. Mariiny výsady, velikost Božího mateřství, její roli prostřednice (mediatrix), jedinečnou svatost a dokonalost každé ctnosti a výsadu panenského mateřství opěvuje nejen v souladu s teologickou pravdou, ale i se synovskou láskou a úctou.¹⁷⁵

Mariánské sermony se poněkud liší od nedělních kázání. Jejich základem nejsou evangelia z příslušného svátku, ale úryvek z knihy Sírachovcovy, který je rozdělen do čtyř sermonů. Tento svůj záměr nastiňuje v *Prologu ke čtyřem řečem na svátky blahoslovené Panny Marie*:

Září jako hvězda jitřní uprostřed mlhy, jako měsíc v úplňku. Jako zářící slunce. Jako duha třpytící se v oblacích slávy, a jako květ růží v jarních dnech, a jako lilie, které jsou u pramene vod, a jako vonící kadidlo v letních dnech, jako zářící oheň a kadidlo planoucí v ohni, jako nádoba z ryzího zlata zdobená všemi drahými kameny, jako rozrostlá oliva a cypřiš vzrůstající do výše (Sir 50,6-10).

Hle, dvanáct drahokamů v diadémě na hlavě Árona. Hle, dvanáct hvězd v koruně slavné Panny, k jejíž slávě chceme rozdělit tato slova z knihy Sírachovcovy ke čtyřem řečem podle čtyř svátků, tedy Narození, Zvěstování, Očišťování¹⁷⁶ a Nanebevzetí, a krátce je srovnat s jednotlivými svátky, pokud sama Panna dovolí.

Řeč k jejímu Narození: „Září jako hvězda jitřní uprostřed mlhy, jako měsíc v úplňku.“ K zvěstování: „Jako zářící slunce, jako duha třpytící se v oblacích slávy.“ K Narození Páně: „Jako květ růží v jarních dnech, a jako lilie, které jsou u pramene vod.“ K Očišťování: „Jako vonící kadidlo v letních dnech, jako zářící oheň a kadidlo

¹⁷⁴ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 116.

¹⁷⁵ Srov. MORETTI, Roberto, *L'azione anteriore dello Spirito Santo nei «Sermones» di s. Antonio di Padova*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982, s. 633-649, zde s. 640. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 633-649, zde s. 640.

¹⁷⁶ Dnes se tento svátek nazývá Uvedení Páně do chrámu, lidově Hromnice.

planoucí v ohni.“ *K Nanebevzetí: „jako nádoba z ryzího zlata zdobená všemi drahými kameny, jako rozrostlá oliva a cypřiš vzrůstající do výše.“ atd.*¹⁷⁷

Samotná struktura mariánských sermonů je velice podobná *Sermones dominicales*. Sermon otevírá *Thema sermonis*, v níž je nastíněno, o čem řeč bude a z jakých biblických textů vychází. Následuje *Exortio*, v němž je obsažen výklad textu. Pak je samotná stať rozdělena do několika *clausolí*, kde se střídá chvála na Pannu Marii s morální praktickou částí. Každá *clausole* je zakončena modlitbou.

III.1. Analýza mariologie ve vybraných sermonech

III.1.1. Biblické východisko

Zmínka o Marii v Písmu není příliš mnoho. Ve Starém zákoně jsou k ní vztahovány jen tři úryvky (Gen 3,15-16, Iz 7,14 a Mich 5,1-4). V Evangeliiích o ní mluví texty, které popisují Ježíšovo dětství (Mt 1-2, Lk 1,26-56; 2), svatbu v Káně (Jan 2,1-12), dokládají Ježíšův původ (Mt 13,55, Mk 6,13 a Jan 6,42), pojednávají o vztahu Ježíšovy rodiny a Ježíše (Mt 12,46-50, Mk 3,21.31-35, Lk 8,19-21; 11,27) a píší o Marii pod křížem (Jan 19,25-27). Další úryvky se nachází ve Skutcích (Sk 1,14), v Pavlových listech (Gal 4,4-7) a v Janově Zjevení (Zj 12).¹⁷⁸

Antonín v sermonech používá jen část těchto textů. Svě pojetí Marie popisuje texty ze Starého zákona a vrací se k Novému zákonu. Pro interpretaci Písma upřednostňuje alegorický, anagogický a mravoučný výklad před doslovným.¹⁷⁹ Sám k tomu píše: *Písmo svaté je „země, která vydává nejprve rostlinu, tedy klas a nakonec*

¹⁷⁷ *Quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis lucet. Et quasi sol refulgens. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae, et quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia, quae sunt in transitu aquae, et quasi thus redolens in diebus aestatis; quasi ignis effulgens et thus ardens in igne, quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, quasi oliva pullulans, et cypressus se in altitudinem extollens* "(Eccli 50,6-11). *Ecce duodecim stellae in corona gloriosae Virginis, ad cuius laudem, secundum ipsius quattuor festivitates, scilicet Nativitatem, Annuntiationem, Purificationem et Assumptionem, istam auctoritatem Ecclesiastici in quattuor sermonibus volumus dividere et unicuique festivitati breviter, prout ipsa dederit Domina, concordare. Sermo in ipsius Nativitate: "Quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis." In Annuntiatione: "Quasi sol refulgens, et quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae." In Nativitate Domini: "Quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia, quae sunt in transitu aquae." In Purificatione: "Quasi thus redolens in diebus aestatis; quasi ignis effulgens, et thus ardens in igne." In Assumptione: "Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso" etc.* Prolog ke čtyřem řečem na svátky blahoslavené Panny Marie.

¹⁷⁸ Srov. LAURENTIN, René, *Pojednání o Panně Marii*. Praha 2005, s. 15-34; TAMTÉŽ s. 159-162.

¹⁷⁹ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 14.

plné zrna v klasu“ (Mt 4,28). V rostlině je označena alegorie, jež buduje víru [...]. Klasem [...] je označováno morální poučení, které upravuje chování a svou jemností proniká ducha. Plné zrna označuje anagogii, jež obsahuje v plnosti radost a andělskou blaženost.¹⁸⁰

Z textů vztahujících se k Marii nejvíce používá citace z Lukášova Evangelia.¹⁸¹ Největší počet se jich nachází v kázání na svátek Zvěstování Panně Marii, kde cituje především andělské pozdravení a události zvěstování. Gabrielovo pozdravení přirovnává ke třem složkám Slunce a vyvozuje z něj Mariiny ctnosti.¹⁸² V další části tohoto sermonu přirovnává andělské pozdravení a Mariinu odpověď k přírodním jevům, které nastaly, když Eliáš čekal na Hospodina (srov. 1Král 19,11-12).

Velkým větrem bylo andělské pozdravení, které slibuje veliké věci, slibuje vyvýšení velmi silné ženě, to je jí řečeno Gabrielem, jehož jméno znamená síla Boží. Tento pozdrav roztrhal hory pýchy a rozlomil skály, tedy tvrdost lidského rozumu. [...] A po větru pozdravu přišlo zemětřesení: „Ona se nad těmi slovy zarazila a uvažovala, co ten pozdrav znamená“ (Lk 1,29). Ani tam nebyl Pán, tedy vtělené Slovo. Po zemětřesení přišel oheň, tedy sestoupení Ducha Svatého a zastínění mocí Nejvyššího (srov. Lk 1,35). Ani tam nebyl Pán. A po ohni následovalo šumění slabého vánku: „Hle jsem služebnice Páně“ (Lk 1,38). A zde byl Pán, tedy vtělení Syna Božího. Když totiž řekla: „Staň se mi podle tvého slova“ (Lk 1,38), a hned potom „se Slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14).¹⁸³

Na tomto místě také rozděluje Gabrielův pozdrav na čtyři části a přiřazuje je ke čtyřem vlastnostem safíru, které pak srovnává s vlastnostmi Mariinými.¹⁸⁴

¹⁸⁰ [Sacra Scriptura] est "terra primo parturiens herbam, deinde spicam, deinde plenum granum in spica" (Mc 4,28). In herba allegoria, quae fidem aedificat [...], in spica [...] moralitas, quae mores informat et sua dulcedine animum transverberat; in pleno grano anagoge figuratur, quae de gaudii plenitudine et angelica beatitudine tractat. Prolog 2.

¹⁸¹ Celkem se v těchto čtyřech sermonech vyskytuje 28 odkazů na mariologické úryvky z Lukášova Evangelia.

¹⁸² Srov. Zvěstování 2-3.

¹⁸³ *Spiritus grandis fuit angelica salutatio, grandia promittens et a Gabriele, qui interpretatur fortitudo, mulieri fortissimae prolata. Haec salutatio subvertit montes superbiae et contrivit petras, idest duritiem mentis humanae. [...] Et post spiritum salutationis, commotio: "Turbata est," inquit, "in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio "(Lc 1,29); et ibi non fuit Dominus, idest Verbi Incarnatio. Et post commotionem, ignis, idest Spiritus Sancti superventio et virtutis Altissimi obumbratio (cf. Lc 1,35); nec ibi fuit Dominus. Et post ignem, sibilus aurae tenuis, scilicet: "Ecce ancilla Domini "(Lc 1,38); ibi fuit Dominus, idest Filii Dei Incarnatio. Cum enim dixit: "Fiat mihi secundum verbum tuum "(Lc 1,38), statim "Verbum caro factum est et habitavit in nobis "(Io 1,14). Zvěstování 10.*

¹⁸⁴ Srov. Zvěstování 10.

V sermonu na svátek Očišťování uvádí dva z textů, které popisují události obětování Páně v chrámu. Soustředí se na oběť, kterou podle zákona přináší Maria (Lk 2,22).¹⁸⁵ Vyzdvihuje její chudobu, protože nemohla přinést beránka, ale jen pár hrdliček nebo dvě holoubátka (Lk 2,24).¹⁸⁶ Cituje také Simeonovo kantikum (Lk 2,29-32), z kterého odvozuje čtyři blahoslavenství kajícíka.¹⁸⁷

Mariin chvalozpěv zmiňuje čtyřikrát a to pouze dva verše: *[Bůh] se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne blahoslavít všechna pokolení, že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný* (Lk 1,48-49). Bůh učinil veliké věci, když do zahrady, tedy Panny Marie, postavil nového Adama, tedy Ježíše.¹⁸⁸ Blahoslaví ji všechna pokolení, protože v ní bydlel ten, který ji stvořil.¹⁸⁹ Zasloužila si, aby k ní Bůh shlédl, protože byla pokorná.¹⁹⁰

Z Janova Evangelia zmiňuje pouze dvakrát tentýž citát (Jan 2,3) ze svatby v Káně, kdy Panna Maria upozorňuje na to, že došlo víno, z čehož vyvozuje, že měla soucit s trpícími.¹⁹¹ K Matoušovi uvádí dva úryvky z Ježíšova rodokmene (Mt 1,5; 1,16), když popisuje Mariin původ.¹⁹² Z textů věnujících se Marii z Markova Evangelia, které jsou vůči Marii chladné¹⁹³, necituje žádný.

Z dalších mariologických textů Nového zákona zmiňuje pouze v sermonu na svátek Zvěstování Panně Marii na témže místě, kde popisuje Mariiny ctnosti, Skutky apoštolů (Sk 1,14) a Janovo zjevení (Zj 12,1), na základě kterého přirovnává dvanáct hvězd kolem hlavy ženy k dvanácti předpovědím o Marii.¹⁹⁴

Ze Starého zákona uvádí pouze jeden jediný verš (Gen 3,15), když píše, že Maria odolala díky svým ctnostem ďábelskému pokušení.¹⁹⁵ Další dva starozákonní texty vztahující se k Marii se v sermonech nenachází.

¹⁸⁵ Srov. Očišťování 2.

¹⁸⁶ Srov. Očišťování 7.

¹⁸⁷ Srov. Očišťování 9.

¹⁸⁸ Srov. Očišťování 1.

¹⁸⁹ Srov. Očišťování 3.

¹⁹⁰ Srov. Nanebevzetí 3, 4.

¹⁹¹ Srov. Zvěstování 2; Očišťování 6.

¹⁹² Srov. Narození 2.

¹⁹³ Mariology byly tyto verše nazvány i jako „antimariologické“. Srov. LAURENTIN, René. *Pojednání*, s. 16.

¹⁹⁴ Srov. Zvěstování 2.

¹⁹⁵ Srov. Očišťování 4.

Marii spojuje s ženami ve Starém zákoně, které měly v Izraeli osvoboditelské poslání. Nazývá ji naší Ester, která nechtěla být ozdobena šperky, a přesto si ji král zamiloval pro její krásu a dal jí na hlavu korunu (srov. Est 2,15-17).¹⁹⁶ Stejně jako Jael zabila Síseru stanovým kolíkem (srov. Soud 5,24-26) a jako Júdit utřela hlavu Holofernovi (srov. Júd 14,18), Maria zničila ďábla svým panenstvím.¹⁹⁷ Maria si zaslouží i stejné požehnání jako Júdit (Júd 13,18-19).¹⁹⁸

Antonín vztahuje k Marii také úryvky ze Starého zákona, které jsou v Novém zákoně aplikovány na Krista. Tak vztahuje k Marii Izajášovo proroctví: *I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce* (Iz 11,1). Marii považuje za proutek z pařezu Jišajova a dokládá tak, že Maria byla z rodu Davidova.¹⁹⁹

III.1.2. Nejfrekventovanější tituly a symboly Panny Marie

Kázání Antonína z Padovy jsou plná obrazů, přirovnání a symbolů, které jsou často velmi překvapivé.

Nejčastěji pro Marii používá tituly *Blahoslavená*, *Panna* a *Maria*, které navzájem kombinuje. Často se setkáme i s označením *Slavná*. Na konci kázání při závěrečné modlitbě Antonín oslovuje Marii jako *naše Pani*²⁰⁰, *jediná naděje*²⁰¹, *Matko Boží*.²⁰²

Když oslavuje Mariiny ctnosti, používá pro její označení řadu symbolů. Nazývá ji *zrcadlem bez poskvrny*²⁰³, *lilí*²⁰⁴ a *růží*²⁰⁵, *ovcí* pro její nevinnost.²⁰⁶ Přirovnává ji k *Marii* a *Martě*, protože stejně jako Marta se starala o materiální zabezpečení svého Syna, když jej zabalila do plenek, a jako Maria naslouchala Ježíšovým slovům, tak Panna Maria o všem rozjímala ve svém srdci.²⁰⁷ Maria je *hvězda jitřní*²⁰⁸, *měsíc*

¹⁹⁶ Srov. Nanebevzetí 3.

¹⁹⁷ Srov. Očišťování 3, 7.

¹⁹⁸ Srov. Narození 2.

¹⁹⁹ Srov. Narození 2.

²⁰⁰ Srov. Zvěstování 6; Zvěstování 16; Nanebevzetí 5; Narození 4; Očišťování 9.

²⁰¹ Srov. Zvěstování 6.

²⁰² Srov. Zvěstování 16; Nanebevzetí 5; Očišťování 9.

²⁰³ Srov. Zvěstování 3.

²⁰⁴ Srov. Zvěstování 2; Zvěstování 15.

²⁰⁵ Srov. Zvěstování 2.

²⁰⁶ Srov. Zvěstování 9.

²⁰⁷ Srov. Nanebevzetí 4.

²⁰⁸ Srov. Narození 2.

v úplňku²⁰⁹, který symbolizuje dokonalost. Je „nádobou pokory, zlatou chudobou, ryzí panenstvím, ozdobená všemi drahými kameny svých předností.“²¹⁰

Velice zajímavý je také symbol slona: *V přírodopisech se říká, že slon je nejochotnější a nejposlušnější ze všech divokých zvířat a že dobře chápe příkazy a rozumí jim, a kvůli tomu byl určen k uctívání krále. Má dobrý čich a nejvíc se vyhýbá zápachu myši, které, jak kdysi říkali, vznikají z vlhkosti země. Neboť stejného původu jsou názvy pro myš (lat. mus), zemi i hlínu (lat. humus). Na tomto místě slon symbolizuje blahoslavenou Pannu, která byla mezi ostatními velmi pokorná a poslušná a uctila krále, jehož zrodila. Myš značí rozmařilost, která vzniká z vlhkosti země, tedy z touhy po labužnictví. Nejen jí, ale i jejímu zápachu se vyhýbá blahoslavená Panna, jež se lekla i příchodu anděla.*²¹¹

Když rozjímá nad tajemstvím Vtělení, vidí Marii jako zářící slunce a zářící duhu²¹², jako znamení smlouvy.²¹³ Maria je trůnem slávy, na který usedl Kristus.²¹⁴ Je stanem²¹⁵ a novou zahradou, do které byl postaven nový Adam.²¹⁶

Přirovnává ji také k proutěnému košíku: *Košík je nádoba jemně upletená z proutí. Všimni si, že v těchto třech materiálech, z kterých je zhotoven košík, jsou naznačeny tři přední vlastnosti blahoslavené Panny Marie. Proutí symbolizuje pokoru, smůla panenství a dehet chudobu. Název proutí je odvozen od slova síla, protože má sílu zeleně. Má takovou přirozenou vlastnost, že jestliže je odstraněna suchost, zelená se, potom když je vyříznuta a zasazeno do země, samo se potápí kořeny. To je pokora, která je tolik zelení, aby kdyby byla v opovržení a jako suchá by byla zahozena, avšak upevněna v zemi, ke které pokorný shlíží, kořeny pokory zapustí hlouběji. Do blahoslavené Panny Marie byl, jako do košíku, položen Ježíš Kristus a byl vystaven*

²⁰⁹ Srov. Narození 4.

²¹⁰ Srov. Nanebevzetí 3.

²¹¹ *Dicitur in naturalibus, quod elephas est domesticior et obedientior omnibus animalibus agrestibus, et recipit bene instructionem et intelligit, et propter hoc instruitur adorare regem, et habet bonum sensum. Et fugit maxime odorem muris, qui, ut quidam dicunt, de humore terrae nascitur. Nam mus, terra, unde et humus appellatur. In hoc loco elephas beatam Virginem significat, quae ceteris humilior et obedientior fuit, et regem, quem genuit, adoravit. Mus luxuriam significat, quae de humore terrae, idest gulae voluptate, nascitur, quam non tantum sed etiam ipsius odorem beata Virgo fugit, quae etiam ad ingressum angeli expavit.* Zvěstování 3.

²¹² Srov. Zvěstování 2.

²¹³ Srov. Zvěstování 6.

²¹⁴ Srov. Nanebevzetí 1.

²¹⁵ Srov. Očišťování 4.

²¹⁶ Srov. Očišťování 1.

nebezpečnému proudu, tedy tomuto světu, kterého královská dcera, tedy Církev přijala za syna.²¹⁷

Ve vztahu k lidem je Maria nazývána *naší prostřednicí*²¹⁸, *naší paní*²¹⁹, *lékem hříšníků*.²²⁰ Je *bránou nebe a vchodem do ráje*.²²¹

III.1.3. Maria a Bůh

Velmi hluboký vztah mezi Marií a trojjediným Bohem má kořeny v Božím záměru ohledně vtělení Ježíše Krista. Křesťanská tradice se snažila tento vztah vyjadřovat pomocí metafor.²²² Stejným způsobem se snaží tento vztah vystihnout i Antonín, když Marii nazývá *příbytkem Syna Božího, stánkem Ducha svatého, hodovní síní*²²³ *Nejsvětější Trojice*.²²⁴

Antonín uvažuje o Marii především z pohledu vtělení, zrození Krista je ústředním tématem jeho rozjímání. Soustředí se především na obdivuhodnou výměnu lidské a božské přirozenosti.²²⁵ V sermonu na svátek Očišťování Panny Marie píše, že Maria odevzdala Kristu lidskou slabost: *Brána (lat. porta) je nazvána podle toho, že odtud můžeš něco vynést (lat. portare) nebo vyvézt (lat. asportare) a symbolizuje blahoslavenou Pannu Marii, skrz kterou vyvážíme dary milosti. Tato brána byla zvenčí svatyně, ne uvnitř. Uvnitř svatyně je božství, venku pokora. Otec dal velikost, matka slabost. Cesta této brány byla pokora, ke které se musí každý podle proroka obrátit*.²²⁶

²¹⁷ *Fiscella est vas vimineum, gracile. Nota quod in his tribus, ex quibus constructa fuit fiscella, tres beatæ Mariæ virtutes principaliores significantur. In vimine humilitas, in bitumine virginitas, in pice paupertas designatur. Nota: Vimen dictum, quod vim multam habeat viroris; naturæ enim talis est, ut si etiam arefactum abluatur, virescat; deinde excisum atque in humo fixum radicibus seipsum demergit. Haec est humilitas, quæ tanti est viroris, ut si etiam contemptui habetur et quasi arida abiciatur, humo tamen infixæ, quam semper humilis prospicit, radices humilitatis altius immittit. In beata ergo Virgine, quasi in fiscella, repositus fuit Iesus Christus, et labenti flumini, idest huic mundo, expositus, quem regis filia, idest sancta Ecclesia, adoptavit in filium. Očišťování 5.*

²¹⁸ Srov. Zvěstování 11.

²¹⁹ Srov. Zvěstování 6; Zvěstování 16; Nanebevzetí 5; Narození 4; Očišťování 9.

²²⁰ Srov. Zvěstování 16.

²²¹ Srov. Zvěstování 1.

²²² Srov. MPMA, *Matka Páně. Památka – Přítomnost – Naděje*, Kostelní Vydří 2003, s. 58.

²²³ Latinsky *Triclinium Sanctæ Trinitatis*. *Triclinium* označovalo v antice jídelní stůl se třemi lehátky. Tento výraz poprvé použil v 12. století Adam od sv. Viktora. Srov. MPMA, *Matka Páně. Památka – Přítomnost – Naděje*, Kostelní Vydří 2003, s. 58.

²²⁴ Srov. Zvěstování 1.

²²⁵ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 120.

²²⁶ *Porta dicta, quia potest inde portari vel exportari aliquid, et significat beatam Mariam, per quam gratiarum munera exportamus. Haec porta fuit sanctuarii exterioris, non interioris. Sanctuarium interius*

Díky tomu, že Maria přijala svou roli v Božím plánu, získala zvláštní Boží přízeň. Antonín píše, že Ježíš Marii miloval více než všechny ostatní ženy a z ní přijal tělo. A ona našla jemu tváří v tvář milost a milosrdenství nad všechny ženy.

Ó nesmírná důstojnosti Panny Marie! Ó nevyhovitelná vznešenosti milosti! Ó neproniknutelná hlubino milosrdenství! Kdy byla nebo mohla být učiněna andělovi nebo člověku taková milost, takové milosrdenství jako blahoslavené Panně, kterou chtěl Bůh Otec za matku svého vlastního Syna, jenž je mu rovný a je zrozený přede všemi věky? Byla by velmi velká milost a čest, kdyby nějaká chudá žena mohla mít syna s vládcem. Vskutku mnohem vznešenější než všechny milosti byla milost blahoslavené Panny Marie, která měla syna s Bohem Otcem, a tak si zasloužila být dnešního dne v nebesích korunována.²²⁷

Antonín ve svých sermonech hovoří o Marii také jako o Matce Boží. Tímto titulem ji však neoznačuje příliš často. Mnohem častěji se vyskytují tituly Panna, Blahoslavená, Maria. Oslovení *Mater Dei* se vyskytuje výlučně v nejdůležitějších závěrečných částech sermonů, tedy v modlitbách, z čehož lze usoudit, že je tento titul v Antonínově mariologii velice důležitý.²²⁸ V milosti Božího mateřství jsou obsaženy všechny Mariiny výsady.²²⁹

Mariino mateřství však nebránilo tomu, aby zůstala pannou. A právě Mariino pannenství Antonín velmi opěvuje. *Porod Slavné Panny je srovnáván s růží a lilií, neboť jako tyto květy velmi sladce voní a neporuší se, tak Maria zůstala Pannou, poté co porodila Božího Syna. Když Ho porodila, mohl Otec říct to, co řekl Izák Jákobovi: „Hle vůně mého syna jako vůně úrodného pole, kterému žehná Pán“ (Gen 27,27). Narození Ježíše Krista bylo jako vůně louky plné květů, protože zanechal květ matčina*

divinitas, exterius est humanitas. Pater dedit maiestatem, mater infirmitatem. Via huius portae fuit humilitas, ad quam quilibet debet cum Propheta se convertere. Očišťování 6.

²²⁷ *Iesus Christus; qui eandem gloriosam Virginem "super omnes mulieres amavit," ex qua carnem accepit, quae gratiam et misericordiam super omnes mulieres coram ipso invenit. O inextimabilis Mariae dignitas! O inenarrabilis gratiae sublimitas! O ininvestigabilis misericordiae profunditas! Quae tanta gratia, quae tanta misericordia angelo vel homini unquam facta fuit vel fieri potuit, quanta beatae Virgini, quam Deus Pater sui proprii Filii, sibi aequalis, ante saecula geniti, Matrem esse voluit? Maxima foret gratia et dignitas, si aliqua pauperula femina cum Imperatore filium haberet. Vere omni gratia praestantior fuit beatae Mariae gratia, quae filium cum Deo Patre habuit, et ideo hodierna die in caelis coronari meruit. Nanebevzetí 3.*

²²⁸ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 119.

²²⁹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav, *Mariino nanebevzetí u františkánských mistrů, Teologické texty*, 2000/5. Dostupné z WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2000-5/Mariino-nanebevzeti-u-frantiskanskych-mistru.html>. [cit. 2011-06-17].

panenství neporušený, když z ní vyšel. Blahoslavená Panna byla jako louka plná růží a lilií, které žehná Pán, proto o ní bylo řečeno: „Požehnaná jsi mezi ženami“ (Lk 1,28).²³⁰

III.1.4. Maria a lidé

Pohled na Marii jako na matku ve vztahu k lidem v sermonech nenajdeme. Mariino mateřství Antonín vztahuje pouze ke Kristu.²³¹ Proto, když se Antonín na Marii obrací, říká: *Prosíme tě, naše Paní, vyvolená Matko Boží...²³²*

Ve vztahu k Božímu lidu vnímá Antonín Pannu Marii spíše jako přímluvkyni a prostřednici.²³³ Výslovně používá výraz prostřednice, když píše: *„Její sláva bude jako oliva“, která symbolizuje pokoj a milosrdenství. Blahoslavená Panna Maria, naše prostřednice, totiž obnovila pokoj mezi Bohem a hříšníkem. Proto se o ní v Genesis říká: „Položil jsem na oblak svou duhu“ (Gen 9,13).²³⁴*

I z následujícího textu můžeme vnímat Marii jako prostřednici Boží milosti. Antonín dává tuto zásluhu do vztahu s vtělením, díky Marii byl člověk usmířen s Bohem, protože porodila Božího Syna.

Všimni si, že mraky byly dva, Boží hněv a hřích člověka. Bůh a člověk bojovali proti sobě. Bůh zranil člověka mečem hněvu a odsoudil ho k smrti, člověk smrtelně zhřešil proti Bohu mečem hříchu. Poté co vstoupilo slunce do Panny, nastal pokoj a smíření, protože Syn Boha a Panny učinil Otci zadost za hřích člověka, zastavil jeho hněv, aby člověka nezraňoval. Tyto mraky jsou nazvány slávou, protože byly rozehnaný skrze slavnou Pannu.²³⁵

²³⁰ *Gloriosae Virginis partus rosae et lilio comparatur, quia sicut ista suavissimum spirando odorem, eorum flos non corrumpitur, sic beata Maria, Dei Filium parturiendo, Virgo permansit. Unde, quando eum Virgo parturiebat, Pater dicere poterat quod dixit Isaac Iacob, in Genesi: "Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus "(Gen 27,27). Nativitas Iesu Christi fuit quasi odor agri floribus pleni, quia illaesum maternae virginitatis florem custodivit, cum ab ipsa processit. Ager etiam rosis et liliis plenus fuit beata Virgo, cui benedixit Dominus. Unde: "Benedicta tu in mulieribus "(Lc 1,28). Zvěstování 13.*

²³¹ Srov. LAURENTIN, R., *La Vierge Marie*, s. 495.

²³² *Rogamus ergo te, Domina nostra, Dei Mater electa... Očišťování 9.*

²³³ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 126.

²³⁴ *"Et erit gloria eius quasi oliva," quae pacem et misericordiam significat. Beata enim Virgo Maria, mediatrix nostra, inter Deum et peccatorem pacem reformavit. Unde de ea dicitur in Genesi: "Ponam arcum meum in nubibus caeli "(Gen 9,13). Zvěstování 11.*

²³⁵ *Nota quod duae erant nebulae, ira scilicet Dei et hominis culpa. Deus et homo pugnabant ad invicem. Deus gladio irae, hominem feriendo et in mortem praecipitando; homo gladio culpae, contra Deum mortaliter peccando. Postquam vero sol intravit in Virginem, facta est pax et reconciliatio, quia ipse Dei*

Antonín nazývá Marii prostřednicí pouze jednou, za to ji třikrát tituluje jako královnu. Takto o ní mluví v sermonu na svátek Nanebevzetí: *Vskutku mnohem vznešenější než všechny milosti byla milost blahoslavené Panny Marie, která měla syna s Bohem Otcem, a tak si zasloužila být dnešního dne v nebesích korunována.*²³⁶ A když vyslovila pokorná slova „*hle, služebnice Páně*“ (Lk 1,38), *stala se královnou nebe.*²³⁷

Nejlépe vztah Marie k lidem jako přímluvkyně vystihují modlitby, které uzavírají každý sermon. Antonínovy mariánské modlitby jsou formulovány teocentricky.

*Prosíme tě, naše Paní, životodárná Matko Boží, aby ve svátek narození tvého Syna, po jehož porodu jsi zůstala pannou, kterého jsi zavinula do plenek, položila do jeslí, vymohla od něho shovívavost, spálení našich duší, které jsme vytáhli z ohně hříchů, uzdravila náplastí svého milosrdenství, abychom si zasloužili dojit věčné slávy. Ať se to stane skrze toho, který se ráčil dnes z tebe narodit, slavná Panno, jehož je čest i sláva na věky věků. Amen.*²³⁸

III.2. Morální napomenutí v mariánských sermonech

Kromě velebení Mariiných výsad a ctností obsahují sermony i zajímavá morální napomenutí, která vybízí hříšníky k pokání a snaží se je přivést blíže k Bohu.

Aby se člověk mohl přiblížit k Bohu, musí se zbavit hříšných skutků. Toto tvrzení Antonín vysvětluje na základě příběhu ze Starého zákona, kdy Bůh vybízí Mojžíše, aby si zul sandály, než k němu přistoupí. Právě sandály Antonín přirovnává k hříšným skutkům: *Nikdo se nemůže přiblížit k nohám Pána, jestliže dříve, jak je řečeno v druhé*

et Virginis Filius, pro culpa hominis Patri satisfaciens, ipsius iram, ne hominem feriret, refrenavit. Hae nebulae dicuntur gloriae, eo quod per gloriosam Virginem fuerunt dissipatae. Zvěstování 6.

²³⁶ *Vere omni gratia praestantior fuit beatuae Mariae gratia, quae filium cum Deo Patre habuit, et ideo hodierna die in caelis coronari meruit.* Nanebevzetí 3.

²³⁷ *"Ecce ancilla Domini" (Lc 1,38), facta est regina caelestis.* Nanebevzetí 4.

²³⁸ *Rogamus ergo te, Domina nostra, Dei Mater alma, ut in hac Nativitate Filii tui, quem virgo peperisti, pannis involvisti, praesepio reclinasti, indulgentiam nobis ab ipso impetres, adustionem animae nostrae, quam ex igne peccati contraximus, tuae misericordiae emplastro sanes, qua ad aeternae festivitatis gaudium pervenire mereamur. Ipso praestante, qui ex te, gloriosa Virgine, hodie nasci dignatus est, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.* Zvěstování 16.

*knize Mojžíšově, nesezuje sandály, tedy skutky smrti, ze svých nohou, tedy vášně myslí. S bosýma nohama se přiblíž a přijmeš jeho učení.*²³⁹

Velký důraz Antonín klade na pokání. Opravdové pokání přirovnává ke svíci, kterou věřící obětují na svátek Očišťování, stejně jako Maria obětovala Ježíše v chrámě. *Tyto tři věci (oheň, vosk a knot) symbolizují pravé pokání. Oheň symbolizuje žár lítosti, který vymyjuje všechny kořeny chyb. Vosk symbolizuje vyznání všech zločinů. Tak jako se rozpouští vosk před ohněm (srov. Ž 68,3), tak ze žáru lítosti plyne vyznání a z tváře toho, který se vyznává, proudí slzy. Knot symbolizuje hořkost zadostiučinění.*²⁴⁰ Ten, kdo tyto věci nabízí Bohu, získá odpuštění hříchů, klid svědomí a věčnou slávu.²⁴¹

Opravdové kajícíníky nazývá chudými v duchu a přirovnává je k holubici, která ztratila druha. *Hnízdo svého způsobu života a i samotné lůžko, na kterém spí, mají hrubé a chudé. Nikomu neškodí, ba dokonce odpouští těm, kteří jim uškodili. [...] Občerstvují se slovem kázání a o milosti, která jim byla poskytnuta, se ochotně dělí s ostatními. [...] Živí se čistým zrnem, tedy kázáním Církve, ne heretiků, které je nečisté. [...] Všichni milují v nitru Ježíše Krista. Sídlí nad potoky Písma svatého, aby dříve viděli ďáblovo svádění, který přemýšlí, jak by se jich zmocnil, a aby si dávali na něj pozor. Hnízdí v otvorech skály, tedy v boku Ježíše Krista, a jestliže se na ně přiřezne období tělesných pokušení, utíkají k boku Krista, kde se ukryjí.*²⁴²

Antonín se nebojí napadat církevní představené. Kritizuje jejich život v přepychu a upozorňuje je, že by měli být chudí stejně jako Kristus. *Co bych řekl o zhýčkaných vyšších prelátech naší doby, kteří se šlechtí tak jako ženy určené k sňatku, oblékají si různé kůže, kteří se projíždějí v malovaných sedadlech, na koních s falerami²⁴³ a ostruhami, které se do ruda zbarvují Kristovou krví? Hle, komu je dnes svěřena*

²³⁹ *Nullus potest appropinquare pedibus Domini, nisi prius, ut dicitur in Exodo, solvat calceamenta, idest opera mortua, de suis pedibus, idest mentis affectibus. Nudis pedibus ergo accede, et accipies de doctrina illius.* Nanebevzetí 2.

²⁴⁰ *In quibus tribus vera designatur poenitentia. In igne, ardor contritionis, omnia eradicans genimina vitiorum. In cera, confessio criminis. Sicut enim fluit cera a facie ignis (cf. Ps 67,3), sic ab ardore contritionis fluit confessio ab ore confitentis, defluentibus lacrimis. In stupa, asperitas satisfactionis.* Očišťování 9.

²⁴¹ Srov. Očišťování 9.

²⁴² *Nidum suae conversationis et etiam ipsum lectum, quo corporaliter dormiunt, asperum et pauperem habent. Neminem laedunt; immo se laedenti parcunt. [...] Verbo praedicationis sibi commissos reficiunt, et ex gratia sibi concessa cum aliis gratanter dividunt. [...] omnes diligunt in visceribus Iesu Christi. Super Sacrae Scripturae fluentia resident, ut tentationem diaboli, se rapere machinantis, procul praevideant et praevisam caveant. In foramine petrae, idest latere Iesu Christi, nidificant, et si qua carnis tentationis tempestas ingruerit, ad latus Christi fugiunt, ibique se abscondunt.* Očišťování 8.

²⁴³ Falery jsou kovové ozdoby, vyznamenání, které byly zavěšovány koním na čelo, nebo jiné ozdoby koňského postroje.

nevěsta Krista, který byl položen v jeslích, zabalen do plenek, a oni dovádí na lehátkách ze slonoviny a oblékají se do kůže.²⁴⁴ A vybízí je k pokání: *Jestliže chcete mít kůži, mějte pás, ne koženou tuniku, a ten noste kolem beder (srov. Mt 3,4), abyste vaše těla kůží umrtvovali. [...] Umrtvujte kůži těla, která mají zemřít, abyste sami byli oslaveni při vzkříšení mrtvých. Ó pastýři Církve, toto vám bude znamením: „Naleznete děťátko“ atd. Vy, kteří žijete z jeho dědictví, označte se znamením pokory a zdrženlivosti tohoto děťátka, pečetí jeho drahocenné chudoby.*²⁴⁵

K tomu, aby mohl člověk konat pokání, potřebuje Ducha svatého. Antonín přirovnává padání listů k odchodu Ducha svatého a ztrátě ctnosti. K tomu, aby mohly stromy růst, potřebují živiny. Základní živinou je podle Antonína teplo, které přirovnává k Duchu svatému. *Žár je milost Ducha svatého, když se vzdálí od srdce člověka, bude chybět vláha zkroušenosti, a tak nešťastná duše upadá do smrti hříchu. Když přichází mráz nepravosti, žár Ducha svatého se vyhýbá opačnému, a tak je duše o všechno dobré oloupena. Příchod neřestí způsobuje odchod ctností.*²⁴⁶

Antonín si velmi cení dvou ctností, chudoby a pokory, které spolu úzce souvisejí. Říká, že *pokora se uchovává díky chudobě.*²⁴⁷ Chudobu nazývá zlatem a tvrdí, že kdo ji nemá, nemůže být šťastný. Ten, kdo má chudobu, ten je spokojený s tím málem, co má. *Kde je chudoba, tam je dostatek, kde nadbytek, tam nenasytlost.*²⁴⁸ Když popisuje hodnotu chudoby, odkazuje se na slova sv. Bernarda z Clairvaux: *V nebi byl nadbytek všech věcí. Jen chudoba se mezi nimi nenacházela. Touto krásou oplývala země, ale člověk neznal její hodnotu. Proto ji přišel Boží Syn hledat, aby ji učinil podle svého hodnocení cennou.*²⁴⁹

²⁴⁴ *Quid dicam de nostri temporis effeminatis praelatis, qui tamquam feminae, nuptui tradendae, poliuntur, pellibus variis vestiuntur, quorum excessus in sellis depictis, equorum phaleris et calcaribus, quae Christi rubent sanguine? Ecce quibus hodie committitur sponsa Christi, qui pannis fuit involutus, praesepio reclinatus, et isti in lectis eburneis lasciviunt, pellibus se induunt. Zvěstování 14.*

²⁴⁵ *Si vultis habere pellem, habeatis zonam, non tunicam pelliceam; et hoc circa lumbos (cf. Mt 3,4), ut vestri corporis pellem mortificetis. [...] Mortificate pellem corporis morituri, ut ipsam glorificatam recipiatis in resurrectione generali. O Ecclesiae pastores, hoc vobis signum: "Invenietis infantem" etc. Istius infantis humilitatis et abstinentiae signo, ipsius aureae paupertatis sigillo, vos consignate, qui de ipsius vivitis patrimonio. Zvěstování 14.*

²⁴⁶ *Calor est gratia Spiritus Sancti, quae, si recesserit a corde hominis, humor compunctionis deficit, et sic infelix anima in mortem peccati cadit. Superveniente enim frigore iniquitatis, Spiritus Sancti calor sibi contrarium fugit, et sic anima omnibus bonis spoliatur. Ingressus enim vitii egressum virtutis operatur. Zvěstování 5.*

²⁴⁷ *Humilitas paupertate conservatur. Nanebevzetí 3.*

²⁴⁸ *Ubi paupertas vera ibi sufficientia; ubi abundantia ibi indigentia. Nanebevzetí 3.*

²⁴⁹ BERNARD, In vigilia Nativitatis Domini, sermo 1,5; PL 183.89; *In caelis omnium rerum affluentia suppetebat; sola pupertas non inveniebatur in eis. Haec species in terris abundabat, et nesciebat homo*

V mariánských sermonech se odráží Antonínova hluboká úcta k Panně Marii. Vidí ji především jako Matku Boží a zdůrazňuje tajemství Božího Vtělení. Díky tomu, že byla Maria pokorná a chudá, zasloužila si porodit Božího Syna a díky této výsadě byla vzata do nebe. Ve vztahu k lidem ji vnímá jako přímluvkyni a prostřednici. Antonínův vztah k Marii se silně projevuje také v modlitbách.

Antonín z Padovy se snažil nabádat k pokání, jak bylo v jeho době obvyklé. Na základě různých přirovnání vybízel k obrácení a předkládal konkrétní způsoby, jak napravit svůj život. Vyzdvihoval vlastnosti, které by měl mít každý člověk konající pokání.

pretium eius. Hanc ergo venit Filius Dei quaerere, ut eam sua aestimatione faceret pretiosam.
Nanebevzetí 3.

IV. Překlad

NAROZENÍ BLAHOSLAVENÉ PANNY MARIE

Téma řeči

„Jako jitřní hvězda.“ V tomto mravoučném kázání se mluví o lítosti, zde „vyšla.“

Úvod

1. Říkáme tedy: Slavná Panna Maria byla „jako hvězda jitřní“ atd.

Sírachovec říká: „Krásou nebe je sláva hvězd, které ozařují svět“ (Sír 43,9).²⁵⁰ V těchto slovech jsou poznamenány tři věci, které se podivuhodně leskly při narození blahoslavené Panny: radost andělů, když bylo řečeno: „krása nebe.“ Vypráví se²⁵¹, že jakýsi svatý muž, dokud setrval v modlitbě, slyšel z nebe sladkou melodii andělského zpěvu. Když uplynul rok, slyšel tentýž den stejný zpěv. Prosil Pána, aby mu odhalil, co to znamená. Pán mu odpověděl, že se tento den narodila blahoslavená Panna Maria, za jejíž narození vzdávají andělé v nebi Pánu chválu. A tak je slaveno narození slavné Panny tento den. Čistota jejího narození je vyjádřena slovy: „Sláva hvězd.“ Tak jako „se hvězda od hvězdy liší v jasnosti“ (1Kor 15,41)²⁵², tak se blahoslavená Panna odlišuje od všech svatých svým narozením. A byl osvětlen celý svět, což je obsaženo ve slovech: „ozářený svět.“ Narození slavné Panny osvětlilo svět, skrytou temnotu a stíny smrti. Proto Sírachovec správně říká: „Jako hvězda jitřní uprostřed mlhy“ atd.

O Panně Marii, která je zvěstovatelkou Spasitele a dokonalá ve všech směrech

2. Jitřní hvězdou je nazýván Lucifer²⁵³, protože září víc než ostatní hvězdy, přesněji se nazývá Jitřenka. Vychází dřív než Slunce a ohlašuje ráno, temnoty noci zalévá světlem svého lesku. Hvězda jitřní, která přináší světlo, je blahoslavená Panna

²⁵⁰ Vulgáta Eccl 43,10. *Krásou nebe je nádhera hvězd, skvost třpytící se na výsostech Hospodinových.*

²⁵¹ BELETHUS, *Rationale divinatorum officiorum*, 149 (De nativitate beatae Mariae); PL 202.152.

²⁵² *Jiná je záře slunce a jiná měsíce, a ještě jiná je záře hvězd, neboť hvězda od hvězdy se liší září.*

²⁵³ Lucifer znamená přinášející světlo.

Maria, která se narodila uprostřed mlhy, rozháání mlhu temnoty a v ránu milosti oznamuje těm, kteří setrvávají v temnotě, příchod slunce spravedlnosti. Proto Pán říká ústy Joba: „Copak nevyvedeš Jitřenku v její čas?“ (Job 38,32).²⁵⁴ Když přišel „čas smilování“ (Ž 102,14)²⁵⁵, „čas ke zbudování Pánova domu“ (Ag 1,2)²⁵⁶, „čas milosti a den spásy“ (2Kor 6,2)²⁵⁷, tehdy nechal Pán vyjít jitřenku, čili Pannu Marii, aby byla světlem národů. A národy jí musí říci to, co řekli lidé Júdit: „Ať ti Pán žehná ve své moci, neboť skrze tebe zničil naše nepřátele. Buď požehnaná, dcero, od Boha nejvyššího, mezi všemi ženami na zemi. Buď požehnán Pán, který stvořil nebe a zemi, který tě vedl, abys srazila hlavu předákovi našich nepřátel. Proto dnes velebíme tvoje jméno, aby se nevzdálila tvá chvála od úst lidí“ (Júd 13,18-19).²⁵⁸ Blahoslavená Maria byla tedy „jako hvězda jitřní“ při svém narození.

O ní řekl Izajáš: „Vyraší ratolest z kořene Jišajova a květ vzejde z jeho kořene“ (Iz 11,1).²⁵⁹ Všimni si, že je blahoslavená Maria nazvána ratolestí kvůli pěti vlastnostem, které má ratolest: je dlouhá, rovná, pevná, jemná a pružná. Tak i blahoslavená Maria je vytrvalá v rozjímání, přímá pro dokonalou spravedlnost, pevná v mysli, jemná svojí chudobou a pružná díky pokoře. Tato ratolest vyrašila z kořene Jišajova, který byl Davidovým otcem (srov. Mt 1,5)²⁶⁰, z tohoto rodu pochází Maria²⁶¹ (srov. Lk 1,27)²⁶² „z níž se narodil Ježíš, nazvaný Kristus“ (Mt 1,16).²⁶³ Proto v dnešním evangeliu čteme: „Kniha rodu Ježíše Krista, syna Davidova“ (Mt 1,1)²⁶⁴ atd.

3. „Vyraší ratolest z kořene Jišajova a květ vzejde z jeho kořene“ atd. Podívejme se na morální symboliku těchto tří věcí, kořene, ratolesti a květu. Kořen je symbolem

²⁵⁴ *Vyvedeš hvězdy zvířetníku v pravý čas a povedeš souhvězdí Lva s jeho mladými?*

²⁵⁵ *Vulgáta Ps 101,14. Ty povstaneš, slituješ se nad Sijónem, je čas smilovat se nad ním, nastala ta chvíle!*

²⁵⁶ *Toto praví Hospodin zástupů: Tento lid říká: „Ještě nepřišel čas, čas k budování Hospodinova domu.“*

²⁵⁷ *Vždyť je psáno: „V čas příhodný jsem tě vyslyšel, v den spásy jsem ti přispěl na pomoc.“ Hle, nyní je čas příhodný, nyní je den spásy!*

²⁵⁸ *Vulgáta Júd 13,22.23-25. Uzijáš jí řekl: „Buď požehnaná, dcero, od Boha nejvyššího nade všechny ženy na zemi a požehnaný Hospodin Bůh, Stvořitel nebe a země, který tě vedl, abys srazila hlavu předákovi našich nepřátel. Žes tak doufala v Boha, to nevymizí ze srdcí lidí, navěky si budou připomínat Boží sílu.*

²⁵⁹ *I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce.*

²⁶⁰ *Antonín odkazuje na Ježíšův rodokmen. „Salón měl syna Boáze z Racháby, Boáz Obéda z Rút, Obéd Isaje a Isaj Davida krále.“*

²⁶¹ *Rodokmen, na který se Antonín, vede k Josefovi, ne k Marii.*

²⁶² *Anděl Gabriel byl poslán k panně zasnoubené muži jménem Josef, z rodu Davidova; jméno té panny bylo Maria.*

²⁶³ *Jákob pak měl syna Josefa, muže Marie, z níž se narodil Ježíš, řečený Kristus.*

²⁶⁴ *Listina rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova.*

pokory srdce, ratolest pravé víry a závazku ospravedlnění, květ naděje věčné blaženosti. Jméno Jišaj znamená ostrov nebo oběť a symbolizuje pokání, jehož mysl musí být jako ostrov. Ostrov (lat. insula) je pojmenován tak proto, že je položen v širém moři (lat. solum). V moři, tedy v hořkosti, je umístěna mysl pokání, do kterého naráží vlny pokušení, a tak zůstává nehybná. A obětuje Bohu spravedlivou oběť v sladké vůni. Kořen Jišajuv je kající pokora, z které vyrůstá ratolest pravé víry a závazku přiměřeného utrpení. A všimni si, že z vrcholku ratolesti a z kořene vzejde květ. „Květ vzejde z jeho kořene,“ protože ne z utrpení těla, ale z pokorné mysli vzejde květ, tedy naděje na věčnou blaženost.

V tomto je shoda s dnešním evangeliem, v němž Matouš, když popisuje rodokmen Krista, dává na první místo Abrahama, na druhé Davida, na třetí babylonské zajetí. Abraham, který řekl: „Dovoluji si mluvit k mému Pánu, i když jsem prach a popel“ (Gen 18,27)²⁶⁵, je symbolem pokory srdce. David, jehož srdce bylo přímé s Pánem: „V Davidovi jsem našel muže podle svého srdce“ (Sk 13,22)²⁶⁶, je symbolem pravé víry. A babylonské zajetí je symbolem závazku ospravedlnění a snášení utlačování. Jestliže tyto tři generace přešly do tebe, následuješ čtvrtou generaci, tedy Ježíše Krista, který se narodil z Panny Marie, o jejímž dnešním narození je řečeno: „Jako hvězda jitřní uprostřed mlhy.“

4. „A září jako měsíc v úplňku.“ Blahoslavená Maria je nazvána měsícem v úplňku, protože je dokonalá po všech stránkách. Měsíc je nedokonalý a poloviční, protože má skvrnu a rohy. Ale slavná Panna byla při svém narození neposkvrněná, protože byla posvěcena ve svém mateřském lůně a chráněna andělem. A neměla ani rohy pýchy, a tak svítila plným a dokonalým světlem. Je nazvána světlem, které rozpouští temnoty.

Prosíme tě, Paní naše, abys ty, která jsi hvězdou jitřní, rozehнала svým jasem mlhu ďábelských pokušení, které přikrývají zemi naší mysli. Ty, která jsi jako měsíc v úplňku, vyplň naši prázdnotu, zahlad' temnoty našich hříchů, abychom dosáhli plnosti věčného života a světla věčné slávy. Ať nám to dá ten, který tě vyvedl, abys byla naším světlem, který dnes učinil, aby ses narodila, aby se z tebe mohl narodit.

²⁶⁵ Abraham pokračoval: „Dovoluji si k Panovníkovi mluvit, ač jsem prach a popel.“

²⁶⁶ Ale zbavil ho moci a povolal jím za krále Davida, o němž vydal svědectví: „V Davidovi, synu Isajovu, jsem našel muže, jakého jsem měl na mysli. On splní vše, co chci.“

Jeho je čest a sláva na věky věků. Amen.

O ZVĚSTOVÁNÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNĚ MARIÍ (I)

Téma řeči

„Jako zářící slunce.“²⁶⁷ Zde je popisována povaha a bezúhonnost slona.

Poté proti rozmařilosti: „Vymýtím jméno Babylonu.“ Je zde řečeno, proč listy padají ze stromu a o čtyřech barvách, které jsou v nebeské duze.

„Budu jako rosa.“ V tomto se pojednává o ovčí vlně a o povaze másla a sýru.

Dále: „Hle, velký duch.“ Zde je popisována povaha rosy a vlastnost lilií.

„Jako květ růží v jarních dnech.“ Zde se mluví proti církevním prelátům. „Najdete nemluvnátko.“ Zde najdeš, proč jsou v den narození Páně slaveny tři mše a pojednání o vlastnosti lilií a jejich symbolice.

Úvod

1. „Jako zářící slunce a jako duha třpytící se v oblacích slávy“ (Sír 50,6-7).²⁶⁸

Sírachovec říká: „Nádoba podivuhodná dílo Nejvyššího.“ (Sír 43,2). Blahoslavená Panna Maria je nazvána nádobou, protože je „příbytkem Syna Božího, stánkem Ducha svatého, hodovní síní Nejsvětější Trojice“.²⁶⁹ Proto se říká v Sírachovci: „Kdo mne vytvořil, spočinul v mém stanu“ (Sír 24,10).²⁷⁰ Tento nástroj byl „podivuhodným dílem Nejvyššího,“ Syna Božího, který ho udělal krásnější než všechny smrtelníky, svatější než všechny svaté, v něm byl sám učiněn. „Slovo,“ říká, „se stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14).²⁷¹

²⁶⁷ Tato slova se na tomto místě vyskytují latinsky i italsky.

²⁶⁸ Vulgáta Eccl 50,7-8. *Byl jako jitřenka mezi mraky, jako měsíc ve dnech úplňku, jako slunce zářící nad chrámem Nejvyššího, jako duha třpytící se v oblacích slávy.*

²⁶⁹ ADAM ZE SV. VIKTORA, Sequence "Salve Mater Salvatoris", 57-62; PL 196.1504.

²⁷⁰ Vulgáta Eccl 24,12. *Ve svatém stanu jsem před ním vykonávala službu, a tak jsem se na Sijónu pevně usadila.*

²⁷¹ *A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.*

O tomto podivuhodném díle říká první kniha královská²⁷², že Šalomoun vytesal u vchodů do chrámu cheruby a motivy palem a věnců (1Král 6,32).²⁷³ Blahoslavená Panna Maria je brána nebe, vchod do ráje, do kterého Šalomoun vytesal „cheruby“, v nichž je andělský život a plnost lásky. A vytesal do něj „tvar palem“, v nichž je vítězství nad nepřitelem, svěžest vytrvalosti, vznešenost rozjímání; a věnce, které jsou vyčnívajícími reliéfy, které značí pokoru a panenství. Toto vše bylo v blahoslavené Panně vytesáno rukou Moudrosti. Správně je tedy o ní řečeno: „Jako slunce zářící“ atd.

I. O ctnostech blahoslavené Panny Marie a předpovědích o ní

2. Všimni si, že blahoslavená Panna Maria byla při andělském zvěstování jako zářící slunce, jako zářící duha, když počala Syna Božího. Byla jako růže a lilie při Jeho narození.

V slunci jsou tři složky, záře, čistota a teplo, které odpovídají třem výpovědím Gabriela. První je: „Zdrávas, milosti plná“; druhá: „Neboj se“; třetí: „Duch svatý do tebe sestoupí.“

Když říká: „Zdrávas, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami“²⁷⁴ (Lk 1,28)²⁷⁵, to je lesk slunce. Ten může být vztahován ke čtyřem ctnostem, které se nachází jednotlivě a které třikrát zazářily. Byla zdrženlivá, jestliže totiž měla čistotu těla, mírnost ve vyjadřování a pokoru srdce. Byla moudrá, když upokojovala zmatené, rozvažovala o tom, co slyšela, a odpovídala na proroctví. Byla spravedlivá, když dávala každému, co bylo jeho. S pevností srdce dodržovala zákon ve svém zasvěcení, při obřezání Syna, při zákonném očišťování. Prokázala soucit s trpícími, když řekla: „Nemají víno“ (Jan 2,3).²⁷⁶ Byla ve společenství svatých, když setrvala v modlitbě s apoštoly a ženami (srov. Sk 1,14).²⁷⁷ Ze statečnosti a velkodušnosti přijala závazek panenství, dodržela ho, tak prokázala víru v nesmírné věci.

²⁷²V originále třetí kniha královská, protože se dříve používalo pro 1. knihu Samuelovu označení 1. kniha královská, pro 2. knihu Samuelovu 2. královská, pro 1. knihu královskou 3. královská a pro 2. královskou 4. královská.

²⁷³ *Obě křídla dveří byla z olivového dřeva. Na ně dal vyřezat řezby cherubů, palem a věnců z květin a obložil je zlatem. I na cheruby a palmy nanest zlato.*

²⁷⁴ *Požehnaná ty mezi ženami* neříká Gabriel, ale Alžběta. (Lk 1,42).

²⁷⁵ *Přistoupil k ní a řekl: „Buď zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.“*

²⁷⁶ *Když se nedostávalo vína, řekla Ježíšovi jeho matka: „Už nemají víno.“*

²⁷⁷ *Ti všichni se svorně a vytrvale modlili spolu se ženami, s Marií, matkou Ježíšovou a jeho bratry.*

Bernard²⁷⁸ říká, že dvanáct hvězd v koruně ženy, jak se píše v Apokalypse (srov. Zj 12,1)²⁷⁹, znamená dvanáct předpovědí o Panně Marii: čtyři předpovědi nebeské, čtyři tělesné, čtyři týkající se srdce plynuly jako hvězdy z nebe. Nebeské předpovědi byly: Mariin původ, pozdravení andělské, sestoupení Ducha svatého a nepopsatelné početí Božího Syna. Předpovědi tělesné byly: byla první mezi pannami, počala bez porušení, byla těhotná bez potíží, rodila bez bolesti. Předpovědi týkající se srdce byly: pokorná zbožnost, zdrženlivost, velkodušná důvěra, utrpení duše, kterou pronikl meč (srov. Lk 2,35).²⁸⁰ K předpovědím nebeským může být vztaženo to, co bylo řečeno: „Pán s tebou“; k předpovědím těla: „Požehnaná ty mezi ženami“; a k těm, které se týkají srdce: „milosti plná.“

3. Když bylo řečeno: „Hle počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš“ (Lk 1,31)²⁸¹ atd., zazářila z těchto slov čistota slunce. Jakým způsobem by mohlo na sebe vzít zrcadlo bez poskvrny čistotu věčného světla, kdyby nebylo čisté? Proto o této čistotě mluví Syn v Písni písní: „Tvé břicho ze slonoviny je vykládané safíry“ (Pís 5,14).²⁸² Slonovina, kost slona, je bílá a studená, v ní se odráží dvojí čistota: čistota mysli a zdrženlivost těla; obě byly v příbytku slavné Panny.

V přírodopisech se říká, že slon je nejochotnější a nejposlušnější ze všech divokých zvířat a že dobře chápe příkazy a rozumí jim, a kvůli tomu byl určen k uctívání krále. Má dobrý čich a nejvíc se vyhýbá zápachu myší, které, jak kdysi říkali, vznikají z vlhkosti země. Neboť stejného původu jsou názvy pro myš (lat. mus), zemi i hlínu (lat. humus). Na tomto místě slon symbolizuje blahoslavenou Pannu, která byla mezi ostatními velmi pokorná a poslušná a uctila krále, jehož zrodila. Myš značí rozmařilost, která vzniká z vlhkosti země, tedy z touhy po labužnictví. Nejen jí, ale i jejímu zápachu se vyhýbá blahoslavená Panna, jež se lekla i příchodu anděla. Tak všichni, kteří chtějí žít čistě v Ježíši Kristu, mají se vyhýbat nejen rozmařilé myši, ale i jejímu zápachu. Není divné, že se musí vyhýbat smilstvu, když slon, velký jako hora, utíká před myší.

²⁷⁸ BERNARD, *In Dominica infra octavam Assumptionis B.M.V.*, 7; PL 183.432-433.

²⁷⁹ *A ukázalo se veliké znamení, žena oděná sluncem s měsícem pod nohama a s korunou dvanácti hvězd kolem hlavy.*

²⁸⁰ *I tvou vlastní duší pronikne meč.*

²⁸¹ *Hle, počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš.*

²⁸² *Jeho ruce jsou válce zlaté taršíšem posázené, jeho břicho je mistrné dílo ze slonoviny safíry vykládané.*

4. Proto Pán říká ústy Izajáše: „Zahubím jméno Babylónu i pozůstatek po něm, sémě i pokolení“ (Iz 14,22).²⁸³ Spravedlivý muž, Nazaretský Páně, má zničit Babylón, to znamená veškerou marnotratnost, má zničit „jméno“ – proto je řečeno: „urážka ať z úst vám neunikne“ (1Sam 2,3).²⁸⁴ „Má ústa“, řekl, „nemluví o díle lidí“ (Ž 17,4).²⁸⁵ Vymýtím „i pozůstatek“, tedy rozmařilé představy, které obvykle zůstávají poté, co člověk hřích opustil; „i sémě“ tedy dychtivou necudnost očí. O tomto následníku říká Izajáš: „Z hadího kořene vzejde princ a jeho plod vydá pohlcujícího ptáka“ (Iz 14,29).²⁸⁶ „Z hadího kořene“, to znamená z podbízení ďábla i souhlasu myslí, „vzejde princ“, tedy dychtivost očí, protože, jak říká Augustin²⁸⁷, nečisté oko je zvěstí nečistého srdce. „A jeho plod,“ dvojsmyslnost slov, rozpustilý smích, „vydá pohlcujícího ptáka“, to je spravedlivého muže. Běda! Kolik ptáků je pohlceno tak nešťastným způsobem a zoufalstvím. A tak „pokolení“, tedy odevšad hrozící veškerá rozmařilost, musí zahynout a být odstraněno, aby břicho, tedy mysl, mohla být ze slonoviny. Správně je tedy řečeno: „Její břicho ze slonoviny je vykládané safíry.“

Safír má barvu nebe, do domu, v němž byl, nevstoupí zlý duch. V safíru je zobrazeno rozjímání o nebeských věcech, do myslí, která rozjímá, nemá zlý duch přístup. A protože není vždy čas pro rozjímání, tak říká „vykládané safíry“, jakoby říkal: Ne za vše jsou safíry, protože ani rozjímavý život není nepřetržitý. Břicho slavné Panny bylo ze slonoviny a posázené safíry, protože vynikala čistotou panenství, pokud jde o tělo, a krásou rozjímání, pokud jde o duši.

5. A také, když [anděl] řekl: „Duch svatý na tebe sestoupí“ (Lk 1,35)²⁸⁸, je naznačen žár slunce. Všimni si, že teplo je pokrmem a výživou všeho, co žije, a pokud schází, přichází záhuba a smrt. Smrt totiž je zhasnutí přirozeného žáru v srdci kvůli tomu, že chybí vláha a přichází to, co je opačné. Všimni si, že příčinou padání listů, je nedostatek živin, tedy tepla. Když totiž vládne v zimě stromům a rostlinám mráz, žár,

²⁸³ „Já povstanu proti nim, je výrok Hospodina zástupů, vymýtím jméno Babylónu i pozůstatek po něm, nástupce i následníka, je výrok Hospodinův.“

²⁸⁴ Vulgáta 1Král 2,3. *Nechte už těch povýšených řečí, urážka ať z úst vám neunikne! Vždyť Hospodin je Bůh vševědoucí, neobstojí před ním lidské činy.*

²⁸⁵ Vulgáta Ps 16,4. *Pokud jde o lidské činy, slovu tvých rtů věren vyvaroval jsem se stezek rozvratníka.*

²⁸⁶ *Neraduj se, celá Pelišteo, že je polámana hůl, která tě bije, neboť z hadího kořene vzejde bazilišek a jeho plodem bude létající ohnivý had.*

²⁸⁷ AUGUSTIN, *Regula*, 6; PL 32.1381.

²⁸⁸ *Anděl jí odpověděl: „Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží.“*

který prchá před opačným, se skrývá v kořenech, které, když se zde zvětší, vláha z nejzazších a krajních větví se stáhne do kořene, aby množství žáru zmírnila, aby nižší větve nevzplanuly. Je proto nutné, aby listí padalo z vyšších větví, které ztrácejí svůj pokrm. Žár je milost Ducha svatého, když se vzdálí od srdce člověka, bude chybět vláha zkroušenosti, a tak nešťastná duše upadá do smrti hříchu. Když přichází mráz nepravosti, žár Ducha svatého se vyhýbá opačnému, a tak je duše o všechno dobré oloupena. Příchod neřestí způsobuje odchod ctností. Proto se v knize Moudrosti píše: „Svatý duch kázně bude prchat před lží, bude se vzdalovat od myšlenek, které jsou bez rozumu, bude uchvácen přicházející nepravostí“ (Mdr 1,5).²⁸⁹ Stejně tak je uchvácen se všemi svými dobry, když přichází nepravost. Když přichází žár, země se otepluje a dává růst rostlinám a plodům. Proto když přichází Duch svatý, blahoslavená země ho přijala a chystala se porodit blažený plod, který odnáší všechno špatné. Správně je tedy řečeno: „Duch Svatý do tebe sestoupí“ atd. Maria tedy byla při zvěstování jako zářící slunce.

6. A také byla jako zářivá duha při početí Božího Syna. Duha vzniká, když slunce vejde do mraku, v němž jsou čtyři barvy, popelavá, blankytná, zlatá a ohnivá. Když slunce spravedlnosti Boží Syn vstoupil dnešního dne do mraku, tedy do slavné Panny, sama Panna se stala zářící duhou, znamením smlouvy, míru a smíření v oblacích slávy, tedy mezi Bohem a hříšníky. V knize Genesis se říká: „Položím do nebeských oblak svou duhu, a bude znamením smlouvy mezi mnou a zemí“²⁹⁰ (Gen 9,13).²⁹¹

Všimni si, že mraky byly dva, Boží hněv a hřích člověka. Bůh a člověk bojovali proti sobě. Bůh zranil člověka mečem hněvu a odsoudil ho k smrti, člověk smrtelně zhřešil proti Bohu mečem hříchu. Poté co vstoupilo slunce do Panny, nastal pokoj a smíření, protože Syn Boha a Panny učinil Otci zadost za hřích člověka, zastavil jeho hněv, aby člověka nezraňoval. Tyto mraky jsou nazvány slávou, protože byly rozeznány skrz slavnou Pannu.

Všimni si, že popelavá barva v duze symbolizuje Mariinu chudobu, blankytná pokoru, zlatá lásku a ohnivá její plamen, ten však není mečem, který může rozdělovat a odsuzovat, ale je jejím neporušeným panenstvím. O této duze píše Sírachovec:

²⁸⁹ *Svatý duch kázně prchá před lží, vzdaluje se od nerozumných myšlenek, v studu se odvrací od nepravosti.*

²⁹⁰ Antonín upozorňuje na předobraz ze Starého Zákona, když se na nebi po skončení potopy objevila duha jako znamení smlouvy mezi Bohem a Noem. Nyní je Maria novou smlouvou.

²⁹¹ *Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí.*

„Pohlédni na duhu a chval toho, kdo ji vytvořil, je neobyčejně krásná ve svém lesku. Obepíná nebe v oblouku své slávy“ (Sír 43,11-12).²⁹² Pohled' na duhu, tedy pozoruj krásu, svatost, vznešenost blahoslavené Panny Marie a chval srdcem, ústy, skutky jejího Syna, který ji takovou stvořil. V lesku své svatosti je velmi krásná, nad všechny dcery Boží; je tou, která obepíná nebe, obklopila tedy božství svou slávou, tedy slavným lidstvím.

Paní naše, jediná naděje, prosíme tě, abys naši mysl osvítila leskem své milosti, očistila nevinností svojí čistoty, zahřála teplem své přítomnosti, smiř nás s tvým Synem, abychom si zasloužili dosáhnout záře jeho slávy.

Ať nám to udělí ten, který dnes při andělském zvěstování chtěl vzít na sebe slavné tělo a přebývat v tvém lůně devět měsíců. Jemu buď čest a sláva na věky věků. Amen.

II. O přirovnání Božího Syna k rose

7. „Budu jako rosa, Izrael rozkvete jako lilie, zapustí kořeny jako Libanon, vyjdou jeho ratolesti, jeho sláva bude jako oliva a jeho vůně bude jako vůně Libanonu“ (Oz 14,6-7).²⁹³

„V ten den budou hory kapat sladkost a pahorky budou přetékat mlékem a medem“ (Jl 4,18).²⁹⁴ Den, který je nazvaný od slova „dian“, tedy jasnost, označuje čas milosti, v kterém „hory“, tedy kazatelé, kapou sladkost kázání; a „pahorky“, tedy posluchači kázání, přetékaají mlékem a medem Božího vtělení. Všimni si, že se říká: „hory kapou“, cokoli totiž káží, je jako kapka ve srovnání s Božím milosrdenstvím, které „nás zachránilo“ ne naší spravedlností, „ne kvůli spravedlivým skutkům“ (Tt 3,5)²⁹⁵; „a pahorky přetékaají“, když chytí kapku kázání, musí posluchači velmi přetékat vírou ve Vtělené Slovo, tedy v Božího Syna, který říká v Ozeášovi: „Budu jako rosa“ atd.

²⁹² Vulgáta Ecc1 43,12-13. *Pohlédni na duhu a dobrořeč tomu, kdo ji vytvořil, je neobyčejně krásná ve svém lesku. Obepíná nebe v nádherném oblouku, ruce Nejvyššího ji napjaly.*

²⁹³ *Budu Izraeli rosou, rozkvete jako lilie, zapustí kořeny jako libanónský cedr. Jeho ratolesti se rozloží, ve své velebnosti bude podoben olivě a jeho vůně bude jako vůně Libanónu.*

²⁹⁴ Vulgáta Jl 3,18. *A stane se v onen den, že z hor bude kanout mladé víno, z pahorků poteče mléko, všemi judskými potoky bude proudit voda, z Hospodinova domu vytryskne pramen a napojí Úval akácií.*

²⁹⁵ *On nás zachránil ne pro spravedlivé skutky, které my jsme konali, nýbrž ze svého slitování.*

8. Boží Syn je přirovnáván k rose kvůli třem vlastnostem. Rosa totiž padá ráno, padá lahodně, poskytuje občerstvení v horku. Tak totiž Boží Syn sestoupil do Panny ráno, v čas milosti. V Exodu se říká: „Ráno se objevila na poušti rosa, byla drobná a vypadala jako ostráhané chmýří“, rozuměj mana, „a byla podobná jinovatce a chuť její byla podobná chuti medu“ (Ex 16,13.14.31).²⁹⁶ Poušť je blahoslavená Panna, o které říká Izajáš: „Pošli beránka, Pane“, ne lva, „aby vládl zemi“, ne aby plnil, „ze skály pouště“, to je od Marie, „k hoře sijónské dcery“ (Iz 16,1)²⁹⁷, to je k Církvi, která je dcerou Sijónu, to je nebeského Jeruzaléma. Všimni si, že je řečeno o blahoslavené Panně: „skála na poušti.“ Skála, protože ji není možné zorat, je výše než had, tedy ďábel, který obývá stíny, jak říká Šalamoun, a nemůže najít cestu (srov. Př 30,18-19).²⁹⁸ Je řečeno také „na poušti“, protože je neobdělaná a mužským semenem neoploďná, ale dílem Ducha Svatého zúrodněna.

Proto ať je řečeno: „Objevila se rosa“, tedy Syn Boží, „na poušti“, tedy v blahoslavené Panně. Toto byla mana „drobná“ v početí a narození; a „jako ostráhané chmýří“, v utrpení, když byl bičován pruty, políčkován a popliván; „a podobná jinovatce“ v předpovědi apoštolů „V celé zemi“, řekl, „zní jejich tón“ (Ž 19,5)²⁹⁹ atd. A jeho chuť bude pro nás sladká „jako podobná medu“, to je lidství s božstvím, v blažené nebeské vlasti. Proto ať Syn Boží říká: „Budu jako rosa“, ráno, v čas milosti, sestupuje do Panny.

Budu sestupovat sladce jako rosa, jak říká prorok: „Sestoupí jako déšť na rouno, jako vláha svlažující zemi“ (Ž 72,6).³⁰⁰ Všimni si, že jinak padá déšť a jinak kroupy. Déšť padá jemně, aby přinášel úrodu, kroupy padají útočně, aby přinesly neplodnost. Při prvním příchodu byl Kristus jako déšť, když sestoupil na louku Panny; při druhém příchodu bude jako krupobití, bezbožné zasáhne rozsudkem smrti. Proto říká David: „Oheň, krupobití, sníh, led, bouřný vích, který plní jeho slovo“ (Ž 148,8)³⁰¹ atd. „Oheň“ bude spalující a stravující, o něm je řečeno: Jděte prokletí do věčného ohně

²⁹⁶ *Když pak nastal večer, přiletěly křepelky a snesly se na tábor. A ráno padala kolem tábora rosa. Když rosa přestala padat, hle, na povrchu pouště leželo po zemi cosi jemně šupinatého, jemného jako jíní. Dům izraelský pojmenoval ten pokrm mana. Byl jako koriandrové semeno, bílý, a chutnal jako medový koláč.*

²⁹⁷ *Pošlete beránka Vládcí země ze Sély pouští na horu sijónské dcery.*

²⁹⁸ *Tyto tři věci mám za podivuhodné a čtyři nemohu pochopit: cestu orla po nebi, cestu hada po skále, cestu lodi v srdci moře a cestu muže při dívce.*

²⁹⁹ *Vulgáta Ps 18,5. Jejich tón zvučí celičkou zemí, zní jejich hovor po širém světě. Bůh slunci na nebi postavil stan.*

³⁰⁰ *Vulgáta Ps 71,6. Sestoupí jak déšť na posečenou louku, jako vláha svlažující zemi.*

³⁰¹ *Oheň, krupobití, sníh i mlha, bouřný vích, který plní jeho slovo.*

(srov. Mt 25,14)³⁰²; „krupobití“, které proráží, o němž říká Jeremjáš: „Bouře se stáčí nad hlavou nečestných“ (Jer 30,23)³⁰³; „sníh“ se vsakuje, o něm mluví Job: „Kdo se bojí jinovatky“, tedy trestu pokání, na toho bude padat sníh (srov. Job 6,16)³⁰⁴ věčné smrti; „led“ který svazuje; „bouřný víchr“ nikdy neochabuje. Toto bude „část jejich kalichu“ tedy trestu (Ž 11,6)³⁰⁵ těch, kteří pijí ze zlatého kalichu Babylónu, tedy ze světa, který je v ruce nevěstky, tedy touhy těla. Ale Boží Syn sestoupil při prvním příchodu jako déšť na roucho. Jako je řečeno v knize Soudců, že rosa sestoupí na roucho Gedeona (srov. Sd 6,37-38)³⁰⁶. Zde říká svatý Bernard³⁰⁷: „Boží Syn se vlil na celé roucho, tedy do Panny, potom zavlážil suchou plochu, to je svět.“³⁰⁸

9. Syn přišel, aby si udělal vlněné roucho z ovce, tedy z Panny, která je nazývána ovčí pro svou nevinnost. To je naše Ráchel, jméno Ráchel znamená ovce, kterou našel Jakub u studánky pokory (srov. Gen 29,10)³⁰⁹, tak jak se praví v knize Genesis. I Adam byl ovčí, o níž je řečeno: „Bloudím jako ovce, která se ztratila“ (Ž 119,176).³¹⁰ V přírodopisech se píše, že pokud je vyroben oděv z vlny ovce, kterou roztrhal vlk, je tento oděv plný červů. Tak vlna našeho těla, získaná z ovce, tedy od předků, která byla roztrhána vlkem, tedy ďáblem, je plná červů, což jsou naše přirozené instinkty, a hnije, dokud ji nestáhneme. Ale aby nás Kristus očistil od nečistoty těla i ducha, přijal neporušenou vlnu, kterou měla ovce před tím, než byla vlkem roztrhána. Proto o něm Izajáš říká: „Bude jíst máslo a med“ (Iz 7,15).³¹¹ „Všimni si, že ovce dává máslo a sýr. Máslo je sladké a tučné, sýr tvrdý a suchý. Máslo znázorňuje neporušenost přírody, která byla před prvotním hříchem. Sýr symbolizuje provinění a vyprahlost, která nastala

³⁰² *Potom řekne těm na levici: „Jděte ode mne prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu a jeho andělům!“*

³⁰³ *Hle, víchr Hospodinův! Vzplálo rozhořčení. Víchr je tu hostem, stáčí se na hlavu svévolníků.*

³⁰⁴ *Jsou kalné od ledu, když sníh nad nimi taje.*

³⁰⁵ *Vulgáta Ps 10,7. Sešle na svévolníky déšť žhavého uhlí a hořící síry, jejich údělem se stane žhoucí víchr.*

³⁰⁶ *Hle, rozprostírám na humně ovčí rouno. Bude-li rosa jenom na rouně a všude po zemi bude sucho, poznám, že mou rukou vysvobodíš Izraele, jak jsi řekl.“ Tak se také stalo. Nazítrí za časného jitra rouno vyždímal a vytlačil z něho plný koflík rosy.*

³⁰⁷ BERNARD, *In Nativitate B.V.M.*, 6; PL 183.440-441.

³⁰⁸ *Gedeón dále prosil Boha: „Nechť proti mně nevzplane tvůj hněv, když promluví ještě jednou. Rád bych to s rounem zkusil ještě jednou. Kéž je jenom rouno suché a všude po zemi rosa!“ A Bůh to tak té noci učinil. Jenom rouno bylo suché, zatímco všude po zemi byla rosa.*

³⁰⁹ *Jakmile Jákob uviděl Ráchel, dceru Lášana, bratra své matky, a jeho ovce, přistoupil, odvalil kámen z otvoru studně a napojil ovce Lášana, bratra své matky.*

³¹⁰ *Vulgáta Ps 118,176. Bloudím jako zatoulané jehně, hledej svého služebníka, vždyť jsem na tvá přikázání nezapomněl!*

³¹¹ *Bude jíst smetanu a med, aby dovedl zavrhnout zlé a volit dobré.*

po spáchání hříchu.³¹² Bůh řekl: „Ať je prokleta země,“ tedy tělo, „kvůli tobě“, to znamená kvůli tvému činu, kvůli tvému hříchu, „bude ti plodit trní a hloží“, tedy menší i větší bolesti (Gen 3,17-18).³¹³ Kristus naopak nejedl sýr, ale máslo, neboť přijal naši přirozenost, kterou měl Adam před spácháním hříchu, a ne po něm. Přijal tedy nejen pytel, ale i odplatu za pytel, nejen vinu, ale i trest za vinu.

Byl jako včela, která přilétá na květ, tedy k blahoslavené Panně v Nazaretě, která představuje květ. O této včele píše Sírachovec: „Včela je malá mezi létajícími tvory, ale je počátkem sladkosti.“ (Sír 11,3).³¹⁴ Při prvním příchodu přišel s medem milosrdenství, při druhém prorazí žihadlem spravedlnosti: „Budu ti zpívat o milosrdenství a soudu, Pane“, říká prorok (Ž 101,1).³¹⁵ Hle, nyní jasně vidíš, jak sladce sestoupil jako déšť na roucho.

10. O této sladkosti čteme v první knize královské³¹⁶: „A hle, Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl. Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl.“ A po ohni šumění slabého vánku, v něm byl Pán (1Král 19,11-12).³¹⁷ V dnešním evangeliu máš tyto čtyři momenty. Velkým větrem bylo andělské pozdravení, které slibuje veliké věci, slibuje vyvýšení velmi silné ženě, to je jí řečeno Gabrielem, jehož jméno znamená síla Boží. Tento pozdrav roztrhal hory pýchy a rozlomil skály, tedy tvrdost lidského rozumu. Čtyři části, které se objevují v tomto pozdravu, jsou přirovnávány ke čtyřem vlastnostem safíru. Zdá se, že se safír leskne jako hvězda, k této vlastnosti se váže: „Zdrávas, milosti plná“ (Lk 1,28)³¹⁸, má barvu nebe, k tomu se vztahují slova: „Pán s tebou“ (Lk 1,28), sráží krev, s tím se shoduje: „Požehnaná ty mezi ženami“ (Lk 1,28)³¹⁹, která jsi zastavila

³¹² BERNARD, *In Adventu Domini, sermo 2,2*; PL 183.41-42.

³¹³ Adamovi řekl: „Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny.“

³¹⁴ Včela je sice malá mezi létajícími tvory, ale to, co dává, je ze všeho nejsladší.

³¹⁵ Vulgáta Ps 100,1. *O milosrdenství a soudu chci zpívat, tobě, Hospodine, prozpěvovat žalmy.*

³¹⁶ Ve vulgátě třetí kniha královská.

³¹⁷ Hospodin řekl: „Vyjdi a postav se na hoře před Hospodinem.“ A hle, Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl. Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemný.

³¹⁸ Přistoupil k ní a řekl: „Bud' zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.“

³¹⁹ Už se nejedná o pozdrav archanděla Gabriela, ale Alžběty. Citace je uvedena špatně, jedná se o Lk 1,42.

krev prvního prokletí. Safír ničí sněť a této vlastnosti odpovídá: „Požehnaný plod života tvého“ (Lk 1,42)³²⁰, tento plod přemohl d'ábla. Správně je tedy řečeno: „Hle veliký vítr“ atd. A Pán tam nebyl, nebylo tam vtělené Slovo.

A po větru pozdravu přišlo zemětřesení: „Lekla se jeho slov a přemýšlela, co ten pozdrav znamená“ (Lk 1,29).³²¹ Ani tam nebyl Pán, tedy vtělené Slovo. Po zemětřesení přišel oheň, tedy sestoupení Ducha Svatého a zastínění mocí Nejvyššího (srov. Lk 1,35).³²² Ani tam nebyl Pán. A po ohni následovalo šumění slabého vánku: „Hle jsem služebnice Páně“ (Lk 1,38).³²³ A zde byl Pán, tedy vtělení Syna Božího. Když totiž řekla: „Staň se mi podle tvého slova“ (Lk 1,38), a hned potom „se Slovo stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14).³²⁴

11. Rosa přináší osvěžení. Tak Syn Boží nalije lidskému pokolení proti žáru d'ábelského pronásledování osvěžující vodu, o které řekl Šalamoun: „Jako chladná voda pro žíznivou duši je dobrá zpráva z daleké země.“ (Př 25,25).³²⁵ Dobrou zprávou zvěstující dobro byl Ježíš Kristus, který hojně nalévá chladnou vodu svého vtělení Adamově duši a jeho potomkům, kteří žízní v žáru gehenny³²⁶, když je vyvedl pro krev své smlouvy z jezera, kde není osvěžující voda, jak řekl Zacharjáš (srov. Za 9,11).³²⁷ Proto řekl Syn v Ozeášovi: „Budu jako rosa“, která ráno sladce padá a dává osvěžení.

„Izrael vypučí jako lilie.“ Izrael, jehož jméno znamená ten, který vidí Boha, je Maria, která viděla Boha, neboť ho živila ve svém náručí, kojila svými prsy a nesla do Egypta. Vyrašila jako lilie v dešti rosy. Lilie má léčivý kořen, pevný a vzpřímený stonek, bílé květy a ohnuté rty. Kořenem Panny byla pokora, která utiskuje pýchu, její stonek byl pevný díky tomu, že se zřekla pomíjejících věcí, vzpřímený díky rozjímání o věcech Božích, její květ byl bělostný díky okvěti panenství. Byla ohnutou lilií, která se dívá na kořen, když řekla: „Hle služebnice Páně“ atd. Tato lilie vyrašila, když se v tomto květu panenství narodil Syn Boha Otce. Stejně jako lilie neztratí květ tím, že

³²⁰ [Alžběta] zvolala velikým hlasem: „Požehnaná jsi nade všechny ženy a požehnaný plod tvého těla.

³²¹ Ona se nad těmi slovy velmi zarazila a uvažovala, co ten pozdrav znamená.

³²² Anděl jí odpověděl: „Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní.“

³²³ Maria řekla: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“ Anděl pak od ní odešel.

³²⁴ A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.

³²⁵ Jak chladná voda znavené duši je dobrá zpráva z daleké země.

³²⁶ Gehenna je údolí u Jeruzaléma, kde byly prováděny kruté modloslužby Molochovy. Znamená také peklo.

³²⁷ Pro krev smlouvy s tebou propustím tvé vězně z cisterny, v níž není vody.

voní, tak blahoslavená Panna neztratila květ panenství tím, že porodila Spasitele („Guerricus Abbas“).³²⁸

„Jeho kořen vyrazí jako Libanón. Vyraší jeho ratolesti.“ Kořen lilie představuje smýšlení srdce, které, pokud je bezelstné – jak řekl Pán: „Jestliže tvé oko,“ čili smýšlení tvého srdce, „bude přímé“ – tedy bez lsti, „vyraší jeho ratolesti,“ které rostou do výše jeho zásluhou, a tak „celé tvé tělo,“ čili dílo, které pochází od něj, „bude světlem“ (Lk 11,34).³²⁹ Jestliže byl kořen, smýšlení blahoslavené Panny, velmi čistý a nesoucí vůni, vyrůstaly z něj do výše přímé ratolesti jejího díla. A všimni si, že se kořenu smýšlení říká Libanon, protože z čistoty smýšlení vystupuje kadidlo, vůně dobrých úmyslů.

„Její sláva bude jako oliva“, která symbolizuje pokoj a milosrdenství. Blahoslavená Panna Maria, naše prostřednice, totiž obnovila pokoj mezi Bohem a hříšníkem. Proto se o ní v Genesis říká: „Položil jsem na oblak svou duhu“ (Gen 9,13)³³⁰ atd. Duha má barvu vody i ohně. Ve vodě, která vše živí, je plodnost, v ohni, jehož plamen nemůže být raněn mečem, je symbol Mariina neporušeného panenství. To je znamením smlouvy a pokoje mezi Bohem a hříšníkem. Je též olivou milosrdenství. K tomu říká svatý Bernard: Človče, máš jistý přístup k Bohu, u něho máš matku před Synem, a Syna před Otcem. Matka ukazuje Synovi prsy a lůno, Syn ukazuje Otcí bok a rány. Proto nebude žádné vyhnutí tam, kde se setkávají znamení lásky.

„Její vůně jako Libanón.“ Libanón znamená bělost, a symbolizuje nevinnost života blahoslavené Panny Marie, jejíž vůně je všude rozšířená, vdechuje mrtvým život, zoufalým odpuštění, kajícím milost a spravedlivým slávu.

Na její prosby a pro její zásluhy ať rosa Ducha svatého ochladí žár naší mysli, ať smyje hříchy a vlije nám milost, abychom si zasloužili dosáhnout slávy věčného života. Ať nám to udělí Pán.

³²⁸ Jedná se o cisterciáckého teologa Guerica z Igny, žáka Bernarda z Clairvaux.

³²⁹ *Světlem tvého těla je oko. Je-li tvé oko čisté, i celé tvé tělo má světlo. Je-li však tvé oko špatné, i tvé tělo je ve tmě.*

³³⁰ *Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí.*

III. O narození Páně

12. „Byl jako květ růží v jarních dnech, jako lilie u pramene vod“ (Sír 50,8).³³¹

Sírachovec říká: „Rozkvette jako růže u tekoucí vody, mějte sladkou vůni jako Libanon. Rozvíjete květy, voněte jako lilie a zelenejte se do krásy (Sír 39,13-14).³³² V této radě jsou poznamenány tři věci: prolévání slz, vytrvalost v modlitbě a čistota života. Růže jsou duše věřících, do ruda zbarvené krví Ježíše Krista, které musí být pěstovány u řek, u proudů vod, aby nesly hojné ovoce obrácení. Musí mít, jako Libanon, sladkou vůni kadidla zbožné modlitby. A jako lilie čistotou života, musí vonět dobrou pověstí a zelenat se ve vzdávání díků. Jestliže toto duše věřících budou mít, budou se moci zbožně zúčastnit dnešní slavnosti, Narození Páně, porodu blahoslavené Panny, o které je řečeno: „Jako květ růže v jarních dnech“ atd.

13. „Porod slavné Panny je srovnáván s růží a lilií, neboť jako tyto květy velmi sladce voní a neporuší se, tak Maria zůstala Pannou, poté co porodila Božího Syna.“³³³ Když Ho porodila, mohl Otec říct to, co řekl Izák Jákobovi: „Hle vůně mého syna jako vůně úrodného pole, kterému žehná Pán“ (Gen 27,27).³³⁴ Narození Ježíše Krista bylo jako vůně louky plné květů, protože zanechal květ matčina panenství neporušený, když z ní vyšel. Blahoslavená Panna byla jako louka plná růží a lilií, které žehná Pán, proto o ní bylo řečeno: „Požehnaná jsi mezi ženami“ (Lk 1,28).³³⁵

Všimni si, že Maria byla zděšena, když uslyšela, že je blahoslavená mezi ženami, ona, která si vždy přála být blahoslavená mezi pannami; „uvažovala, co ten pozdrav“, který se jí zdál zvláštní, „znamená“ (Lk 1,29).³³⁶ A aby bylo zřejmé, že příslibení Syna nemůže skrýt děle nebezpečí pro její panenství, řekla: „Jak se to stane, vždyť muže nepoznávám“ (Lk 1,34)³³⁷, tedy předsevzala jsem si, že ho nepoznám. A možná byla rozrušená proto, že slyšela o sobě předpovídat takové věci, jaké se jí nejméně zdály.

³³¹ *Byl jako květ růží v jarních dnech, jako lilie u pramene vod, jako bujný porost na svazích Libanónu v letních dnech.*

³³² *Vulgáta Eccl 39,17-19. Poslyšte mne, zbožní synové, a rozkvetete jako růže, která roste u tekoucí vody. Vydejte příjemnou vůni jako kadidlo a rozvíjete se jako květ lilie. Šířte svou vůni a zpívejte píseň chvály, dobrořečte Hospodinu za všechny jeho skutky!*

³³³ GUERRICUS, *In Nativitate B.V.M. sermo 1,3*; PL 185.201.

³³⁴ *Přistoupil tedy a políbil ho. Když Izák ucítil vůni jeho šatu, požehnal mu slovy: „Hle, vůně mého syna jako vůně pole, jemuž žehná Hospodin.*

³³⁵ *Přistoupil k ní a řekl: „Buď zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.“*

³³⁶ *Ona se nad těmi slovy velmi zarazila a uvažovala, co ten pozdrav znamená.*

³³⁷ *Maria řekla andělovi: „Jak se to může stát, vždyť nežiji s mužem?“*

„Málo četná ctnost: tvá zjevná svatost se jen tobě skryla.“³³⁸ O tom říká svatý Bernard³³⁹: „Ve skrytosti snižuješ svoji cenu, měříš se podle pravdy a veřejně, když si myslíš, že máš jinou cenu, ukazuješ se nám ve větší hodnotě, než jakou jsi sama přijala.“

O Mariině panenském porodu říkáme: „Jako květ růže v jarních dnech.“ O jaře mluvíme, když se vše zelená. Tehdy se země šatí rostlinami, zbarvuje se různými květy, vrací se vlahý vzduch, ptáci zpívají a zdá se, že se vše směje.

Vzdáváme ti díky, svatý Otče, že jsi nás uprostřed zimy, uprostřed mrazů, obdařil jarním časem. Neboť v narození tvého Syna, požehnaného Ježíše, které slavíme uprostřed zimy a mrazů, jsi nám dal jarní čas plný půvabu. Dnes Panna, požehnaná země, které žehná Pán, porodila zelené rostliny, pastvu kajčnicků, tedy Božího Syna. Dnes se zbarvuje květy růží a lilií v údolích. Dnes zpívají andělé: „Sláva na výsostech Bohu“ (Lk 2,14).³⁴⁰ Dnes je na zemi obnovený pokoj. Co víc? Vše se směje, vše se raduje. Proto dnes anděl říká pastýřům: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechny lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.“ (Lk 2,10-12).³⁴¹

14. Všimněte si, drazí, že se anděl zjevil pastýřům dobytka, protože, jak říká Šalamoun, „s jednoduchými se Pán přátelí“ (srov. Př 3,32).³⁴² Ti, kteří pěstují stádo jednoduchých a nevinných myšlenek, uslyší od anděla: „Toto vám bude znamením,“ které vás ubezpečí; „najdete děťátko“, hle, pokora; „položené v jeslích“, ne u matčiných prsou, hle, zdrženlivost; „v plenkách“, hle, chudoba. Tímto znamením označil Bůh Otec Syna (srov. Jan 6,27)³⁴³ a poslal ho na svět. Máte záruku v tomto znamení: „najdete nemluvnětko“, tedy toho, který nemluví. Vskutku byl tím, kdo nemluví, neboť

³³⁸ BERNARD, *In Cantica sermo* 13,3; PL 183.835.

³³⁹ BERNARD, *In Cantica sermo* 42,8; PL 183.991.

³⁴⁰ „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.“

³⁴¹ *Anděl jim řekl: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechny lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.“*

³⁴² *Neboť Hospodin má neupřímného v ohavnosti, s přímými však je v důvěrném obcenství.*

³⁴³ *[...] ten [život věčný] vám dá Syn člověka, jemuž jeho Otec, Bůh, vtiskl svou pečeť.“*

nepromluvil tváří v tvář těm, kteří ho stříhali, ale i když ho zabýjeli, mlčel a neotevřel ústa (srov. Iz 53,7).³⁴⁴

Najdete tedy nemluvnátko. V pravdě nemluvnátko, které mlčí, skrývá hříchy lidí; a protože netrestá, hříšníci věří, že jejich hříchy nevidí. Proto si Pán ústy Izajáše stěžuje: „Lhala jsi, na mne ses neohlížela, ani jsi o tom v srdci neuvažovala, protože jsem mlčel a neviděl, neskrývala ses přede mnou. Já oznámím tvoji spravedlnost“ (Iz 57,11-12)³⁴⁵ a odplatím ti spravedlivě podle tvého díla (srov. Př 24,29).³⁴⁶ A dodává: „A tvé činy ti neprospějí“ (Iz 57,12).

Najdete tedy nemluvnátko. Běda, běda! Všude, kam se obrátím, nenalézám toho, který mlčí, ale toho, který nadává, pomlouvá, mručí a podlézá; a ty říkáš: „Najdete nemluvnátko?“ Nacházím toho, který zdvihá ústa proti nebi a jehož jazyk se vláčí po zemi (srov. Ž 73,9)³⁴⁷, nacházím totiž toho, který pomlouváním neušetří ani spravedlivého, ani hříšníka. Nalézám toho, který mluví, který nazývá dobro zlem a zlo dobrem, který pokládá světlo za tmou a tmou za světlo, který pokládá hořké za sladké a sladké za hořké (srov. Iz 5,20).³⁴⁸

„Položené v jeslích.“ Skoro všichni, tak jako mláďata oslů, sají vemena od dalších, rozumí se [tím] požívačnost a rozmařilost. Pán byl položen do jeslí, tedy byl odložen od prsů smilstva a velké nevěstky, vínem, jejíhož smilství se opýjeli obyvatelé země (srov. Zj 17, 1-2)³⁴⁹, jejich duše utrpěla újmu, a pak byli v pekle oběšeni na smyčce.

Najdete ho „v plenkách“. V plenkách, ne v kožešinách, do kterých byli oděni první rodiče, vyhnání z ráje. Ti, kteří oblékají kůže, jsou v domech démonů. Kůže (lat. pelles) se nazývají podle slova (lat. pellere) vyhánět, odtud pochází slovo souložnice (lat. pellex). Slovo souložnice (lat. pellex), tedy nevěstka, je odvozeno od slova svést (lat. pellicere), protože klamou muže kůží, tedy svou krásou. Svádět tedy

³⁴⁴ *Byl trápen a pokořil se, ústa neotevřel; jako beránek vedený na porážku, jako ovce před střihači zůstal němý, ústa neotevřel.*

³⁴⁵ *Koho ses polekala a koho se bojíš, že tolik lžeš? Na mne sis ani nevzpomněla, k srdci sis to nebrala. Jen proto, že jsem byl příliš dlouho zticha, nemáš přede mnou bázeň. Uvedu ve známost tvoji spravedlnost a tvé činy! Nic ti neprospějí.*

³⁴⁶ *Odplatím každému podle jeho činů.*

³⁴⁷ *Vulgáta, Ps 72,9. Do úst nebesa si berou, jazykem prosmýčtí zemi.*

³⁴⁸ *Běda těm, kdo říkají zlu dobro a dobru zlo, kdo vydávají tmou za světlo a světlo za tmou, kdo vydávají hořké za sladké a sladké za hořké.*

³⁴⁹ *Pojď se mnou, ukážu ti soud nad velikou nevěstkou, usazenou nad vodami, se kterou se spustili králové světa a vínem jejího smilství se opýjeli obyvatelé země.*

znamená očarovat lichocením. Smilníci a nevěstky se oblékají do kůží, protože jsou oslavováni díky vzhledu. Co bych řekl o zhýčkaných vyšších prelátech naší doby, kteří se šlechtí tak jako ženy určené k sňatku, oblékají si různé kůže, kteří se projíždějí v malovaných sedadlech, na koních s falérami³⁵⁰ a ostruhy, které do ruda zbarvují Kristovou krví? Hle, komu je dnes svěřena Kristova nevěsta. [Kristus] byl položen v jeslích, zabalen do plenek, a oni dovádí na lehátkách ze slonoviny a oblékají se do kůže. Eliáš a Jan měli kožený pás kolem beder. Ó kůže, které jste zestárly ve zlých dnech (srov. Dan 13,52)³⁵¹, jestliže chcete mít kůži, mějte pás, ne koženou tuniku, a ten noste kolem beder (srov. Mt 3,4)³⁵², abyste vaše těla kůží umrtvovali. Job říká, že člověk dá kůži za kůži (srov. Job 2,4).³⁵³ Umrtnete kůži těla, která mají zemřít, abyste sami byli oslaveni při vzkříšení mrtvých. Ó pastýři Církve, toto vám bude znamením: „Naleznete děťátko“ atd. Vy, kteří žijete z jeho dědictví, označte se znamením pokory a zdrženlivosti tohoto děťátka, pečeti jeho drahocenné chudoby.

15. Říkáme tedy: „Jako květ růže v jarních dnech.“ Všimni si, že jako na jaře, tedy v březnu, Bůh stvořil svět, tak při narození svého Syna udělal jakýsi nový svět, všechno obnovil. První den Bůh řekl: „Budiž světlo. A bylo světlo“ (Gen 1,3).³⁵⁴ A dnes Slovo Otce, skrze které vše bylo stvořeno, se stalo tělem (srov. Jan 1,3.14).³⁵⁵ Toto světlo, které říká: „Budiž světlo“, bylo dnes zrozeno. Proto se dnes na jitřní mši zpívá: Zazáří světlo (srov. Iz 9,1)³⁵⁶ atd.

Všimni si, že tento den se slaví tři mše: mše v noci, na které se zpívá: „Pán mi řekl“ (Ž 2,7)³⁵⁷, připomíná skryté zrození božství, které nemůže nikdo popsat; mše jitřní, dnešní zrození z Matky; třetí mše připomíná zrození z Matky a z Otce. Zde se při vstupu zpívá: Narodil se nám syn (srov. Iz 9,5)³⁵⁸, což odkazuje k zrození z Matky; a čte

³⁵⁰ Falery jsou kovové ozdoby, vyznamenání, které byly zavěšovány koním na čelo.

³⁵¹ *Ty, který jsi po všechny dny až do stáří páchal zlo, teď vyjdou najevo tvé dřívější hříchy.*

³⁵² *Jan měl na sobě šat z velbloudí srsti, kožený pás kolem boků a potravou mu byly kobylky a med divokých včel.*

³⁵³ *Satan však Hospodinu odpověděl: „Kůži za kůži! Za sebe samého dá člověk všechno, co má.“*

³⁵⁴ *I řekl Bůh: „Bud' světlo!“ A bylo světlo.*

³⁵⁵ *Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.*

³⁵⁶ *Vulgáta Iz 9,2. Lid, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo.*

³⁵⁷ *Řekl mi: „Jsi můj syn, já jsem ode dneška Otcem tvým!“*

³⁵⁸ *Vulgáta Iz 9,6. Vždyť se nám narodilo dítě, byl nám dán syn.*

se v evangeliu: „Na počátku bylo Slovo“ (Jan 1,1)³⁵⁹, což odkazuje k zrození z Otce. Tak je první mše slavena v noci, protože zrození z Otce je skryté i nám, kteří jsme uvěřili. Druhá mše je slavena časně z rána, protože zrození z Matky bylo pro nás viditelné a zároveň jakoby přikryté mlhou. Kdo totiž může rozvázat řemínek jeho obuvi, tedy pochopit posvátné tajemství jeho vtělení? (srov. Mk 1,7³⁶⁰; Lk 3,16³⁶¹; Jan 1,27³⁶²). Třetí mše se slaví za jasného dne, protože na věčnosti, kdy pomínou všechna tajemství, jasně poznáme, že Ježíš Kristus je narozený jak z Otce, tak z Matky. Tehdy poznáme vše, protože budeme vidět okem do oka a budeme takoví, jako je On (srov. 1Jan 3,2).³⁶³ Dobře je tedy řečeno: Jako růže v jarních dnech.

16. Dále: „Jako lilie, které jsou u pramene vod.“ Všimni si, že lilie roste na neobděláné půdě, v údolích, krásně voní, je bílá, když je zavřená, vůni drží, když se otevře, šíří vůni kolem sebe. Má šest okvětních lístků, zlaté tyčinky a pestík má uprostřed; léčí spálené údy. Lilie, jakoby mléčná, symbolizuje blahoslavenou Pannu, zářivou čistotu panenství, která se narodila z čistých a pokorných rodičů, Jáchyma, jehož jméno znamená povstávající, a Anny, jejíž jméno znamená půvab. Ta dnes porodila Syna Božího a rozlila vůni jako lilie. Má šest okvětních lístků, o nichž najdeme [zmínku] v druhé klausuli evangelia: „Když se dav tlačil na Ježíše“ (srov. Lk 5,1)³⁶⁴, kde mluví o šesti stupních Šalomounova trůnu (5. neděle po letnicích).

Zlaté tyčinky v lilii jsou Mariina chudoba a pokora, kterými bylo ozdobeno její panenství. Pestík uprostřed lilie byl vznešeností Boží lásky v srdci blahoslavené Panny. Ona je lék hříšníků, kteří jsou pálení v ohni hříchů.

O nich říká Jóel: „Všechny jejich tváře se staly podobné hrnci“ (Jl 2,6).³⁶⁵ Hrnc (lat. olla) je nádoba na vaření, a je takto nazvána, protože v ní bublá (lat. bullare) voda, poté co je pod ní zapálen oheň, a vychází z ní pára. Proto se říká bublina (lat. bulla), která uvnitř vody drží vanutí vzduchu. Hrnc je mysl hříšníků, v které je voda touhy,

³⁵⁹ *Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh.*

³⁶⁰ *[Jan Křtitel] kázal: "Po mně přichází někdo silnější než já! Nejsem hoden ani sehnout se a rozvázat mu řemínek sandálu.*

³⁶¹ *Jan ale dal všem tuto odpověď: "Jistě, já vás křtím vodou, ale přichází někdo silnější než já. Jemu nejsem hoden ani rozvázat řemínek sandálu. On vás bude křtít Duchem svatým a ohněm.*

³⁶² *To je ten, který přichází po mně. Jemu nejsem hoden ani rozvázat řemínek sandálu.*

³⁶³ *Víme však, že až se ukáže, budeme podobní jemu, neboť ho uvidíme tak, jak je.*

³⁶⁴ *Když stál na břehu Genezaretského jezera a lidé se na něj tlačili, aby slyšeli Boží slovo.*

³⁶⁵ *Národy se před ním svíjejí v křeči, tváře všech blednou.*

z níž vychází bubliny nečistých myšlenek, poté co byl zapálen oheň d'ábelských pokušení. Z tohoto hrnce vystupuje dým špatných úmyslů, který oslepuje oči duše a tak stahuje mysl hříšníků do temnoty. Tvář (lat. vultus) je takto nazývána proto, že se v ní ukazuje vůle (lat. voluntas) duše, a označuje činy, podle kterých se pozná člověk. Proto se tváře hříšníků staly podobné hrnci, když byly činy z černoty mysli zneuctěny. Maria odnáší tuto černotu a spáleninu svou svatou léčivou čistotou a těm, kteří v ni doufají, přináší úplné uzdravení.

Proto říkáme: „Jako lilie u pramene vod.“ Tak jako lilie vydrží u pramene vod zelená, krásná a vonící, tak Maria zůstala ve svěžesti a kráse panenství, když porodila Syna.

Prosíme tě, naše Paní, životodárná Matko Boží, abys ve svátek narození svého Syna, po jehož porodu jsi zůstala pannou, kterého jsi zavinula do plenek, položila do jeslí, vymohla od něho shovívavost, spálení našich duší, které jsme vytáhli z ohně hříchů, uzdravila náplastí svého milosrdenství, abychom si zasloužili dojít věčné slávy. Ať se to stane skrze toho, který se dnes, slavná Panno, ráčil z tebe narodit, jehož je čest i sláva na věky věků. Amen.

OČIŠŤOVÁNÍ BLAHOSLAVENÉ PANNY MARIE (I)

Téma řeči

„Jako vonící kadidlo v letních dnech.“ V tomto kázání se říká ke chvále téže Panny: Požehnaná ty mezi ženami.“ Je zde řeč o zbudování stánku a o Mojžíšovu košíku a jejich symbolice.

V témže kázání je řečeno k chvále Panny: „Když žádal vodu, dala mléko“, a mluví se o přirozené povaze holubic a hrdliček a o třech věcech, které jsou ve svíče, a o čtyřech verších „Nyní propustíš“ a tom, co to všechno znamená.

Úvod

1. „Jako vonící kadidlo v letních dnech, jako zářící oheň a kadidlo planoucí v ohni“ (Sír 50,8-9).³⁶⁶

Kristus ústy Sírachovce říká: „Jsme jako řeka Dorix a jako zavlažovací kanál vytékám ze zahrady“ (Sir 24,30).³⁶⁷ Dorix znamená lék pro pokolení a symbolizuje Ježíše Krista, který je lékem lidského pokolení zkaženého Adamem. „Ze zahrady“, tedy z panenského lůna, vyšel Ježíš Kristus „jako řeka Dorix a jako zavlažovací kanál“, protože když přijal tělo z Panny, získal pro nás „jako řeka“ víru skrz vodu křtu. Stal se řekou „Dorix“ v utrpení, při němž prolil svoji krev, která uzdravila naše rány, a stal se „zavlažovacím kanálem“ v přílivu milosti. Skrze něj jako skrze zavlažovací kanál nám Otec vylévá milost. Proto na konci modlitby říkáme: Skrze našeho Pána atd.

V první knize Mojžíšově se píše: „Bůh vysadil od počátku rozkošnou zahradu, do které postavil člověka, aby ji obdělával a staral se o ni“ (Gen 2,8.15).³⁶⁸ Ale špatně ji obdělával a špatně se o ni staral. Bylo tedy nezbytné, aby Bůh vysadil jinou zahradu, mnohem lepší, tedy blahoslavenou Pannu Marii, do níž by se vrátili vyhnanci. Do této zahrady byl postaven druhý Adam, který ji obdělával a staral se o ni. Udělal velké věci,

³⁶⁶ Byl jako květ růží v jarních dnech, jako lilie u pramene vod, jako bujný porost na svazích Libanónu v letních dnech, jako oheň a kadidlo v kadidelnici, jako nádoba z ryzího zlata ozdobená množstvím drahokamů.

³⁶⁷ Vulgáta Eccl 24,41. A já jsem jako zavodňovací říční kanál a jako strouha přivádějící vodu do rajské zahrady.

³⁶⁸ A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil. Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil.

jak sama říká: „Veliké věci mi učinil ten, který je mocný a jeho jméno je svaté“ (Lk 1,49).³⁶⁹ My říkáme „svaté“, Řekové říkají „hagion“³⁷⁰, což znamená „bez země“, protože ti, kteří velebí jeho jméno, musí mít kontakt ne se zemí, ale s nebem. Staral se o ni, když ji uchoval neporušenou, obdělal ji, když ji oplodnil, staral se o ni, když jí nevzal květ. Nejprve prokletá země, když ji obdělával Adam, plodila po námaze trní a bodláci. Naše země je tedy blahoslavená Panna, z které prací člověka vyšel požehnaný plod, kterého dnes v chrámě obětovala Bohu Otci, proto je řečeno: „Jako vonící kadidlo v jarních dnech“ atd.

2. Slovo kadidlo (lat. thus), se nazývá podle slova řezat (lat. tondere), proto ho někteří píší bez aspirace, jiní správně říkají, že pochází ze slova Bůh (řec. theos), kterého uctívá, a proto se píše s aspirací. Blahoslavená Panna říká ústy Sírachovce: „Jako nenařezaný Libanón naplnil párou můj příbytek“.³⁷¹ Libanón je strom v Arábii, nesmírně veliký, z něhož vytéká aromatická míza. Je nazván podle hory v Arábii. Neboť hora, kde se sklízí kadidlo, se nazývá Libanón. Sklízí se dvakrát do roka, na podzim a na jaře. „Nenařezaný Libanón“ je blahoslavená Panna Maria, která nikdy nebyla naříznuta mečem touhy po ničem. Mysl, v níž bydlela, naplnila párou lásky, tedy naplnila vůní ctností. Z jejíhož vypařování vydávalo toto obydlí vůni pokory a čistoty. Blahoslavená Panna Maria, která je nazývána kvůli čistému životu Libanónem, který symbolizuje čistotu, ze sebe vydala vonící kadidlo, tedy lidství Ježíše Krista, jehož vůní je naplněn celý svět.

Sklízení kadidla dvakrát ročně symbolizuje dvojí obětování Krista. Nejprve ho obětovala Matka, „podle Mojžíšova zákona“ (Lk 2,22)³⁷², v chrámě podruhé obětoval sám sebe jako oběť Bohu Otci, při usmíření s lidským pokolením. Při prvním obětování byl kadidlem (lat. thus) nazvaným podle slova Bůh (řec. theos), obětovaným Bohu, při druhém byl kadidlem nazvaným od řezat (lat. tondere), protože byl mučen kvůli našim hříchům. A tehdy byl „vonící kadidlo v letních dnech“, tedy zářem židovského pronásledování. V prvním obětování, které máme v této chvíli, řekneme něco ke chvále slavné Panny.

³⁶⁹ *Že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný. Svaté jest jeho jméno.*

³⁷⁰ Hagion znamená svaté.

³⁷¹ Vulgáta Sir 24,21. V ČEP není.

³⁷² *Když uplynuly dny jejich očišťování podle zákona Mojžíšova, přinesli Ježíše do Jeruzaléma, aby s ním předstoupili před Hospodina.*

I. O prvním Kristově obětování

3. Je psáno v knize Soudců, co řekla Debora: „Požehnaná je mezi ženami Jáel, žena Kénijce Chebera, je požehnaná ve svém stanu. Žádali vodu, dala mléko, v nádobě předáků podala máslo. Levou rukou vzala stanový kolík a pravou dobře zhotovené kladivo. Udeřila Síseru, hledala na hlavě zranitelné místo a probodla mu spánky“ (Soud 5,24-26).³⁷³ Ten, spojen se spánkem smrti, „padl a byl mrtvý“ (Soud 5,27).³⁷⁴ Jméno Jáel znamená laň a symbolizuje blahoslavenou Pannu Marii. V kázání na třetí neděli postní najdeš: „Jakási žena zvolala“ (3. neděle postní, 5. část). Tuto věc řekla žena Kénijce Chebera. Cheber znamená účastný a Kénijec vlastnictví, symbolizuje Ježíše Krista, který účastný na naší lidské přirozenosti, říká v Šalomounově Přísloví: „Pán mě vlastnil od počátku svých cest.“ (Př 8,22).³⁷⁵

Cesty Pána jsou jeho díla, na jejichž počátku vlastnil moudrost, protože od počátku stvoření těch, kteří se rodili, měl Syna, který s ním vše řídil. Jiný překlad je takový: „Pán mě stvořil jako počátek svých cest ve svém díle.“ To čteme o vtělení Pána. Bůh „mě stvořil“ podle těla. Tělo poznává Boha; sláva označuje Otce, stvoření důvěřuje Pánu; láska poznává Otce, „počátek“, nebo na počátku „svých cest“, jak sám řekl: „Já jsem cesta“ (Jan 14,6)³⁷⁶, která vede Církev k životu. Ve svém díle, tedy ve vykoupení, byl stvořen z Panny. Jeho tělo bylo kvůli dílu, božství před dílem. Blahoslavená Panna Maria je nazvána jeho ženou, protože odpočíval v její ložnici a přijal z ní tělo. Tedy „ať je požehnaná ve svém stanu.“ Řekla „Budou mě nazývat blahoslavenou všechna pokolení“ (Lk 1,48).³⁷⁷ Je blahoslavena ve svém stanu, protože v ní odpočíval ten, který ji stvořil. K její chvále, která převyšuje chválu všech, chybí schopnost, jazyk všech koktá, protože látka se nabízí, a oddanost touží vypovědět něco o ní, a tak předkládáme něco o stanu, jakoby třesoucí se rukou.

³⁷³ *Požehnána buď nad jiné ženy Jáel, žena Kénijce Chebera, nad jiné ženy ve stanech buď požehnána! Požádal o vodu, poskytla mléko, v koflíku urozených podala smetanu. Rukou chopila stanový kolík, pravicí pádné kladivo, udeřila Síseru, roztránila mu hlavu, probodla a prorazila jeho spánky.*

³⁷⁴ *Klesl jí k nohám, padl, zůstal ležet, k nohám jí klesl, padl; tam klesl a padl zabítý.*

³⁷⁵ *Hospodin mě vlastnil jako počátek své cesty, dříve než co konal odedávna.*

³⁷⁶ *Ježíš mu odpověděl: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.*

³⁷⁷ *Že se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne blahoslavít všechna pokolení,*

II. O blahoslavené Panně Marii, stanu Krista

4. „Požehnaná je mezi ženami Jáel ve svém stanu.“ Pán řekl Mojžíšovi v druhé knize Mojžíšově: „Takto postavíš stan: uděláš deset pruhů látky z jemně tkaného plátna fialového, purpurového a nachového dvakrát namáčeného, různě vyšívaného. Uděláš jedenáct plachet z kozí kůže k vybudování střechy stanu. Uděláš pokrývku z červených beraních kůží a nad ni opět další pokrývku z fialových kůží. Ze sedmi prken uděláš desky, které budou stát před stanem“ (Ex 26,1.7.14-15).³⁷⁸ Všimni si, že se o tomto místě mluví v dějinách scholastiky: „Stan byl domem zasvěceným Bohu, byl čtyřhranný a podlouhlý, uzavřený třemi zdmi: severní, jižní a západní. Na východní straně byl otevřený vstup, aby byl osvětlován paprsky vycházejícího slunce. Byl dlouhý třicet loket, široký i vysoký deset loket. V jižní cihle bylo dvacet desek ze sedmi dřev, z nichž každá byla dlouhá deset loket, široká loket a půl a měla tloušťku čtyři palce. Byly mezi sebou navzájem spojeny tak, aby mezi nimi nebyla mezera nebo aby nebyla rovnost zdí nestejná. A byly pozlacené z obou stran, jednotlivě položené na dvou provrtných stříbrných podstavcích, jejichž otvory byly provlečeny zlaté čepy. Podle tohoto vzoru byla postavena severní zeď. Na západní bylo sedm desek, všechny byly podobné ostatním a stály na podstavcích stejným způsobem.“³⁷⁹ Když desky stály takto uspořádané, byl postaven stan ze čtyř zmíněných pokrývek, tedy z pruhů látky, z plachet z kozí kůže a z červených a fialových kůží.

Stan symbolizuje blahoslavenou Pannu Marii, v které se Kristus ozbrojil pancířem spravedlnosti a přilbou spásy, aby přemohl neviditelné mocnosti. O těchto zbraních najdeš v evangeliu: „Když byl dobře ozbrojený“ (Kázání z třetí postní neděle, 2. část) atd. Tento dům zasvěcený Bohu, pomazaný posvěcením Ducha svatého, byl čtyřhranný díky čtyřem ctnostem, podlouhlý díky vytrvalosti až do konce, uzavřený třemi stěnami ctností naproti severu, jihu a západu. Sever je symbolem ďábelského pokušení, jih klamem světa a západ zkázy hříchu. Byla uzavřená na severu, proto čteme v první knize Mojžíšově: „Ona rozšláplne tvoji hlavu a ty budeš činit úklady její patě“ (Gen 3,15).³⁸⁰ Blahoslavená Panna Maria rozšlápla hlavu, tedy počátek ďábelského pokoušení, když

³⁷⁸ *Zhotovíš přibýtek z deseti pruhů jemně tkaného plátna a z látky purpurově fialové, nachové a karmínové; zhotovíš je s umně vetkanými cheruby. Zhotovíš též houně z kozí srsti pro stan nad přibýtkem; jedenáct takových houní uděláš. Zhotovíš pro stan též přikrývku z beraních kůží zbarvených načerveno a navrch přikrývku z tachaších kůží. Pro přibýtek zhotovíš také desky z akáciového dřeva, aby se daly postavit.*

³⁷⁹ PETRUS COMESTOR, *Historia Scholastica*, liber Exodi, 52.

³⁸⁰ *Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi símě tvé a símě její. Ono ti rozdrtil hlavu a ty jemu rozdrtilíš patu.“*

slíbila panenství. Ale ďábel kladl nástrahy její patě, když nakonec zajal jejího Syna a nechal ho Židy ukřižovat.

Byla uzavřená na západě, proto Lukáš píše: „A přišel k ní anděl a řekl: Zdrávas, milosti plná“ (Lk 1,28)³⁸¹ atd. Ta, ke které přišel anděl, byla uvnitř, byla uzavřená. Protože byla uvnitř, zasloužila si být požehnaná. Totiž ti, kteří jsou venku, nejsou hodni andělského požehnání, ani aby jim bylo řečeno: „Zdrávas“, ale spíše, jak říká Ámos: „Všem, kteří jsou venku, se říká: Běda, běda“ (Am 5,16).³⁸² Neboť Boží pozdravení není přijato tím, kdo je venku. Proto v Matoušovi Pán kárá ty, kteří vyhledávají pozdravy na náměstích (srov. Mt 23,7).³⁸³ Ten, který je venku, na náměstí nebo na veřejnosti, si nezaslouží být pozdraven Bohem nebo andělem, kteří mají rádi skrytost. Proto v Lukáši³⁸⁴, když rozesílá apoštoly, říká: „Nikoho na cestě nezdravte“, ale: „Když vejdete do nějakého domu, řekněte: Pokoj tomuto domu“ (Lk 10,4-5)³⁸⁵, přikázal tedy, aby nezdravili ty, kteří stojí na cestě nebo pracují na polích, ale ty, kteří jsou v domě. Takže ti, kteří jsou venku, jsou ošizeni o Boží pozdrav.

5. Byla uzavřená na západě. Proto se píše v druhé knize Mojžíšově, že byl Mojžíš tři měsíce ukrytý. A když už nemohl být skrýván, vzala jeho matka proutěný košík a natřela ho smůlou a dehtem, položila do něj děťátko a vložila ho do rokytí (srov. Ex 2,2-3)³⁸⁶ na břehu řeky. Podívejme se, co znamená Mojžíš a tři měsíce, co proutěný košík, co smůla a dehet a co řeka. Mojžíš je Ježíš Kristus, který byl tři měsíce ukrytý, tedy po tři období, to je před ustanovením světa, od ustanovení světa po dobu Mojžíšovu, od Mojžíše až ke zvěstování blahoslavené Panně Marii, která byla jako proutěný košík, uzavřená smůlou a dehtem.

Košík je nádoba jemně upletená z proutí. Všimni si, že v těchto třech materiálech, z kterých je zhotoven košík, jsou naznačeny tři přední vlastnosti blahoslavené Panny Marie. Proutí symbolizuje pokoru, smůla panenství a dehet chudobu. Název proutí je

³⁸¹ Přistoupil k ní a řekl: „Bud' zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.“

³⁸² Proto praví Hospodin, Bůh zástupů, Panovník, toto: Na všech náměstích bude nářek, na všech ulicích budou křičet: „Běda, běda!“ Zavolají k truchlení oráče, ty, kdo umějí bědovat, k naříkání.

³⁸³ Líbí se jim, když je lidé na ulicích zdraví a říkají jim „Mistře“.

³⁸⁴ V textu je psáno v Matouši, ale Antonín cituje Lukáše.

³⁸⁵ Neberte si měšec ani mošnu ani obuv. S nikým se na cestě nepozdravujte. Když vejdete do některého domu, řekněte nejprve: „Pokoj tomuto domu!“

³⁸⁶ Žena otěhotněla a porodila syna. Když viděla, jak je půvabný, ukřývala ho po tři měsíce. Ale děle už ho ukřývat nemohla. Proto pro něho připravila ze třtiny ošatku, vymazala ji asfaltem a smolou, položila do ní dítě a vložila do rákosí při břehu Nilu.

odvozen od slova síla, protože má sílu zeleně. Má takovou přirozenou vlastnost, že jestliže je odstraněna suchost, zelená se a když je potom vyříznuto a zasazeno do země, samo si vytváří kořeny. To je pokora, která je tolik zelení, že kdyby byla v opovržení a jako suchá byla zahozena, avšak upevněna v zemi, ke které pokorný shlíží, kořeny pokory se zapustí hlouběji. Do blahoslavené Panny Marie byl, jako do košíku položen Ježíš Kristus a byl vystaven nebezpečnému proudu, tedy tomuto světu a toho královská dcera, tedy Církev, přijala za syna.

Rokytí je místo, které je plné ostřice, nebo rákosu nebo místo plné trní. Těmito třemi věcmi byla blahoslavená Panna uzavřena, aby se jí nedotklo ďábelské pokušení, klamání světa a záliba v hříchu. O tomto trojitém uzavření se mluví v Písni písní: „Jsi uzavřená zahrada, sestro má, uzavřená zahrada, zapečetěný pramen“ (Pís 4,12).³⁸⁷ Blahoslavená Panna Maria je nazvána sestrou Krista kvůli sdílení těla. Byla uzavřenou zahradou díky zdi pokory na severní straně, uzavřenou zahradou díky zdi chudoby na jižní straně a zapečetěným pramenem pečeti panenství na západní straně. Tyto desky jsou pozlacené uvnitř i zvenčí, neoddělitelně spojené, stejně rozestavěné a podložené stříbrnými podstavci, tedy čistotou úmyslu a vyznáním Boží chvály.

6. Na tyto tři uzavřené strany a východní stranu, z které je stan osvětlován, máš odkaz v Ezechielovi: „Obrátil mě k cestě k vnější bráně svatyně, která směřovala k východu a byla uzavřená. A Pán mi řekl: Tato brána bude uzavřena a neotevře se a muž jí neprojde, neboť jí vstoupil Pán Bůh Izraele a bude zavřena knížeti. Pouze kníže v ní bude sedět, aby jedl chléb tváří tvář Pánu“ (Ez 44,1-3).³⁸⁸ Brána (lat. porta) je nazvána podle toho, že odtud můžeš něco vynést (lat. portare) nebo vyvézt (lat. exportare) a symbolizuje blahoslavenou Pannu Marii, skrz kterou vyvážíme dary milosti. Tato brána byla zvenčí svatyně, ne uvnitř. Uvnitř svatyně je božství, venku pokora. „Otec dal velikost, matka slabost.“³⁸⁹ Cesta této brány byla pokora, ke které se musí každý s prorokem obrátit. Pokora Panny Marie směřovala k východu, aby byla ozářena paprsky. Je řečeno, že tato brána je třikrát zavřena, proto byla blahoslavená Panna Maria, jak bylo řečeno, uzavřena na severu, jihu a západě. A byla otevřená

³⁸⁷ *Zahrada uzavřená [jsi], sestro má, nevěsto, uzavřený val, zapečetěný pramen.*

³⁸⁸ *Pak mě odvedl cestou k vnější bráně do svatyně, obrácené k východu. Byla zavřena. Hospodin mi řekl: „Tato brána zůstane zavřena; nebude otvírána a nikdo jí nebude vstupovat, neboť skrze ni vstoupil Hospodin, Bůh Izraele. Proto zůstane uzavřena. Jen kníže, protože je knížetem, bude v ní sedat, aby jedl před Hospodinem chléb. Bude vcházet dvoranou brány a touž cestou vyjde.“*

³⁸⁹ AUGUSTIN, *In Ioannis ev. tr. VIII,9*; PL 35.1455.

k východu, tedy k Ježíši Kristu, který přišel z nebe. Proto je toto podloženo: „Muž přes ni nepřejde“, tedy Josef ji nepozná, „a bude uzavřena knížeti“, kterým se rozumí ďábel, kníže tohoto světa, pro jehož svádění byla uzavřena, protože její mysl byla uzavřena každému pokušení a tak i tělo neznalo dotyk muže. Kníže světla, tedy Ježíš Kristus, v ní přebýval díky pokornému přijetí těla, aby jedl chléb tváří tvář Pánu, tedy konal vůli Otce, který ho poslal (Srov. Jan 4,34)³⁹⁰, Desky ctností byly tak rozmístěné, že podpíraly střechu z pruhů látky, plachet z kozích kůží, z purpurových a fialových kůží. V samotné Panně se odráží život všech svatých, obsahuje všechny ctnosti.

Všimni si, že se Kristova Církev dělí na bojující a vítěznou. Církev bojující má pruhy látky a plachty z kozích kůží, Církev vítězná purpurové a fialové kůže. Pruhy látky ozdobené vyšíváním, tedy různě a jemně jehlou vyšívané, tedy pokryté damaškem, symbolizují všechny spravedlivé bojující Církev. Jemně pletené plátno symbolizuje zbožné, kteří jsou horliví v bělostné čistotě a tělesné zdrženlivosti. Fialová symbolizuje ty, kteří opomíjejí všechny světské věci a jsou vyzdvihováni sladkostí samotného rozjímání. Purpurová symbolizuje ty, kteří se křížují na památku umučení Páně a jaksi stojí tváří tvář kříži a očima rozjímají, jak visí na břevně, jak proudí z [jeho] boku voda a krev, jak poté, co naklonil hlavu, vypustil duši, a zalévají se nezastavitelnými slzami. Nachová látka, dvakrát namáčená, symbolizuje ty, kteří planou láskou k Bohu a bližním. Kozí kůže jsou symbolem kajících, kteří v popelu a v kozích kůžích odčiňují provinění. O těchto kůžích je psáno na konci evangelia o Velikonocích.

Červené kůže symbolizují všechny mučedníky, kteří vyprali svůj oděv do beránkovy krve (srov. Zj 7,14)³⁹¹, kteří poté, co zvítězili nad světem, přešli ozdobení vavřínem do Církev vítězné. Na fialovělá je symbolem všech vyznavačů, kteří byli myslí v nebi, a tak přešli od naděje k ideálu. Blahoslavená Panna Maria, dokud byla v Církví bojující, měla ctnosti všech spravedlivých. Proto říká Sírachovec: „Ve mně je všechn pŭvab cesty i pravdy, ve mně je všechna naděje života a ctnosti“ (Sír 24,18).³⁹² Měla nesmírný soucit s trpícími. Proto řekla: „Nemají víno“ (Jan 2,3).³⁹³ Jako by řekala: „Vylij, ó Synu, milost své lásky trpícím, protože nemají víno lítosti.“ Nyní vládne ve slávě, díky které má přednost před všemi svatými, protože byla vyvýšena nad sbory

³⁹⁰ Ježíš jim řekl: „Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, který mě poslal, a dokonal jeho dílo.“

³⁹¹ To jsou ti, kteří přišli z velikého soužení a vyprali svá roucha a vybělili je v krvi Beránkově.

³⁹² Vulgáta Sir 24,25. *Jsem matka čisté lásky, bázně, poznání i svaté naděje. Jsem dána všem svým dětem, já věčná, těm, které on vyvolil. – Vulgáta má místo druhé věty: Ve mně je všechn pŭvab cesty i pravdy, ve mně je všechna naděje života a ctnosti.*

³⁹³ Když se nedostávalo vína, řekla Ježíšovi jeho matka: „Už nemají víno.“

andělů. Hle „stánek neudělaný rukama, tedy ne jeho stvořením“ (Žid 9,11)³⁹⁴, ale zbudovaný a zasvěcený milostí Ducha Svatého. Říkáme tedy: „Ať je blahoslavená Jáel ve svém příbytku.“ Amen.

III. O mnohonásobném obětování Panny

7. Následuje: „Když žádal vodu, dala mléko, v nádobě urozených nabídla máslo“ (Soud 5,25).³⁹⁵ Sísera znamená odloučení od radosti a symbolizuje d'ábla, který byl odloučen od radosti věčného života a snaží se od ní odloučit věřící. Tomu, který žádá vodu, dala naše Jáel mléko. Boží úmysly, svátost vtělení Páně byly d'áblovi skryty. Ten, když viděl blahoslavenou Pannu Marii zasnoubenou s mužem, těhotnou, jak porodila syna a jak ho kojila, věřil, že zhřešila. A tak žádal jako odměnu vodu touhy, dokud věřil, že zhřešila. Ale když Panna Syna kojila, d'ábla oklamala a tak ho stanovým kolíkem a kladivem zabila. Stanový kolík, kterým se stan zavírá, symbolizuje panenství blahoslavené Panny Marie, kladivo, které má podobu „thau“³⁹⁶, symbolizuje kříž Krista. Jáel, tedy blahoslavená Panna Maria, zničila d'ábla stanovým kolíkem, tedy panenstvím svého těla, a kladivem, tedy utrpením svého Syna. Proto je řečeno v knize Júdit: „Jedna hebrejská žena způsobila zmatek v domě krále Nabuchonodosora: hle, Holophernes leží na zemi a jeho hlava není u něho“ (Júd 14,18).³⁹⁷ Adonaj, Pane, Bože velký a podivuhodný, tobě patří chvála a sláva, že jsi nám dal spásu z rukou tvé dcery a matky, slavné Panny Marie.

Ale je třeba poznamenat, že je v citátu předesláno: „A v nádobě urozených nabídla máslo.“ Při té příležitosti jsme předložili všechna předeslání tohoto slova. Podívejme se, co symbolizují nádoba, co urození a co máslo. Nádoba symbolizuje pokornou chudobu, urození apoštoly a máslo lidství Ježíše Krista. V pokoře své chudoby, kterou mají vlastnit urození, kteří jsou bohatí ve víře, ale chudí na tomto světě, nabídla dnešního dne v chrámě máslo, tedy Syna, kterého porodila, o kterém Izajáš říká: „Bude jíst máslo a med“ (Iz 7,15).³⁹⁸ Med symbolizuje božství, máslo lidství. Bude jíst máslo a med, když sjednotil božství a lidskou přirozenost, a díky tomu

³⁹⁴ Ale když přišel Kristus, velekněz, který nám přináší skutečné dobro, neprošel stánkem zhotoveným rukama, to jest patřícím k tomuto světu, nýbrž stánkem větším a dokonalejším.

³⁹⁵ Požádal o vodu, poskytla mléko, v koflíku urozených podala smetanu.

³⁹⁶ Písmeno řecké abecedy.

³⁹⁷ Vulgáta Júd 14,16. *Ti otroci se zachovali proradně, jediná hebrejská žena zhanobila dům krále Nebúkadnesara; hle, Holofernés leží na zemi a nemá hlavu!*

³⁹⁸ *Bude jíst smetanu a med, aby dovedl zavrhnout zlé a volit dobré.*

dokázal, tedy učinil, abychom my dokázali „zavrhnout zlo a vybrat si dobro“ (Iz 7,15). Nabídla ve své chudobě Syna a s ním chudou oběť, tedy „pár hrdliček nebo dvě holoubátka“ (Lk 2,24).³⁹⁹ Jak je napsáno v zákoně Páně, tedy v třetí knize Mojžíšově, kde se říká: „Žena, která otěhotní a porodí chlapce, bude nečistá sedm dní“ (Lev 12,2).⁴⁰⁰ K rozlišení toho, kterého porodila. Ani Syn ani Matka nepotřebovali být očištěni obětí, ale proto, abychom byli zbaveni strachu ze zákona, tedy z přesnosti zákona, kterou je udržován strach. Zde je doloženo: Když se naplní dny, tedy čtyřicet dní jejího očišťování, přivede beránka ke vchodu do stanu. Jestliže ho její ruka nenajde a nemůže beránka přivést, donese dvě hrdličky nebo dvě holoubata (srov. Lev 12,6.8).⁴⁰¹ Tato oběť byla chudá, protože nemohla přivést beránka, aby byla zjevná pokora a chudoba Páně. Ti, kteří jsou opravdu chudí, tuto oběť nabízí Pánu.

8. Všimni si, že kdyby hrdlička ztratila druhu, bude navždy bez něj, sama bude bloudit, nebude pít čistou vodu, neusedne na zelenou větev. Holubice je sama, hnízdo má na rozdíl od ostatních drsné a chudé, nikomu zobákem nebo drápkem neuškodí, neživí se lovem. Mláďata krmí zobákem tím, co je její potravou, nepojídá mrtvoly, jiné ptáky vůbec nenapadá. Živí se čistým zrnem, cizí mláďata zahřívá jako své. Sídlí nad potoky, aby se vyhnula jestřábu, hnízdí ve skále. V bouřlivém počasí utíká do hnízda, brání se křídly. Létá hromadně, její zpěv se podobá nářku. Je plodná a vychovává dvě mláďata. Všimni si, že když má holubice mladé a mláďata rostou, samec jde a saje slanou zem a to, co vysaje, dává mláďatům do zobáku, aby si zvykla na jídlo. A jestliže se samice opozdí přijít k mláďatům kvůli porodním bolestem, samec ji uhodí a dá jí silou dovnitř do hnízda.⁴⁰²

Tak chudí v duchu, tedy opravdoví kající žijí sami v opuštěnosti myslí i těla vzdálení od hluku světa, protože kvůli smrtelnému hříchu ztratili svého druhu, tedy Ježíše Krista. Nepijí čistou vodu světských radostí, ale zakalenou bolestí a pláčem.

³⁹⁹ A aby podle ustanovení Zákona obětovali dvě hrdličky nebo dvě holoubata.

⁴⁰⁰ Mluv k Izraelcům: Když žena otěhotní a porodí chlapce, bude nečistá po sedm dní; bude nečistá jako v době svého obvyklého krvácení.

⁴⁰¹ Když skončí dny jejího očišťování po synu nebo dceři, přivede ročního beránka k zápalné oběti a holoubě nebo hrdličku k oběti za hřích knězi ke vchodu do stanu setkávání. Jestliže si nemůže opatřit jehně, ať vezme dvě hrdličky nebo dvě holoubata, jedno k zápalné oběti a jedno k oběti za hřích. Kněz za ni vykoná smírčí obřady a bude čistá.“

⁴⁰² ARISTOTELES, *De historia animalium*, IX, 7; PLINIUS, *Naturalis Historia* X, 52.

„Moje duše,“ řekl Pán, „je ustrašená. Co mám říci?“ (Jan 12,27).⁴⁰³ Nesedají na větev časnou slávou zelenou, o které říká Ezechiel: „Přikládají si,“ řekl, „větev ke svým nosům“ (Ez 8,17).⁴⁰⁴ Lidé, kteří žijí tělesně, si přikládají k nosům větev časné slávy, aby necítili zápach hříchu nebo pekla.

[Chudí v duchu] jsou jako holubice sami. Hnízdo svého způsobu života a i samotné lůžko, na kterém spí, mají hrubé a chudé. Nikomu neškodí, ba dokonce odpouští těm, kteří jim uškodili. Neživí se lovem, ba dokonce ze svého rozdávají. Občerstvují se slovem kázání a o milosti, která jim byla poskytnuta, se ochotně dělí s ostatními. Mrtvolou, tedy smrtelným hříchem, se neživí. O tom říká verš: „Mrtvoly jsou zabity mečem, mrtvoly smrti.“⁴⁰⁵ Nepohoršují velké ani malé. Živí se čistým zrnem, tedy kázáním Církve, ne heretiků, které je nečisté. Stali se vším pro všechny, tak jsou horliví pro spásu ostatních jako pro svou. Všichni milují v nitru Ježíše Krista. Sídli nad potoky Písma svatého, aby dříve viděli d'áblovo svádění, který přemýšlí, jak by se jich zmocnil, a aby si dávali na něj pozor. Hnízdí v otvorech skály, tedy v boku Ježíše Krista, a jestliže se na ně přizene období tělesných pokušení, utíkají k boku Krista, kde se ukryjí, a říkají s prorokem: Buď mi, Pane, „věžemi statečnosti před tváří nepřitele“ (Ž 61,4).⁴⁰⁶ A dále: „Buď mi, Bože, ochranou“ (Ž 71,3)⁴⁰⁷ atd. Brání se ne spáry odvety, ale křídly pokory a trpělivosti. „Nejlepší způsob odvety“, říká filosof, „je trpělivost.“⁴⁰⁸ A také: „Trpělivost je přístav trpících.“ V jednotě Církve, ve shromáždění věřících, letí společně k nebi. Jejich zpěv je jako nářek. Jejich melodie jsou slzy a vzdechy. Ti, kteří jsou obtěžkáni plodem dobré vůle, rádi živí dvojčata, to je lásku k Bohu a bližním.

Všimni si, že kajícíník musí mít dvě ctnosti, milosrdenství a spravedlnost. Milosrdenství je jako samička, která se stará o mláďata, spravedlnost je jako samec. Slaná země je tělo Ježíše Krista, plná hořkosti, z které kajícíník musí sát hořkost a slanost, vkládat je do úst mláďat, tedy svých skutků, aby zvyklí na tento pokrm žili vždy v bolesti a hořkosti a ukřižovali své údy s hříchy a touhami (srov. Gal 5,24).⁴⁰⁹ Ale protože rozvážnost je matka všech ctností, bez které nemůže být přinášena oběť, tak

⁴⁰³ *Nyní je má duše sevřena úzkostí. Mám snad říci: Otče, zachraň mě od této hodiny? Vždyť pro tuto hodinu jsem přišel.*

⁴⁰⁴ *Řekl mi: „Viděl jsi, lidský synu? Domu Judovu nestačí tyto ohavnosti, které zde páchají; navíc naplnili celou zemi násilím. Stále znovu mě urážejí, a hle, jak si k nosu pozvedají ratolest.*

⁴⁰⁵ Autor neznámý.

⁴⁰⁶ *Vulgáta Ps 60,4. Ty jsi moje útočiště a pevná věž proti nepříteli.*

⁴⁰⁷ *Vulgáta Ps 70,3. Buď mi skalním přibýtkem a budu se tam uchýlovat stále. Rozhodls o mé záchraně, tys můj skalní štít, moje pevná tvrz!*

⁴⁰⁸ PUBLIUS SYRUS, *Sententiae*, 155.

⁴⁰⁹ *Ti, kteří náležejí Kristu Ježíši, ukřižovali sami sebe se svými vášněmi a sklony.*

jestliže holubice, to je milosrdenství, se opozdí přijít k mlád'atům kvůli svému porodu, tedy kvůli výčitkám svědomí a žalu, spravedlnost, tedy samec, ji musí napravit a silou dát dovnitř, aby živila mlád'ata a starala se o jejich obživu. Tak ať kající truchlí nad hříchem, ale aby si neodnímal to nutné, bez čeho nemůže žít. Toho, kdo přináší takovéto hrdličky a holubice, nejvyšší kněz, Ježíš Kristus, očistí od každého toku krve, tedy od nečistoty hříchu. Vraťme se tedy k látce, od které jsme poněkud odbočili, a říkejme: „Jako vonící kadidlo v letních dnech.“

9. Následuje: „Jako zářící oheň a kadidlo planoucí v ohni.“ Všimni si, že dnes věřící nesou svíčku se zářícím ohněm, která je složena z knotu a z vosku. Oheň symbolizuje božství, vosk lidství, knot drsnost Pánova umučení. Blahoslavená Panna dnes přinesla a obětovala svého a Božího Syna v chrámě. Podle tohoto vzoru dnes věřící přináší a obětují oheň na svíci. Tyto tři věci (oheň, vosk a knot) symbolizují pravé pokání. Oheň symbolizuje žár lítosti, který vymycuje všechny kořeny chyb. Vosk symbolizuje vyznání všech zločinů. Tak jako se rozpouští vosk před ohněm (srov. Ž 68,3)⁴¹⁰, tak ze žaru lítosti plyne vyznání a z tváře toho, který se vyznává, proudí slzy. Knot symbolizuje hořkost zadostiučinění. V těchto třech věcech je Ježíš, tedy spása lidí, a ten, kdo nabízí tyto věci Bohu, může říct se spravedlivým Simeonem: „Nyní propustíš svého služebníka, Pane, podle svého slova v pokoji, protože moje oči uviděly tvou spásu, kterou jsi připravil přede všemi národy: světlo k osvícení národů a slávu tvého lidu Izraele“ (Lk 2,29-32).⁴¹¹

Všimni si, že tyto čtyři verše symbolizují čtvero blahoslavení kajícího. První je v plnosti odpuštění hříchů a klidnosti svědomí, zde: „Nyní propustíš“ atd. Druhé je v oddělení duše a těla, v kterém vidí toho, komu uvěřil, v kterého doufal, proto: „Protože uviděli.“ Třetí je ve zkoušce posledního soudu, o níž je řečeno: Dejte jí z ovoce jejích rukou, ať ji chválí v branách její činy, proto: „Co připravil“ atd. Čtvrté je ve světle věčné slávy, v které bude vidět tváří v tvář, a pozná tak jako byl i poznáný, proto: „Světlo k osvícení“ atd. Dobře je tedy řečeno: „Jako zářící oheň a kadidlo planoucí v ohni.“ Ježíš Kristus se zaskvěl jako oheň pastýřům při svém narození, třem králům při zjevení, prorokům, Simeonovi a Anně při očiš'ování své Matky. Avšak při

⁴¹⁰ *Tak jako taje vosk před žárem ohně, tak zhynou před Bohem svévolníci.*

⁴¹¹ *Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka, Pane, podle svého slova, neboť mé oči viděly tvé spasení, které jsi připravil přede všemi národy – světlo, jež bude zjevením pohanům, slávu pro tvůj lid Izrael.*

svém utrpení shořel v ohni jako kadidlo, jehož vůně byla naplněna země, nebe i peklo, andělé se v nebi radovali z vykoupení lidského pokolení, zemřelí byli na zemi vzkříšeni, zajatí v pekle osvobozeni.

Prosíme tě, naše Paní, vyvolená Matko Boží, abys nás očistila od krve hříchů, abys učinila, abychom nesli zářící oheň lítosti ve vosku vyznání a knotu zadostiučinění, abychom si zasloužili dojít do světla a slávy nebeského Jeruzaléma. Ať nám to dá ten, který byl dnes přinesen do chrámu, jehož je čest a sláva na věky věků. Amen.

NANEBEVZETÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE

Téma řeči

„Jako nádoba z ryzího zlata.“ V tomtéž řeč: „Místo našeho posvěcení.“ A na tomtéž místě: „Pilíř výšin.“ A rovněž v kázání o témž: „Cypřiš, který ční do výšky.“

Úvod. O důstojnosti slavné Panny

1. „Jako nádoba z ryzího zlata zdobená všemi drahými kameny, jako rozrostlá oliva a cypřiš vzrůstající do výše.“ (Sír 50,9-10)⁴¹².

Jeremiáš řekl: „Trůn slávy od počátku vyvýšený, místo našeho posvěcení, očekávání Izraele“ (Jer 17,12-13).⁴¹³ Slovo trůn (lat. solium) pochází, stejně jakoby pevné sedadlo (lat. solidum sedium), od slova sedět (lat. sedere). Trůn slávy je blahoslavená Maria, která byla ve všech směrech pevná a neporušená, v ní je usazena sláva Otce, tedy moudrý Syn, dokonce sama moudrost, Ježíš Kristus, když byla vzata s tělem do nebe. Proto je napsáno v žalmu: „Kéž sídlí sláva v naší zemi“ (Ž 85,10).⁴¹⁴ Sláva výšin, tedy andělů, sídlila na zemi, tedy v našem těle. Blahoslavená Maria byla trůnem slávy, tedy Ježíše Krista, který je slávou výšin, tedy slávou andělů. Proto Sírachovec říká: „Pilířem výšin je jeho krása, nádhera nebe v patření slávy“ (Sír 43,1).⁴¹⁵

Ježíš Kristus je pilířem výšin, tedy andělské vznešenosti, který sám upevnil, když se zřítíl odpadlík se svými následníky. Proto říká Job: „Ty bys snad učinil jako on nebeskou klenbu, která je velmi pevná jako odlitá z pevného kovu?“ (Job 37,18).⁴¹⁶ Jako by řekl: Zda nečinila moudrost Otce nebeskou klenbu, tedy andělskou přirozenost? Proto: „Na počátku stvořil Bůh nebe“ (Gen 1,1)⁴¹⁷, pod pojmem nebe rozuměj i to, co obsahuje. Anděly, kteří zhřešili, odtáhl do pekla pevnými provazy

⁴¹² Vulgáta Eccl. 50,10-11. *Jako oheň a kadidlo v kadidelnici, jako nádoba z ryzího zlata ozdobená množstvím drahokamů, jako oliva obsypaná plody, jako cypřiš tyčící se do oblak.*

⁴¹³ *Trůne slávy, od počátku vyvýšený, místo naší svatyně, naděje Izraele, Hospodine, všichni, kdo tě opouštějí, propadnou hanbě. Ti, kdo se ode mne odvracejí, jsou zapsáni v zemi stínů, protože opustili zdroj živých vod, Hospodina.*

⁴¹⁴ Vulgáta Ps 84,10. *Ano, jeho spása je blízko těm, kdo se ho bojí, v naší zemi bude přebývat sláva.*

⁴¹⁵ *Chloubou výšin je čistá obloha, pohled na nebe je slavná podívaná.*

⁴¹⁶ *Dovedl bys jako on vzklenout oblohu pro mraky, pevnou jak lité zrcadlo?*

⁴¹⁷ *Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.*

(srov. 2Pt 2,4).⁴¹⁸ Dobří, kteří zůstali s Nejvyšším Dobrem, byli velmi pevní jako odlití z kovu. V tvrdosti kovu je symbolizována pevná stálost věrných andělů. Ježíš Kristus, pilíř vznešenosti andělů, je jejich krásou. Utvvrzuje je mocí svého božství a sytí je krásou svého lidství. To je krása nebe, tedy všech stvoření, které jsou v nebi, kterou učinil v patření slávy. Dokud vidí Otcovu slávu okem k oku, třeptá se slávou. Hle, jakou důstojnost měla slavná Panna, která si zasloužila být Matkou toho, který je pilířem a krásou andělů a nádherou všech svatých.

2. Říkáme tedy: „Trůn slávy od počátku vyvýšený,“ tedy od stvoření světa je Maria předurčena, aby byla Matkou Boží podle ducha posvěcení (Řím 1,4).⁴¹⁹ Proto je řečeno: „místo našeho posvěcení, očekávání Izraele.“ Blahoslavená Panna byla místem našeho posvěcení, tedy Syna Božího, který nás posvětil. O něm Izajáš říká: „Přijdou jedle a zimostřez a borovice, aby ozdobily místo mého posvěcení, uctím místo svých nohou“ (Iz 60,13).⁴²⁰ Jedle (lat. abies) se jmenuje tak proto, že předchází (lat. abire) před dalšími stromy, symbolizuje ty, kteří rozjímají o věcech Božích. Zimostřez neroste do výšky, nemá plody, ale je stále zelený. Symbolizuje nově obrácené, kteří udržují víru nepřetržitě živou. Borovice, nejkrásnější ze stromů, je nazývána podle ostrých jehliček, staří říkali borovice ostrému. Je symbolem těch, kteří konají pokání, kteří znají své hříchy a jakoby bodají srdce ostrostí lítosti, aby z něj vylili krev slz. Všichni tito, tedy ti, kteří rozjímají, věrní, i ti, kteří konají pokání, přichází na tuto slavnostní bohoslužbu, aby zbožností, chválou, modlitbou ozdobili blahoslavenou Marii, která byla místem posvěcení Ježíše Krista, v které se sám posvětil. Proto sám říká v Janovi: „Pro ně sám sebe posvěcuji“ (Jan 17,19)⁴²¹ stvořenou svatostí, „aby i oni byli v pravdě posvěcení“ (Jan 17,19), tedy ve mně, který jsem posvětil své lidství ve mně Slovu, tedy skrze mne Slovo, naplnil jsem sebe vším dobrem.

„A posvětim místo svých nohou.“ Nohy Pána značí jeho lidství, o němž řekl Mojžíš v páté knize Mojžíšově: „Ti, kteří se přiblíží k jeho nohám, přijmou jeho učení“

⁴¹⁸ *Vždyť Bůh neušetřil ani anděly, kteří zhřešili, ale svrhl je do temné propasti podsvětí a dal je strážit, aby byli postaveni před soud.*

⁴¹⁹ *Ale Duchem svatým byl ve svém zmrtvýchvstání uveden do moci Božího Syna, evangelia o Ježíši Kristu, našem Pánu.*

⁴²⁰ *Přijde k tobě sláva Libanónu, cypřiš spolu s platanem a zimostřezem, aby oslavily místo mé svatyně; chci uctít podnož svých nohou.*

⁴²¹ *Sám sebe za ně posvěcuji, aby i oni byli vpravdě posvěceni.*

(Dt 33,3).⁴²² Nikdo se nemůže přiblížit k nohám Pána, jestliže dříve, jak je řečeno v druhé knize Mojžíšově⁴²³, nesezuje sandály, tedy skutky smrti, ze svých nohou, tedy vášně myslí. S bosýma nohama se přiblíž a přijmeš jeho učení. Proto říká Izajáš: „Koho bude učit poznání a koho učiní, aby pochopil zvěst? Odstavené od mléka, odtažené od prsou“ (Iz 28,9).⁴²⁴ Ten, který je vzdálen od mléka světské touhy a oddělen od prsů požívačnosti a marnotratnosti, si zaslouží v tomto životě být vyučen božím poznání a v budoucnosti slyšet zvěst: „Pojďte, blahoslavení mého Otce“ (Mt 25,34).⁴²⁵

Místem Pánových nohou byla blahoslavená Maria, z které přijal lidství. Toto místo dnešního dne oslavil, protože sama byla vynesena sborem andělů. Toto ti objasňuje, proč blahoslavená Panna byla vzata do nebe s tělem, které bylo místem Pánových nohou. Proto je psáno v žalmu: „Povstaň, Pane, ve svém pokoji, ty i archa tvé svatosti“ (Ž 132,8).⁴²⁶ Pán povstal, když vystoupil na pravici Otce. Povstala i archa jeho svatosti, když byla Matka Panna vzata do nebeského přibytku. Proto je v první knize Mojžíšově řečeno, že se archa zastavila na horách Arménie (srov. Gen 8,4).⁴²⁷ Slovo Arménie znamená rozdělená hora a symbolizuje andělskou přirozenost, která je nazvána horou kvůli těm andělům, kteří byli upevněni, a rozdělenou kvůli těm, kteří padli. Archa Noemova, která nám dá odpočinout od naší námahy na zemi, která je prokletá Pánem (srov. Gen 5,29)⁴²⁸, zakotvila dnešního dne na horách Arménie, tedy ve sborech andělů.

Ke chvále Panny, která je očekáváním Izraele, tedy křesťanského lidu, a k ozdobě takové slavnosti předkládáme výše uvedený citát: „Jako nádoba z ryzího zlata“ (Sír 50, 9-10)⁴²⁹ atd.

⁴²² *Ano, lidská pokolení jsou mu milá. Všichni jeho svatí jsou v tvé ruce, přivinuli se k tvým nohám, budou se učit z tvých řečí.*

⁴²³ *Ex 3,5 Řekl: „Nepřibližuj se sem! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je půda svatá.“*

⁴²⁴ *Koho vyučit poznání? Komu vyložit zvěst? Odkojeným dětem, od prsů odstaveným?*

⁴²⁵ *Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa.“*

⁴²⁶ *Vulgáta Ps 131,8. Povstaň, Hospodine, k místu svého odpočinku, ty sám i schrána tvé moci!*

⁴²⁷ *Sedmnáctého dne sedmého měsíce archa spočinula na pohoří Araratu.*

⁴²⁸ *Dal mu jméno Noe (to je Odpočinutí). Řekl: „Ten nám dá potěšení a odpočinutí od naší práce a od námahy našich rukou, kterou nám přináší země prokletá Hospodinem.“*

⁴²⁹ *Vulgáta Eccl. 50,10-11. Jako oheň a kadidlo v kadidelnici, jako nádoba z ryzího zlata ozdobená množstvím drahokamů, jako oliva obsypaná plody, jako cypřiš tyčící se do oblak.*

O svatosti a slávě blahoslavené Panny Marie

3. Všimni si těchto třech věcí: nádoby, olivy a cypřiše. Blahoslavená Maria byla nádobou pokory, zlatou chudobou, ryzí panenstvím, ozdobená všemi drahými kameny svých předností. Vydutost vázy způsobuje, že přijímá to, co je do ní nalito, a tak symbolizuje pokoru, protože přijala vlitou milost. Ale vypuklost vyhání to, co je vlité. Pán přikázal, jak se píše v druhé knize Mojžíšově, zhotovit v oltáři prohlubeň, do které se bude dávat popel z obětí (srov. Ex 27,4).⁴³⁰ V prohlubni pokory je uložen popel, tedy vědomí naší smrtelnosti. Proto Jeremjáš říká o těch, kteří konají pokání: „Ať položí svá ústa do hrobu“ (Pl 3,29)⁴³¹, mluví totiž o hrobu jejich smrti. Proto je řečeno v první knize Mojžíšově, že Abraham pohřbil Sáru do dvojité jeskyně, která ležela naproti Mamre (Srov. Gen 23,19).⁴³² Dvojitá jeskyně je pokora srdce i těla, v které musí spravedlivý muž pohřbít svoji duši od hluku světa, a tato pokora musí směřovat k Mamre, což v překladu znamená průzračnost, tedy k jasnosti věčného života, ne ke světské slávě. K tomu směřovala pokora blahoslavené Panny, a tak si zasloužila, aby k ní Bůh shlédl (Srov. Lk 1,48).⁴³³

A protože pokora se uchovává díky chudobě, je řečeno „nádoba ze zlata“. Chudoba je správně nazvaná zlatem, protože činí zářící a bohaté ty, kteří ji vlastní. Kde je chudoba, tam je dostatek, kde nadbytek, tam nenasytlost. Proto říká filosof: „Škoda nezřídka vzniká z nadbytku“. „Nepovažuji za chudého toho, pro kterého je dost to málo, co mu zbývá.“⁴³⁴ A Bernard k tomu říká: „V nebi byl nadbytek všech věcí. Jen chudoba se mezi nimi nenacházela. Touto krásou oplývala země, ale člověk neznal její hodnotu. Proto ji přišel Boží Syn hledat, aby ji učinil podle svého hodnocení cennou.“⁴³⁵

O tomto zlatě se mluví v první knize Mojžíšově, že „v zemi Chavíla je zlato a zlato této země je velmi dobré“ (Gen 2,11-12).⁴³⁶ Název Chavíla znamená rodící a symbolizuje blahoslavenou Pannu, která zabalila Božího Syna do plenčiček zlaté chudoby. Nejlepší zlato chudoby! Kdo tě nemá, i když má všechno, nic nemá. Věci pomíjející se totiž nafukují a nafukováním se stávají prázdnými. V chudobě je radost,

⁴³⁰ Zhotovíš k němu také mřížový rošt z bronzu. Na čtyřech koncích mříže připevníš čtyři bronzové kruhy.

⁴³¹ Ať položí do prachu svá ústa, snad ještě naděje zbývá.

⁴³² Abraham potom svou ženu Sáru pohřbil v té jeskyni na poli v Makpele naproti Mamre, jež je u Chebrónu v kenaanské zemi.

⁴³³ [Pán] se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení.

⁴³⁴ SENECA, *Epistulae* I,1.

⁴³⁵ BERNARD, *In vigilia Nativitatis Domini*, sermo 1,5; PL 183.89.

⁴³⁶ *Jméno prvního je Píšon; ten obtéká celou zemi Chavílu, v níž je zlato, a zlato té země je skvělé; je tam také vonná pryskyřice a kámen karneol.*

v bohatství smutek a naříkání. Proto říká Šalomoun v Přísloví: „Lepší je suché sousto s radostí, než“ vykrmené tele „s hádkou“ nebo „dům plný obětí“ (Př 17,1)⁴³⁷, tedy bohatství, které je silou chudým bráno. Proto: „Klidná mysl je jako nepřetržitá hostina. Je lepší mít málo s bázní Boží, než mít velký poklad a nenasytné“ (Př 15,15-16).⁴³⁸ „Lepší je bydlet v pusté zemi“, tedy v chudobě, „než s hádavou a hněvivou ženou“ (Př 21,19)⁴³⁹, tedy s pomíjejícím bohatstvím. „Lepší je sedět v koutě domu“, tedy v pokorné chudobě, „než s hádavou ženou ve společném domě“ (Př 21,9).⁴⁴⁰

A protože pokora a chudoba blahoslavené Marie byla označena neporušeným panenstvím, je připojeno: „Nádoba z ryzího zlata.“ Blahoslavená Panna byla ryzí svým panenstvím a tak mohla uchovat moudrost (srov. Sír 21,17).⁴⁴¹ Ale hloupé srdce, jak říká Šalomoun, je jako prasklá nádoba, která nemůže obsahovat moudrost. Nádoba, která uchovává moudrost, dnes byla ozdobena všemi drahými kameny, tedy všemi předpověďmi nebeských výsad. Ta, která porodila Vykupitele a Spasitele všeho, přijala odměnu všech svatých. Proto této nádobě ozdobené všemi drahými kameny odpovídá to, co je napsáno v knize Ester, že „když měla Ester předstoupit před krále, nežádala ženské ozdoby, ale to, co chtěl eunuch Hegaj, strážce žen, a to jí dal k ozdobě. Byla totiž velmi krásná a díky její neuvěřitelné kráse se zdála laskavá a milá v očích všech. Tak byla přivedena do ložnice krále Achašveróše. A král si ji zamiloval více než všechny ostatní ženy a dal jí na hlavu královskou korunu“ (Est 2,15-16.17).⁴⁴²

Ester v překladu znamená zahalená, Hegaj slavnostní a Achašveroš blažený. Ester je blahoslavená Panna Maria, která byla skrytá, ze všech stran zamčená, když ji anděl našel zahalenou. Hegaj, strážce panen, je Ježíš Kristus. Je správné, že takovým strážcem panen byl ustanoven ten, který je i Hegaj, tedy slavnostní, i eunuch; slavnostní, aby duchem nezachmuřil malomyslné, eunuch, aby neporušil čistotu panen, ale aby ji

⁴³⁷ *Lepší suchá skýva a k tomu klid než dům plný obětních hodů a spory.*

⁴³⁸ *Všechny dny utištěného jsou zlé, kdežto kdo je dobré myslí, má hody každodenně. Je lépe mít málo a bát se Hospodina, než mít velký poklad a s ním neklid.*

⁴³⁹ *Lépe je bydlet v zemi pusté než se ženou svárlivou a zlostnou.*

⁴⁴⁰ *Lépe je bydlet na střeše v koutku než se svárlivou ženou ve společném domě.*

⁴⁴¹ *Ve shromáždění budou vyhledávána slova z úst rozumného a bude se o nich v srdci uvažovat.*

⁴⁴² *Když přišla řada na Ester, dceru Abíhajila, strýce Mordokajova, kterou Mordokaj přijal za dceru, aby vešla ke králi, nežádala nic, než co řekl královský kleštětec Hegaj, strážce žen. A Ester získala přízeň všech, kdo ji spatřili. Tak byla Ester vzata ke králi Achašveróšovi do jeho královského domu desátého měsíce, to je měsíce tebetu, v sedmém roce jeho kralování. Král si Ester zamiloval nade všechny ženy; získala jeho přízeň a náklonnost nade všechny panny. Na hlavu jí vložil královskou korunu a ustanovil ji královnou místo Vašti.*

uchoval. Proto je dobře, že jsou tyto dvě vlastnosti spojeny. Je obvyklé, že náklonnost je veselostí oslabována a nevinný cit zase provází přílišná přísnost.

Kristus ukazuje obojí, aby byl uznán jako vhodný strážce panen. Kristus, tak jako Hegaj, s radostí „potkal ženy a řekl: Buďte zdraví“ (Mt 28,9).⁴⁴³ Ale učinil to po zmrtvýchvstání, již s nesmrtelným tělem. Před tím totiž považoval za dobré být jako eunuch, takže se ani nechte, že pozdravil ženu. Apoštolové byli překvapeni, jak píše Jan, že mluvil se ženou (srov. Jan 4,27).⁴⁴⁴ Tento Hegaj bohatě ozdobil naši Ester, tedy blahoslavenou Pannu, protože nežádala ženské ozdoby. Ani nechtěla mít nikoho, kdo by ji zdobil, ale úplně se podřídila strážcově vůli, kterým byla tak decentně ozdobena, aby dnes byla vyvýšena nad anděly.

Tato naše Ester byla „velmi půvabná“ při andělském pozdravení, „neuvěřitelnou krásou“, když na ni sestoupil Duch svatý, „a laskavá v očích všech“ při početí Syna Božího. Poté co počala Syna Božího, zářila její tvář krásou takového lesku, že ani sám Josef nemohl upřít pohled na její tvář. Žádný div, jestliže synové Izraele, jak říká apoštol, nemohli hledět na tvář Mojžíše kvůli její slávě, kterou vyzařovala (Srov. 2Kor 3,7).⁴⁴⁵ A v druhé knize Mojžíšově se píše: „Když Áron a synové Izraele viděli rohatou,“ tedy zářící „tvář Mojžíše, což způsobila přítomnost Božího slova, báli se k němu přiblížit“ (Ex 34,29-30).⁴⁴⁶ Čím více z tváře slavné Panny probleskovaly paprsky pravého slunce, které nosila v lůně, tím méně mohl na ni Josef upřít pohled a bál se k ní přiblížit. A tak pravé slunce bylo zakryto mlhou, ale propouštělo paprsky zlaté záře skrz oči a tvář svojí Matky. Tato tvář je plná všech milostí, je laskavá v očích andělů, na ni touží hledět (srov. 1Pt 1,12)⁴⁴⁷, protože ji prozařuje slunce v celé své síle (srov. Zj 1,16).⁴⁴⁸ Blahoslavená Panna byla „milá“ celému světu, protože si zasloužila přijmout Spasitele všech.

⁴⁴³ *A hle, Ježíš je potkal a řekl: „Buďte pozdraveny.“ Ženy přistoupily, objímaly jeho nohy a klaněly se mu.*

⁴⁴⁴ *Vtom přišli jeho učedníci a divili se, že rozmlouvá s ženou. Nikdo však neřekl „nač se ptáš?“ nebo „proč s ní mluvíš?“*

⁴⁴⁵ *Jestliže smlouva literami vytesaná do kamene sloužila smrti, a přece byla nastolena s oslňující slávou, takže synové Izraele nemohli pohlédnout na tvář Mojžíšovu pro její pomíjivou zář.*

⁴⁴⁶ *Když pak Mojžíš sestupoval z hory Sínaje, měl při sestupu z hory desky svědectví v rukou. Mojžíš nevěděl, že mu od rozhovoru s Hospodinem září kůže na tváři. Když Áron a všichni Izraelci uviděli, jak Mojžíšovi září kůže na tváři, báli se k němu přistoupit.*

⁴⁴⁷ *Bylo jim zjeveno, že tím neslouží sami sobě, nýbrž vám; ti, kdo vám přinesli evangelium v moci Ducha svatého, seslaného z nebes, zvěstovali vám nyní toto spasení, které i andělé touží spatřit.*

⁴⁴⁸ *V pravici držel sedm hvězd a z jeho úst vycházel ostrý dvousečný meč; jeho vzhled jako když slunce září v plné své síle.*

Tato naše slavná Ester je dnes vedená rukou andělů „do ložnice krále Achašveróše“, tedy „do věčného příbytku, kde sedí na hvězdném trůně Král králů, blaženost andělů“⁴⁴⁹, Ježíš Kristus, který tuto slavnou Pannu „miloval více než všechny ostatní ženy“ a z ní přijal tělo. A ona našla jemu tváří v tvář milost a milosrdenství nad všechny ženy.

Ó nesmírná důstojnosti Panny Marie! Ó nevyhovitelná vznešenosti milosti! Ó neproniknutelná hlubino milosrdenství! Kdy byla nebo mohla být učiněna andělovi nebo člověku taková milost, takové milosrdenství jako blahoslavené Panně, kterou chtěl Bůh Otec za matku svého vlastního Syna, jenž je mu rovný a je zrozený přede všemi věky? Byla by velmi velká milost a čest, kdyby nějaká chudá žena mohla mít syna s vládcem. Vskutku mnohem vznešenější než všechny milosti byla milost blahoslavené Panny Marie, která měla syna s Bohem Otcem, a tak si zasloužila být dnešního dne v nebesích korunována.

Proto je řečeno: „A dal na její hlavu královskou korunu.“ Šalomoun říká v Písni písní: „Vyjděte, sijónské dcery, a pohleďte na krále Šalomouna s korunou, kterou ho korunovala jeho matka v den jeho zasnub“ (Pís 3,11).⁴⁵⁰ Proto blahoslavená Panna Maria korunovala Syna Božího korunou těla v den svého zasnoubení, tedy při početí, díky kterému byla Boží přirozenost sjednocená s lidskou přirozeností, tak jako ženich s nevěstou, v ložnici Panny. A proto Syn dnes svoji Matku korunoval korunou nebeské slávy. Vyjděte tedy a hleďte na Šalomounovu matku s korunou, kterou ji korunoval její Syn v den jejího nanebevzetí. Správně je tedy řečeno: „Jako nádoba z ryzího zlata ozdobená všemi drahými kameny.“

4. Následuje: „A jako rozrostlá oliva.“ Olivovník je strom, oliva plod, šťáva olej. Olivovník vydává prvně vonící květ, z kterého se stává oliva, která je zelená, potom červená a potom se stává zralou. Blahoslavená Anna byla jako olivovník, z kterého vypučel bílý květ nepopsatelné vůně, tedy blahoslavená Maria, která byla zelená při početí a narození Syna Božího. Zelené je to, co má sílu. Blahoslavená Panna zůstala silná při početí a narození Spasitele, uchovala sílu panenství: zůstala pannou před porodem i po porodu. Byla červená při Synově umučení, které proniklo její vlastní duší

⁴⁴⁹ Římský breviář, Slavnost Nanebevzetí Panny Marie, 2. antifona k ranním chválám.

⁴⁵⁰ *Vyjděte jen a pohleďte, sijónské dcery, na krále Šalomouna, na korunu, jíž ho korunovala jeho matka v den jeho svatby, v den, kdy jeho srdce naplnila radost.*

(srov. Lk 2,35).⁴⁵¹ Byla zralá při dnešním nanebevzetí, rozrostlá, tedy mocná s radostí, v blaženosti nebeské slávy.

Proto se radujeme z její radosti a zpíváme ve vstupní modlitbě dnešní mše: Ať se vše raduje v Pánu atd. Při této mši se čte v evangeliu: „Ježíš vešel do jakéhosi opevnění“ (Lk 10,38)⁴⁵² atd. Opevnění (lat. castellum) nebo pevnost (lat. castrum)⁴⁵³ je nazváno podle slova čistý (lat. castus), protože se zde očišťuje žádostivost. Nepřítel přede dveřmi, který prudce dobývá pevnost, nepustí ty, kteří v ní bydlí, protože se oddali klidu nebo se poskvřili žádostivostí. Prudkost bitvy proti pevnosti očišťuje podnět žádostivosti. Všimni si, že opevnění je tam, kde je podél obvodu hradba a uprostřed věže. Opevnění je blahoslavená Panna Maria, protože se třeptala jasností úplné čistoty, a tak do ní vstoupil Pán. Panenství bylo hradbou chráněnou věží uprostřed, která ji opevňovala. Její pokora byla věží, která bránila hradbu. Věž (lat. turris) je nazvaná podle slova štíhlý (lat. teres), tedy je přímá a dlouhá. Pokora blahoslavené Panny Marie byla přímá a dlouhá. Přímá, protože hleděla pouze na toho, který shlédl na její pokoru (srov. Lk 1,48)⁴⁵⁴; dlouhá, protože ve slově pokory, „hle, služebnice Páně“ (Lk 1,38)⁴⁵⁵, se stala královnou nebe. Tatáž Panna byla Martou i Marií.⁴⁵⁶ Byla Martou, když zavinula chlapce do plenek, položila do jeslí, kojila prsem plným nebe, když s ním utíkala do Egypta a vrátila se odtud. Byla Marií, když „uchovávala“, jak říká Lukáš, „všechna tato slova a nesla je ve svém srdci“ (Lk 2,19).⁴⁵⁷

5. Následuje: „A cypřiš, který ční do výšky.“ Blahoslavená Panna Maria se jako cypřiš dnes vyvýšila nad všechny anděly. S tímto se shoduje Ezechiel: „Nad klenbou,“ řekl, „která byla nad hlavami tvorů, bylo něco, co vypadalo jako safír podoby trůnu, a nad podobou trůnu bylo něco, co vypadalo jako člověk“ (Ez 1,26).⁴⁵⁸ Čtyři tvorové symbolizují všechny svaté, ozdobené čtyřmi ctnostmi, poučené učením čtyř evangelií. Klenba symbolizuje ctnosti andělů, které jsou upevněny mocí Všemohoucího. Trůn je

⁴⁵¹ *I tvou vlastní duší pronikne meč – aby vyšlo najevo myšlení mnohých srdcí.*

⁴⁵² *Když šel Ježíš s učedníky dál, vešel do jedné vesnice. Tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta.*

⁴⁵³ Slovo castellum je zdobně slovo castrum.

⁴⁵⁴ *[Pán] se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení.*

⁴⁵⁵ *Maria řekla: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“ Anděl pak od ní odešel.*

⁴⁵⁶ O těchto dvou ženách je evangelium slavnosti Nanebevzetí, o kterém se Antonín zmiňuje výše.

⁴⁵⁷ *Ale Maria to všechno v mysli zachovávala a rozvažovala o tom.*

⁴⁵⁸ *A nahoře nad klenbou, kterou měly nad hlavou, bylo cosi, co vypadalo jako safírový kámen podoby trůnu, a na té podobě trůnu, nahoře na něm, bylo cosi, co vypadalo jako člověk.*

blahoslavená Panna Maria, v níž se Pán stal člověkem, když z ní přijal tělo. Syn člověka je Ježíš Kristus, Syn Boha i člověka. V nebeské slávě nad hlavami tvorů, tedy všech svatých, je klenba, tedy andělé. A nad anděly je trůn, tedy blahoslavená Panna, a nad trůnem Syn člověka, tedy Ježíš Kristus. O trůně najdeš v evangeliu: „Když se davy řítily na Ježíše“ (5. neděle po Seslání Ducha svatého). O safíru se dočteš v kázání o zvěstování: „Budu jako rosa“ (Kázání O zvěstování blahoslavené Panně Marii, II.).

Prosíme tě, naše Paní, slavná Matko Boží, vyvýšená nad sbory andělů, abys naplnila nádobu našeho srdce nebeskou milostí, abys učinila, aby zářila zlatem moudrosti, abys ji učinila ryzí mocí své dokonalosti, ozdobila drahými kameny ctností. Prosíme tě, blahoslavená olivo, abys na nás vylila olej tvého milosrdenství, abys tím přikryla množství našich hříchů, abychom si tak zasloužili být vyzdviženi do výšin nebeské slávy a být blahoslaveni s blahoslavenými. Ať nám to dá Ježíš Kristus, tvůj Syn, který tě dnešního dne vyvýšil nad sbory andělů, korunoval královskou korunou a posadil tě na trůn věčného světla, jehož je čest a sláva na věky.

Ať řekne celá církev: Amen. Aleluja.

Závěr

Hlavním cílem této lingvisticky pojaté diplomové práce byl první český překlad části latinských mariánských sermonů Antonína z Padovy. Cykly kázání *Sermones dominicales* a *Sermones festivi* vznikly na konci Antonínova života. Nejedná se o kázání v pravém slova smyslu, jsou spíše jakousi pomůckou pro františkánské bratry, kteří se připravovali ke kazatelské činnosti. Smyslem Antonínových sermonů bylo především naučit kazatele vzbuzovat ve věřících lítost nad hříchy, obracet je k pokání a přivádět je tak k Bohu.

Sermony jsou psány středověkou latinou, jejich jazyk tedy není příliš náročný, styl Antonínovy mluvy je přímý, jasný a prostý. Obtížnější na překlad a interpretaci byly různé metafory, symboly a alegorie, které Antonín hojně používal. V díle se odráží Antonínovo výjimečné vzdělání, které získal v Portugalsku v době, kdy byl členem řádu augustiniánských kanovníků. Antonín odkazuje na řadu středověkých i antických autorit a často cituje z Písma.

Překládat originální text, který je tak bohatý na alegorické obrazy, bylo velice složité. Nejdůležitější bylo dosáhnout toho, aby měl přeložený text pro čtenáře stejný smysl jako originál. Proto jsem se snažila co nejvíce držet originálního textu a v překladu dbala na to, abych se nevhodnými stylistickými úpravami nevzdálila od latinské předlohy. Výsledek proto může působit poněkud neuměle, byť tak rovněž zachovává určitou rudimentárnost Antonínovy latiny.

Poměrně komplikované bylo také vypořádat se s Antonínovými odkazy na autority. Antonín často používá citát z jiného díla, aniž by to uvedl. Pokud autora uvádí, zřídka zmiňuje jeho jméno. Bohužel ani kritické vydání, z kterého překlad vychází, neuvádí zdroje všech Antonínových citací. Snažila jsem se citace dohledat, ne vždy jsem však byla úspěšná.

Z teologického hlediska nepřinášejí sermony příliš mnoho nového, neboť Antonínova teologie pochází především ze školy sv. Viktora. Jeho teologie má důrazný kristocentrický kontext, ve kterém se vyjímá úcta k Panně Marii.⁴⁵⁹ Svůj pohled na Marii popisuje Antonín pomocí biblických citátů a z nich vycházejících alegorických obrazů. Maria obdržela všechny milosti a výsady díky tomu, že se stala Matkou Boží.

⁴⁵⁹ Srov. ZAVALLONI, R., *Anton Paduánský*, s. 16.

Zajímavé je také však Antonínovo pojetí křesťanské etiky, resp. morální teologie. Snaží se přimět věřícího k obrácení, nabádá k pokání a popisuje, jak by měl vypadat kající. Vybízí k ostražitosti před ďáblem a odhaluje nástrahy, které vedou k hříchu.

Na první pohled by se mohlo zdát, že jsou sermony pro dnešního čtenáře nepřitažlivé a díky množství metafor a alegorických obrazů těžce pochopitelné. Ovšem díky tomu, že staví na Písmu, jsou aktuální i dnes, a to nejen v rámci zkoumání dějin biblicky orientované teologie. Tento první český překlad Antonínových mariánských sermonů může sloužit jak českým medievistům, zabývajícím se františkánskou spiritualitou, středověkou vzdělaností a zbožností, tak i všem, pro něž je františkánská výzva ve svém náboženském a kulturním kontextu stále inspirativní.

Seznam zkratek

ČEP	Český ekumenický překlad
Gen	První kniha Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)
Lev	Třetí kniha Mojžíšova (Leviticus)
Dt	Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
Soud	Kniha soudců
1Sam	První kniha Samuelova
1Král	První kniha královská
Est	Ester
Job	Kniha Job
Ž	Žalmy
Př	Příslloví
Pís	Píseň písní
Iz	Kniha proroka Izajáše
Jer	Kniha proroka Jeremjáše
Pl	Pláč
Ez	Kniha proroka Ezechiela
Jl	Jóel
Am	Kniha proroka Ámos
Júd	Kniha Júdit
Mdr	Kniha moudrosti
Sír	Kniha Sírachovcova
Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
Lk	Evangelium podle Lukáše
Jan	Evangelium podle Jana
Sk	Skutky apoštolů
Řím	List apoštola Pavla Římanům
1Kor	První list apoštola Pavla Korint'anům
2Kor	Druhý list apoštola Pavla Korint'anům
Gal	List apoštola Pavla Galat'anům
Žid	List apoštola Pavla Židům

1Pt	První list Petrův
2Pt	Druhý list Petrův
1Jan	První list Janův
Zj	Zjevení Janovo
Eccl.	Ecclesiasticus (Kniha Sírachovcova)
Ps	Psalmi (Žalmy)
1Cel	První Františkův životopis od Tomáše z Celana
2Cel	Druhý Františkův životopis od Tomáše z Celana
Leg3dr	Legenda tří druhů
LegM	Legenda Maior o sv. Františkovi od Bonaventury z Bagnoregia
PojZáz	Pojednání o zázracích blaženého Františka
ListAnt	List sv. Antonínovi
lat.	latinsky
řec.	řecky

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

1. Latinský text kázání Antonína z Padovy:

Sancti Antonini Patavini Sermones Dominicales et Festivi, Edizione critica dei Sermoni, Ediziono Messaggero Padova, EMP, 1979. Dostupné z WWW:
<<http://www.santantonio.org/portale/sermones/indice.asp?ln=LT&s=0&c=0&p=0>>.[cit. 2011-06-17].

2. Překlady kázání Antonína z Padovy do moderních jazyků:

ANTON PADUÁNSKÝ, *Kázne*, Bratislava 2008.

CLASEN, Sophronius, *Lehrer des Evangeliums. Ausgewählte Texte aus den Predigten des hl. Antonius von Padua*, Werl/Westf., 1954.

SANT'ANTONIO DI PADOVA, *I Sermoni*, Padova 2002. Dostupné z WWW:
<<http://www.santantonio.org/portale/sermones/indice.asp?ln=IT&s=0&c=0&p=0>>.[cit. 2011-06-17].

SPILSBURY, Paul, *The sermons of saint Antony of Padua*. Dostupné z WWW:
<http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1195-1231_Antonius_Patavinus_Sermones_EN.pdf.html>.[cit. 2011-06-17].

3. Jiné prameny:

ADAM Z VIKTORA, *Sequence Salte Mater salvatoris*. Dostupné z WWW:
<http://people.bu.edu/bobl/vas.htm>. [cit. 2011-06-17].

AUGUSTIN, *Opera omnia*. Dostupné z WWW:
<http://www.augustinus.it/latino/index.htm>. [cit. 2011-06-17].

BELETHUS, JOANNES, *Rationale Divinorum Officiorum*. Dostupné z WWW:
http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1182-1190_Joannes_Belethus_Rationale_Divinorum_Officiorum_MLT.pdf.html. [cit. 2011-06-17].

BERNARD Z CLAIRVAUX, *Opera omnia*. Dostupné z WWW:
<http://www.binetti.ru/bernardus/index.shtml>. [cit. 2011-06-17].

Bible, Český ekumenický překlad, Praha 2001.

GAMBOSO, Vergilio (ed.), *Assidua*, Padova 1981. Dostupné z WWW: <http://www.franciscanos.net/maestros/assidua.htm>. [cit. 2011-06-17].

GUERICUS z IGNY, *In Nativitate beatae Mariae*. Dostupné z WWW: http://www.binetti.ru/bernardus/168_2.shtml. [cit. 2011-06-17].

PLINIUS, *Naturalis historia*, Dostupné z WWW: <http://www.thelatinlibrary.com/pliny1.html>. [cit. 2011-06-17].

PUBLIUS SYRUS, *Sententiae*, Dostupné z WWW: <http://www.thelatinlibrary.com/syrus.html>. [cit. 2011-06-17].

SENECA, *Ad Lucilium epistulae morales*. Dostupné z WWW: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a2007.01.0080>. [cit. 2011-06-17].

ŠTIVAR, Jiří Bonaventura (ed.), *Františkánské prameny I.-IV.*, Praha 2008. Program (verze 4.0) Dostupný z WWW: http://bony.cholerik.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=3 [cit. 2011-06-17].

Literatura:

BAJGER, Matyáš Franciszek, *Česká františkánská knižní kultura. Knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, Ostrava 2007

BOUGEROL, Jacques Guy, *La struttura del "Sermo" Antoniano*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982, s. 93-108. Vyšlo také v *Il Santo*, 1982, 22, s. 93-108.

CAEIRO DA GAMA, Francisco, *Fonti portoghesi della formazione culturale di sant'Antoni*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982, s. 145-169, zde s. 160-164. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 145-169, zde s. 160-164.

CHÂTILLON, Jean, *Saint Antoine de Padoue et les Victorins*, in: POPPI, Antonino (ed.). *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*. Padova 1982, s. 171 – 202. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 171 – 202.

CINCIÁLOVÁ, Marta Lucie, *Dvojitá tvář svatého Antonína*, in: HLAVÁČEK, Petr (ed.). *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím (Europaeana Pragensia 1 - Historia Franciscana III.)*, Praha 2009, s. 82-109.

CINCIÁLOVÁ, Marta Lucie, *Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia* [online]. Olomouc. Univerzita Palackého, 2009.

Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z WWW: <http://theses.cz/id/uy6cjo/>. [cit. 2011-06-17].

COSTA, Beniamino, *La mariologia di s. Antonio di Padova*, Padova 1950.

COSTA, Beniamino, *Le fonti dei «Sermones» di sant'Antonio*. *Il Santo*. 1981, 21, 1, s. 17-27.

DE FONZA, Lorenzo, *La mariologia di s. Antonio*, in: *S. Antonio dottore della Chiesa*, 1947, s. 85-172.

DE LIBERA, Alain, *Středověká filosofie. Byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*, Praha 2001.

DOSPĚL, Marek, *Františkáni jako specifická spojnice mezi českými zeměmi a východním Středomořím v 17. a 18. století*, in: CHARVÁT – MAŘÍKOVÁ – VLČKOVÁ (edd.), *Země Koruny české a východního Středomoří ve středověku a novověku*, Praha (v tisku).

FRANZEN, August, *Kleine Kirchengeschichte*, Freiburg im Breisgau 1980.

GAMBOSO, Vergilio, *Život svatého Antonína*, Kostelní Vydří 2005.

GEMELLI, Augustin, *Františkánské poselství světu*, Praha 1948.

HLAVÁČEK, Petr, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.

HOLZAPFEL, Heribert, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909.

KADLEC, Jaroslav, *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc 1993.

LAURENTIN, René, *La Vierge Marie chez saint Antoine de Padoue*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant'Antonio di Padova (Padova 5-10 ottobre 1981)*, Padova 1982, s. 491-520. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 491-520.

LAURENTIN, René, *Pojednání o Panně Marii*. Praha 2005.

LAWRENCE, Hugh, *Dějiny středověkého mnišství*, Praha 2001.

LE GOFF, Jaques, *Kultura středověké Evropy*, Praha 1991.

LE GOFF, Jaques, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004.

LORENZIN, Tiziano, *I Sermones antoniani e la Lectio divina*, *Il Santo*, 1989, 29, 1 – 2, s. 197 – 212.

MOLNÁR, Amedeo, *Valdenští. Evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991.

MONTAGNA, Davide Maria. *Tracce di pietà mariana medievale nei «Sermones» di s. Antonio*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant’Antonio di Padova* (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982, s. 521-535. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 521-535.

MORETTI, Roberto, *L’azione anteriore dello Spirito Santo nei «Sermones» di s. Antonio di Padova*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant’Antonio di Padova* (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982, s. 633 – 649. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 633 – 649.

MPMA, *Matka Páně. Památka – Přítomnost – Naděje*, Kostelní Vydří 2003.

MUNDY, John, *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*, Praha 2008.

MUSCAT, Noel, *History of franciscan movement*, Jerusalem 2008.

NECHUTOVÁ, Jana, *Středověká latina*, Praha 2002.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav, *Mariino nanebevzetí u františkánských mistrů*, *Teologické texty*, 2000/5. Dostupné z WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2000-5/Mariino-nanebevzeti-u-frantiskanskych-mistru.html>. [cit. 2011-06-17].

RAPP, Francis, *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.*, Praha 2007.

REMA, Henrique Pinto, *Il vocabolario dell’«Opus Evangeliorum» di s. Antonio di Lisbona*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani. Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant’Antonio di Padova* (Padova 5-10 ottobre 1981). Padova : Messaggero, 1982, s. 81-91. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 81-91.

ROSCHINI, Gabriel. *La mariologia di s. Antonio di Padova*, in: *Marianum*, 1946, 8, s. 16–17.

ROEST, Bert, *The Franciscan School System. Re-assessing the Early Evidence (ca. 1220-1260)*, in: ROBSON, Michael; RÖHRKASTEN, Jens, *Franciscan Organisation in the Mendikant Context. Formal and informal structures of the friars’ life and ministry in the Middle Ages*, Berlin 2010. s. 253 – 279.

ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A., *Dvanáct století církevních dějin*, Praha 2008.

SPULNAR, Pavel, et al., *Kultura středověku*, Praha 1972.

STOCCHI, Manlio Pastore, *Aspetti letterari nei "Sermones" antoniani*, in: POPPI, Antonino (ed.), *Le fonti e la teologia dei sermoni antoniani, Atti del Congresso internazionale di studio sui „Sermones“ di sant’Antonio di Padova* (Padova 5-10 ottobre 1981), Padova 1982, s. 81-91. Vyšlo také v *Il Santo*. 1982, 22, s. 81-91

ZAVALLONI, Roberto, *Anton Paduánsky. Kazateľ a teológ*, Bratislava 2005.

ZBÍRAL, David, *Největší hereze*, Praha 2007.

Slovník:

PRAŽÁK, Josef; SEDLÁČEK, Josef; NOVOTNÝ, František, *Latinsko-český slovník A-K*, Praha 1980.

PRAŽÁK, Josef; SEDLÁČEK, Josef; NOVOTNÝ, František, *Latinsko-český slovník L-Z*, Praha 1980.

Seznam příloh

Obrazové přílohy

Obr.1 Kapitula v Arles, na níž se podle legendy během kázání Antonína z Padovy zjevil František. Giotto di Bondone, freska v bazilice sv. Františka, Assisi.

Obr.2 Antonín a František, Friedrich Pacher, 1477, Muzeum výtvarných umění, Budapešť.

Obr.3 Antonín a František, Simone Martini, 1317, freska v bazilice sv. Františka, Assisi.

Obr.4 Zjevení Panny Marie s Ježíškem Antonínovi, Anthonis van Dyck, 1630, Galerie umění Brera, Milán.

Latinský text sermonů

IN NATIVITATE BEATAE MARIAE VIRGINIS

IN ANNUNTIATIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS (I)

IN PURIFICATIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS (I)

IN ASSUMPTIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS

Obrazové přílohy

Obr.1 Kapitula v Arles, na níž se podle legendy během kázání Antonína z Padovy zjevil František. Giotto di Bondone, freska v bazilice sv. Františka, Assisi.

Obr.2 Antonín a František, Friedrich Pacher, 1477, Muzeum výtvarných umění, Budapešť.

Obr.3 Antonín a František, Simone Martini, 1317, freska v bazilice sv. Františka, Assisi.

Obr.4 Zjevení Panny Marie s Ježíškem Antonínovi, Anthonis van Dyck, 1630, Galerie umění Brera, Milán.

Latinský text sermonů

IN NATIVITATE BEATAE MARIAE VIRGINIS

THEMATA SERMONIS

"Quasi stella matutina." In eodem sermo moralis de poenitentia, ibi: "Egredietur."

EXORDIUM

1. Dicamus ergo: Gloriosa Virgo Maria fuit "quasi stella matutina" etc.

Dicit Ecclesiasticus: "Species caeli, gloria stellarum, mundum illuminans" (Eccli 43,10). In his tribus verbis tria notantur quae in beatae Virginis Nativitate mirabiliter splenduerunt: angelorum scilicet exultatio, cum dicitur: "Species caeli." Legitur quod quidam vir sanctus, dum devotae orationi insisteret, audivit in caelo angelici cantus dulcem melodiam. Quod cum iterum, revoluto anno, eodem die audiret, quaesivit a Domino, ut ei quid hoc esset revelaret. Responsum est quod tali die beata Maria nata fuisset, de cuius Nativitate angeli in caelo laudes Domino persolvebant; et ideo ista die Nativitas gloriosae Virginis celebratur. Item, suae Nativitatis puritas, cum dicitur: "Gloria stellarum." Sicut "stella a stella differt in claritate" (1Cor 15,41), sic beatae Virginis Nativitas ab omnium sanctorum differt nativitate. Item, totius mundi illuminatio, cum dicitur: "Mundum illuminans." Nativitas gloriosae Virginis mundum, opertum caligine et umbra mortis, illuminavit. Et ideo bene dicit Ecclesiasticus: "Quasi stella matutina in medio nebulae" etc.

DE BEATA MARIA SALVATORIS NUNCIA ET EX OMNI PARTE PERFECTA

2. Stella matutina dicitur Lucifer, eo quod inter omnia sidera clarius luceat, quae proprie iubar dicitur. Lucifer, solem praecedens et mane nuntians, tenebras noctis lumine sui fulgoris aspergit. Stella matutina sive Lucifer est beata Maria, quae, in medio nebulae nata, nebulam tenebrosam effugavit, mane gratiae solem iustitiae sedentibus in tenebris nuntiavit. Unde de ea dicit Dominus ad Iob: "Numquid producis Luciferum in tempore suo?" (Iob 38,32). Cum venit "tempus miserendi" (Ps 101,14), "tempus domum Domini aedificandi" (Ag 1,2), "tempus acceptabile et dies salutis" (2Cor 6,2), tunc Dominus produxit Luciferum, idest beatam Mariam, in lucem populorum. Qui ad ipsam debent dicere quod Iudith populi dixerunt, ut in eiusdem dicitur libro: "Benedixit te Dominus in virtute sua, qui per te ad nihilum redegit inimicos nostros. Benedicta es tu, filia, a

Domino Deo excelso, prae omnibus mulieribus super terram. Benedictus Dominus qui creavit caelum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum; quia nomen tuum ita hodie magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum "(Iudith 13,22.23-25). Fuit ergo beata Maria "quasi stella matutina" in sua Nativitate. De qua dicit Isaias: "Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet "(Is 11,1).

Nota quod beata Maria dicitur virga propter quinque proprietates quas habet: est enim longa, recta, solida, gracilis et flexibilis. Sic beata Maria longa fuit contemplatione, recta iustitiae perfectione, solida mentis stabilitate, gracilis paupertate, flexibilis humilitate. Haec virga, egressa de radice Iesse, qui fuit pater David (cf. Mt 1,5), a quo Maria (cf. Lc 1,27) "de qua natus est Iesus, qui dicitur Christus "(Mt 1,16). Unde in hodierno evangelio: "Liber generationis Iesu Christi, filii David "(Mt 1,1) etc.

3. "Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet" etc. Quid ista tria, radix, virga, flos, moraliter significant videamus. In radice, humilitas cordis; in virga, rectitudo confessionis et disciplina satisfactionis; in flore, spes aeternae beatitudinis. Iesse interpretatur insula vel sacrificium, et significat poenitentem, cuius mens debet esse quasi insula. Insula dicta, quod in salo, idest mari, sit sita. In mari, idest amaritudine, mens poenitentis est sita, quae fluctibus tentationum percutitur, et tamen immobilis consistit; qui sacrificium iustitiae Domino sacrificat in odorem suavitatis. Radix huius Iesse est humilitas contritionis, ex qua surgit virga rectae confessionis et disciplina discretae afflictionis. Et nota quod non ex summitate virgae sed ex radice ascendit flos. "Flos", inquit, "de radice eius ascendet," quia non ex afflictione corporis sed ex humilitate mentis ascendit flos, idest spes aeternae beatitudinis.

Super hoc habes concordantiam in hodierno evangelio, in quo Matthaeus, generationem Christi describens, primo ponit Abraham, secundo David, tertio transmigrationem Babylonis. In Abraham, qui dixit: "Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis "(Gen 18,27), cordis humilitas; in David, cuius cor rectum fuit cum Domino: "Inveni", inquit, "David virum secundum cor meum "(Act 13,22), rectitudo confessionis; in transmigratione Babylonis, disciplina afflictionis et tolerantia tribulationis designatur. Si haec triplex generatio in te praecesserit, quartam consequeris generationem, scilicet Iesu Christi, qui natus est de Virgine Maria, de cuius hodierna Nativitate dicitur: Quasi stella matutina in medio nebulae.

4. Sequitur: "Et quasi luna plena in diebus suis lucet." Beata Maria dicitur plena luna, quia ex omni parte perfecta. Luna ideo imperfecta et semiplena, quia habet maculam et cornua. Sed gloriosa Virgo nec in sua Nativitate habuit maculam, quia in utero matris fuit sanctificata, ab angelis custodita; nec in diebus suis cornua superbiae, et ideo plena et perfecta lucet. Lux dicta, quod diluat tenebras.

Rogamus ergo te, Domina nostra, ut tu, quae es stella matutina, nebulam daemoniacae suggestionis, mentis nostrae terram tegentem, tuo splendore expellas; tu, quae es plena luna, vacuitatem nostram adimpleas, peccatorum nostrorum tenebras diluas, quatenus ad vitae aeternae plenitudinem, ad gloriae indeficientis lucem pervenire mereamur. Ipso praestante, qui te in lucem nostram produxit, qui, ut ex te nasceretur, te hodie nasci fecit.

Cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

IN ANNUNTIATIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS (I)

THEMATA SERMONIS

"Come sole sfolgorante".

"Quasi sol refulgens." In eodem de natura et castitate elephantis.

Item contra luxuriam, ibi: "Perdam Babylonis nomen." In eodem dicitur qua de causa frondes vel folia cadant ab arbore et de quattuor coloribus qui sunt in arcu caelesti.

"Ero quasi ros." In eodem dicitur de lana ovis et de natura butyri et casei.

Item in eodem sermo de eodem, ibi: "Ecce spiritus grandis." In eodem dicitur de natura roris et proprietate lili.

"Quasi flos rosarum in diebus vernis." In eodem contra praelatos Ecclesiae, ibi: "Invenietis infantem." In eodem invenies quare in Nativitate Domini cantantur tres missae et de proprietate lili et ipsius significatione.

EXORDIUM

1. "Quasi sol refulgens, et quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae "(Eccli 50,7-8) etc.

Dicit Ecclesiasticus: "Vas admirabile opus Excelsi "(Eccli 43,2). Beata Maria dicitur vas, quia thalamus Filii Dei, speciale hospitium Spiritus Sancti, triclinium Sanctae Trinitatis. Unde dicit in Ecclesiastico: "Qui creavit me requievit in tabernaculo meo "(Eccli 24,12). Hoc vas fuit "admirabile opus Excelsi," Filii Dei, qui eam prae cunctis mortalibus pulchriorem, prae cunctis sanctis sanctiorem fecit, in qua ipse factus est. "Verbum", inquit, "caro factum est, et habitavit in nobis "(Io 1,14). De quo admirabili opere dicitur in tertio libro Regum, quod Salomon sculpsit in ostiis templi cherubim et palmarum species et anaglypha (cf. 3Reg 6,32). Porta caeli, ianua paradisi est beata Maria, in qua verus Salomon sculpsit "cherubim", in quibus vita angelica et plenitudo caritatis; et "palmarum species," in quibus de inimico victoria, perseverantiae viriditas, contemplationis sublimitas; et "anaglypha", quae sunt caelaturae eminentes, in quibus humilitas et virginitas designantur. Haec omnia in beata Virgine fuerunt sculpta manu Sapientiae. Bene ergo de ea dicitur: "Quasi sol refulgens" etc.

I. DE VIRTUTIBUS ET PRAEROGATIVIS BEATAE MARIAE VIRGINIS

2. Nota quod, beata Maria fuit quasi sol refulgens in Angeli Annuntiatione, quasi arcus effulgens in Filii Dei Conceptione, quasi rosa et lilium in ipsius Nativitate. In sole sunt tria, scilicet splendor, candor et calor, quae tribus Gabrielis verborum clausulis

respondent. Prima: "Ave, gratia plena;" secunda: "Ne timeas;" tertia: "Spiritus Sanctus superveniet in te." Cum dicit: "Ave, gratia plena; Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus" (Lc 1,28), ecce solis splendor. Potest hoc referri ad quattuor virtutes, quarum singulas invenis in Maria tripliciter emicuisse. Ex temperantia siquidem habuit prudentiam carnis, modestiam sermonis, humilitatem cordis. Prudentiam habuit, cum siluit turbata, intellexit audita, respondit ad proposita. Iustitiam habuit, cum tribuit quibuscumque quod suum erat. Morem enim gessit duri corde in sua desponsatione, in Filii circumcisione, in legali purificatione. Compassionem afflictis exhibuit, cum ait: "Vinum non habent" (Io 2,3). Communionem sanctis, cum erat in oratione cum apostolis et mulieribus perseverans (cf. Act 1,14). Ex fortitudine vel magnitudine propositum virginitatis assumpsit, tenuit, tam immensae rei fidem exhibuit.

bernardus duodecim stellas in corona mulieris, ut dicitur in Apocalypsi (cf. Apoc 12,1), duodecim praerogativas in Virgine dicit: quattuor praerogativas caeli, quattuor carnis, quattuor cordis fluxerunt quasi stellae de caelo. [Praerogativae caeli fuerunt]: Mariae generatio, angelica salutatio, Spiritus Sancti superventio, Filii Dei inenarrabilis conceptio. Praerogativae carnis fuerunt, quia virginitatis primiceria, sine corruptione fecunda, sine gravamine gravida, sine dolore puerpera. Praerogativae cordis fuerunt: devotio humilitatis, mansuetudo pudoris, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis, quo ipsius animam gladius pertransivit (cf. Lc 2,35). Ad praerogativas caeli referri potest quod dicitur: "Dominus tecum;" ad praerogativas carnis: "Benedicta tu in mulieribus;" ad eas quae cordis, quod dicitur: "Gratia plena."

3. Item, cum dicit: "Ecce concipies et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum" (Lc 1,31) etc., ecce solis candor. Quomodo candorem lucis aeternae, speculum sine macula concipere posset nisi candida foret? Unde de ipsius candore dicit Filius in Canticis: "Venter tuus eburneus distinctus sapphiris" (Cant 5,14). Ebur, os elephantis, est candidum et frigidum, in quo duplex munditia designatur: in candore mentis, in frigiditate corporis; quae duo fuerunt in thalamo gloriosae Virginis. Dicitur in naturalibus, quod elephas est domesticior et obedientior omnibus animalibus agrestibus, et recipit bene instructionem et intelligit, et propter hoc instruitur adorare regem, et habet bonum sensum. Et fugit maxime odorem muris, qui, ut quidam dicunt, de humore terrae nascitur. Nam mus, terra, unde et humus appellatur. In hoc loco elephas beatam Virginem significat, quae ceteris humilior et obedientior fuit, et regem, quem genuit, adoravit. Mus luxuriam significat, quae de humore terrae, idest gulae voluptate,

nascitur, quam non tantum sed etiam ipsius odorem beata Virgo fugit, quae etiam ad ingressum angeli expavit. Sic omnes qui caste volunt vivere in Christo Iesu, non tantum murem luxuriae, sed etiam ipsius odorem debent fugere. Nec mirum si debent fugere fornicationem, cum elephas, qui est quasi mons magnus, fugit murem.

4. Unde dicit Dominus per Isaiam: "Perdam Babylonis nomen et reliquias et germen et progeniem" (Is 14,22). Vir iustus, Domini nazaraeus, debet perdere "Babylonis", idest omnimodae luxuriae, "nomen" - unde: "Recedant vetera de ore vestro" (1Reg 2,3). "Non loquatur," inquit, "os meum opera hominum" (Ps 16,4) -; "et reliquias," idest luxuriae imaginationes, quae solent remanere post peccatum dimissum; "et germen," idest oculorum vagam lasciviam. De quo germine dicit Isaias: "De radice colubri egredietur regulus, et semen eius absorbens volucrem" (Is 14,29). "De radice colubri," idest suggestionem diaboli vel consensu mentis, "egreditur regulus," idest oculus luxuriosus, quia, ut dicit Augustinus, impudicus oculus impudici cordis est nuntius; "et semen eius," idest verborum mollities, risus petulantia, "absorbens volucrem," idest virum iustum. Heu! quanti volucres, tam infelici processu et excessu, sunt absorti. Et ideo "progenies", idest omnis luxuriae circumstantia, debet perdi et exterminari, ut venter, idest mens, esse possit eburnea. Bene ergo dicitur: "Venter eius eburneus, distinctus sapphyris." Sapphyrus lapis est aetherei coloris in domo ubi fuerit daemonium non accedit. In sapphyro caelestis contemplatio designatur ad mentem quam afficit daemonium non accedit. Et quia semper contemplationi non est vacandum, ideo dicit distinctum sapphyris, quasi diceret: Non per totum sunt sapphyri, quia nec vitae contemplativae semper est insistendum. Gloriosae Virginis venter fuit eburneus et distinctus sapphyris, quia virginitatis candore, quoad corpus, et contemplationis pulchritudine, quoad animam, praepollebat.

5. Item, cum dicit: "Spiritus Sanctus superveniet in te" (Lc 1,35), ecce calor. Nota quod calor est cibus et nutrimentum omnium viventium, quo deficiente, provenit casus et mors. Mors enim est extinctio naturalis caloris in corde, propter defectum humidi et adventum contrarii. Unde nota quod frondium cadentium causa est ablatio ciborum, idest calorum. Cum enim frigus in hiemali tempore extrinsecus arboribus et herbis dominatur, calor, fugiens sibi contrarium, latitat in radicibus, qui, cum ibi augmentetur, a superioribus ramis et extremitatibus humorem sibi trahit funditus, ut multitudo sui caloris temperetur, ne inferiora incendantur. A superioribus ergo, cibo suo fugiente,

necesse est frondes cadere. Calor est gratia Spiritus Sancti, quae, si recesserit a corde hominis, humor compunctionis deficit, et sic infelix anima in mortem peccati cadit. Superveniente enim frigore iniquitatis, Spiritus Sancti calor sibi contrarium fugit, et sic anima omnibus bonis spoliatur. Ingressus enim vitii egressum virtutis operatur. Unde in libro Sapientiae: "Spiritus Sanctus disciplinae fugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quae sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate "(Sap 1,5), idest simul rapietur cum omnibus bonis suis, propter supervenientem iniquitatem. Adveniente vero calore, concipit terra et germinat herbam et facit fructum. Sic superveniente Spiritu Sancto, terra benedicta concepit et parturivit fructum benedictum, auferentem omne maledictum. Bene ergo dicitur: "Spiritus Sanctus superveniet in te" etc. Fuit ergo beata Maria quasi sol refulgens in angeli Annuntiatione.

6. Item, fuit quasi arcus effulgens in Dei Filii Conceptione. Arcus fit sole intrante in nubem, in qua sunt quattuor colores, scilicet fuliginus, caeruleus, aureus et igneus. Sic, sole iustitiae Dei Filio, hodierna die, intrante in nubem, idest gloriosam Virginem, ipsa Virgo facta est quasi arcus effulgens, signum foederis, pacis et reconciliationis, inter nebulas gloriae, idest inter Deum et peccatores. Unde dicitur in Genesi: "Ponam arcum meum in nubibus caeli, et erit signum foederis inter me et terram "(Gen 9,13).

Nota quod duae erant nebulae, ira scilicet Dei et hominis culpa. Deus et homo pugnant ad invicem. Deus gladio irae, hominem feriendo et in mortem praecipitando; homo gladio culpae, contra Deum mortaliter peccando. Postquam vero sol intravit in Virginem, facta est pax et reconciliatio, quia ipse Dei et Virginis Filius, pro culpa hominis Patri satisfaciens, ipsius iram, ne hominem feriret, refrenavit. Hae nebulae dicuntur gloriae, eo quod per gloriosam Virginem fuerunt dissipatae.

Nota quod in arcus fuligineo colore, beatae Mariae paupertas, in caeruleo humilitas, in aureo caritas, in igneo, cuius flamma gladio scindi vel laedi non potest, incorrupta virginitas designatur. De hoc arcu dicit Ecclesiasticus: "Vide arcum, et benedic eum qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo; gyravit caelum in circuitu gloriae suae "(Eccli 43,12-13). Vide arcum, idest considera pulchritudinem, sanctitatem, dignitatem beatae Mariae, et benedic corde, ore, opere suo Filio, qui eam talem fecit. In splendore enim suae sanctitatis valde est speciosa, prae cunctis filiabus Dei; quae gyravit caelum, idest circumdedit divinitatem, in circuitu gloriae suae, idest gloriosa humanitate.

Eia ergo, Domina nostra, spes unica, supplicamus tibi, ut mentes nostras splendore tuae gratiae illumines, candore tuae munditiae emundes, calore tuae visitationis

calefacias, Filio tuo nos reconcilies, qua ad ipsius gloriae splendorem pervenire mereamur.

Ipsa praestante, qui Angelo nuntiante, hodierna die, ex te gloriosam carnem assumere et in tuo thalamo novem mensibus voluit habitare, cui honor et gloria per aeterna saecula. Amen.

II. DE FILIO DEI RORI COMPARATO

7. "Ero quasi ros, et Israel quasi lilium germinabit; erumpet radix eius ut Libani. Ibunt rami eius, et erit gloria eius quasi oliva, et odor eius ut Libani "(Os 14,6-7).

"In die illa stillabunt montes dulcedinem et colles fluent lac et mel "(Ioel 3,18). Dies, quae dicitur a "dian", idest claritate, significat tempus gratiae, in quo "montes", idest praedicatores, stillant dulcedinem praedicationis; et "colles", idest praedicatorum auditores, fluunt lac et mel dominicae Incarnationis. Et nota quod dicit: "montes stillant," quidquid enim praedicant est quasi stilla ad comparisonem divinae misericordiae, quae "non ex operibus iustitiae," iustitia nostra, "salvos nos fecit "(Tt 3,5); "et colles fluent," stilla enim praedicationis suscepta, auditores largiter debent fluere fidem Verbi Incarnati, idest Filii Dei, qui loquitur in Osee, circa finem, sic dicens: "Ero quasi ros" etc.

8. Filius Dei comparatur rori propter tres proprietates. Ros enim matutino tempore descendit, suaviter cadit, refrigerium in ardore tribuit. Sic enim Filius Dei matutino tempore, scilicet gratiae, descendit in Virginem. Unde dicitur in Exodo: "Mane ros apparuit in solitudine minutum et quasi pilo tonsum," intellige manna, "et in similitudinem pruinae super terram, gustusque eius quasi similiae cum melle "(Ex 16,13.14.31). Solitudo est beata Virgo, de qua dicit Isaias: "Emitte agnum, Domine," non leonem, "dominatorem terrae," non vastatorem, "de petra deserti," idest beata Virgine, "ad montem filiae Sion "(Is 16,1), idest Ecclesiae, quae est filia Sion, idest caelestis Ierusalem. Et nota quod beata Virgo dicitur "petra deserti. Petra" quia inarabilis, super quam coluber, idest diabolus, colens umbras, ut dicit Salomon, non potuit invenire semitam (cf. Prov 30,18-19). Dicitur etiam "deserti", quia inculta et semine virili non seminata, sed opere Sancti Spiritus impregnata.

Dicatur ergo: "Apparuit ros," idest Filius Dei, "in solitudine," idest in beata Virgine. Iste fuit manna "minutum" in Conceptione et Nativitate; et, "quasi pilo tonsum," in Passione, flagellatus virgis, caesus alapis, illitus sputis; "et in similitudine pruinae super

terram" in apostolorum praedicatione - "In omnem," inquit, "terram exivit sonus eorum "(Ps 18,5) etc. -; eritque nobis gustus eius dulcis "quasi similiae cum melle," idest humanitatis cum divinitate, in caelestis patriae beatitudine. Dicat ergo Filius Dei: "Ero quasi ros," matutino tempore gratiae, descendens in Virginem.

Ero etiam quasi ros suaviter descendens, sicut dicit Propheta: "Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram "(Ps 71,6) . Nota quod aliter descendit pluvia, et aliter grando. Pluvia suaviter descendit ad fecunditatem, grando vero cum impetu ad sterilitatem. In primo adventu fuit Christus quasi pluvia descendens in vellus Virginis; in secundo, erit quasi grando, percutiens impios sententia mortis. Unde dicit David: "Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt "(Ps 148,8) etc. "Ignis" erit comburens nec consumens, de quo dicitur: Ite maledicti in ignem aeternum (cf. Mt 25,41); "grando", percutiens, de qua Ieremias: Procella irruens super caput impiorum(cf. Ier 30,23); "nix", absorbens, de qua Iob: "Qui timet pruinae," idest poenam poenitentiae, cadet super eum nix (cf. Iob 6,16) mortis aeternae; "glacies", constringens; "spiritus procellarum," numquam deficiens. Haec erunt "pars calicis," idest poenae, "eorum "(Ps 10,7), qui bibunt de calice aureo Babylonis, idest mundi, qui est in manu meretricis, idest concupiscentiae carnis. Sed Filius Dei in primo adventu sicut pluvia descendit in vellus. Sicut dicitur in libro Iudicum, quod ros descendit in vellus Gedeonis (cf. Iudic 6,37-38). Ibi dicit beatus Bernardus: Filius Dei se totum velleri, idest Virgini, infudit, postmodum siccam aream, idest mundum, rigaturum.

9. Venit ergo Filius, ut vestem sibi faceret laneam ex ove, idest Virgine, quae dicitur ovis propter innocentiam. Haec est nostra Rachel, quae interpretatur ovis, quam invenit verus Iacob iuxta puteum (cf. Gen 29,10) humilitatis, sicut dicitur in libro Genesi. Vel ovis fuit Adam, de qua dicitur: "Erravi sicut ovis quae perii "(Ps 118,176). Dicitur in naturalibus, quod si ex lana ovis a lupo dilaceratae fiat vestis, illa vestis scaturit vermes. Sic lana carnis nostrae ab ove, scilicet primo parente, a diabolo lupo dilacerata, quam contraximus, vermibus primorum motuum scaturit et putrescit. Sed, ut nos Christus mundaret ab inquinamento carnis et spiritus, incorruptam accepit lanam, qualem habuit ovis ante lupi dilacerationem. Unde de ipso dicit Isaias: "Butyrum et mel comedet "(Is 7,15). Nota quod ovis duo facit: butyrum et caseum. Butyrum est dulce et pingue, caseus aridus et siccus. Butyrum naturae innocentiam, qualis fuit ante peccatum, significat; caseus poenitentiam et ariditatem, quam habuit post peccatum. "Maledicta", inquit, "terra", idest caro, "in opere tuo," idest propter opus tuum, idest propter

peccatum; "spinas et tribulos," idest maiores et minores punctiones, "germinabit tibi "(Gen 3,17-18). Christus vero non comedit caseum sed butyrum, quia naturam nostram qualem habuit Adam ante peccatum accepit, non qualem habuit post peccatum: accepit enim non tantum saccum, sed meritum sacci; non peccatum, sed poenam peccati.

Fuit etiam apis insidens flori, idest beatæ Virgini in Nazareth, quæ interpretatur flos. De hac ape dicit Ecclesiasticus: "Brevis in volatilibus apis et habet initium dulcoris "(Eccli 11,3). In primo enim adventu habuit mel misericordiae, in secundo perforabit aculeo iustitiæ: "Misericordiam", inquit Propheta, "et iudicium cantabo tibi, Domine "(Ps 100,1). Ecce habes aperte quomodo descendit suaviter sicut pluvia in vellus.

10. De hac suavitate dicitur in tertio libro Regum: Ecce spiritus grandis et fortis, subvertens montes et conterens petras, sed non in spiritu Dominus. Et post spiritum, commotio; et ibi non fuit Dominus. Et post commotionem, ignis; nec ibi Dominus. Et post ignem, sibilus auræ tenuis; ibi Dominus (cf. 3Reg 19,11-12). In hodierno evangelio habes ista quattuor. Spiritus grandis fuit angelica salutatio, grandia promittens et a Gabriele, qui interpretatur fortitudo, mulieri fortissimæ prolata. Haec salutatio subvertit montes superbiae et contrivit petras, idest duritiem mentis humanae. Quattuor quæ in hac salutatione reperiuntur, quattuor lapidis sapphyri proprietatibus comparantur. Sapphyrus stellam videtur ostendere, cui proprietati convenit: "Ave, gratia plena "(Lc 1,28); aerei est coloris, et huic convenit: "Dominus tecum "(Lc 1,28); sanguinem restringit, et in hoc concordat: "Benedicta tu in mulieribus "(Lc 1,28), quæ primæ maledictionis sanguinem restrinxisti. Item, sapphyrus anthracem necat, et huic proprietati competit: "Benedictus fructus ventris tui "(Lc 1,42), qui diabolum interfecit. Bene ergo dicitur: "Ecce spiritus grandis" etc., et ibi non fuit Dominus, idest Verbi Incarnatio. Et post spiritum salutationis, commotio: "Turbata est," inquit, "in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio "(Lc 1,29); et ibi non fuit Dominus, idest Verbi Incarnatio. Et post commotionem, ignis, idest Spiritus Sancti superventio et virtutis Altissimi obumbratio (cf. Lc 1,35); nec ibi fuit Dominus. Et post ignem, sibilus auræ tenuis, scilicet: "Ecce ancilla Domini "(Lc 1,38); ibi fuit Dominus, idest Filii Dei Incarnatio. Cum enim dixit: "Fiat mihi secundum verbum tuum "(Lc 1,38), statim "Verbum caro factum est et habitavit in nobis "(Io 1,14).

11. Item, ros refrigerium parat. Sic Filius Dei, humano generi, sub ardore daemoniacæ persecutionis posito, infundit aquam frigidam, de qua dicit Salomon: "Aqua frigida

animae sitiendi; nuntius bonus de terra longinqua "(Prov 25,25). Nuntius bonus bona nuntians fuit Iesus Christus, qui aquam frigidam suae Incarnationis animae Adae et eius posteritati, in ardore gehennae sitiendi, largiter infudit, cum eas de lacu, in quo non erat aqua refrigerii, ut dicit Zacharias, eduxit in sanguine testamenti sui (cf. Zach 9,11). Dicit ergo Filius in Osee: "Ero quasi ros," matutino tempore suaviter descendens et refrigerium praestans.

Sequitur: Israel quasi liliam germinabit. Israel, qui interpretatur videns Deum, est beata Maria, quae vidit Deum, utpote quem nutrebat in sinu, uberibus lactabat, in aegyptum ferebat. Haec in descensu roris germinavit quasi liliam, cuius radix medicinalis est, stipes solidus et erectus, cuius flos candidus, labium habens repansum. Radix Virginis fuit humilitas, tumorem superbiae reprimens, cuius stipes fuit solidus per temporalium abdicationem, erectus per supernorum contemplationem, flos candidus per virginis albedinem. Haec fuit liliam repansum, radicem respiciens, cum dixit: "Ecce ancilla Domini" etc. Istud liliam germinavit, cum, illaeso flore virginis, parturivit Filium Dei Patris. Sicut liliam non perdit florem, eo quod respirat odorem, sic beata Virgo virginis non perdidit florem, eo quod peperit Salvatorem ("Guerricus Abbas").

Sequitur: "Erumpet radix eius ut Libani. Ibunt rami eius." Radix lilii est intentio cordis, quae si fuerit simplex - ut dicit Dominus: "Si oculus tuus," idest intentio cordis tui, "fuerit simplex" -, idest sine plica fraudis, "ibunt rami eius," quia crescunt in altum opera eius, et sic "totum corpus tuum," idest opus sequens, "lucidum erit" (Lc 11,34). Fuit siquidem radix, intentio beatae Virginis, purissima et odorifera, ex qua rami operationum, directi et in altum crescentes, processerunt. Et nota quod radix intentionis dicitur esse Libani, quia ex puritate intentionis procedit thus, odor bonae opinionis.

Sequitur: "Et erit gloria eius quasi oliva," quae pacem et misericordiam significat. Beata enim Virgo Maria, mediatrix nostra, inter Deum et peccatorem pacem reformavit. Unde de ea dicitur in Genesi: "Ponam arcum meum in nubibus caeli" (Gen 9,13) etc. Arcus est bicolor, aquaeus scilicet et igneus. In aqua, quae omnia nutrit, fecunditas; in igne, cuius flamma gladio laedi non potest, beatae Mariae inviolabilis virginis designatur. Hoc est signum foederis et pacis inter Deum et peccatorem. Est etiam oliva misericordiae. Unde dicit beatus bernardus: Securum habes, homo, accessum ad Deum, ubi habes matrem ante filium, et filium ante patrem. Mater ostendit filio pectus et ubera, filius ostendit patri latus et vulnera. Nulla ergo ibi erit repulsa, ubi tot occurrunt insignia caritatis.

Sequitur: "Et odor eius ut Libani." Libanus interpretatur candidatio, et significat

innocentis vitae beatæ Mariæ candorem, cuius odor circumquaque diffusus, mortuis vitam, desperatis veniam, poenitentibus gratiam, iustis gloriam respirat.

Ipsius ergo precibus et meritis, ros Spiritus Sancti mentis nostræ ardorem refrigeret, peccata dimittat, gratiam infundat, ut ad æternæ et immortalis vitæ gloriam pervenire mereamur. Ipso præstante.

III. DE NATIVITATE DOMINI

12. "Quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ "(Eccli 50,8).

Dicit Ecclesiasticus: "Quasi rosæ plantatæ super rivos aquarum fructificate; quasi Libanus odorem suavitatis habete. Florete flores, quasi liliū date odorem, et frondete in gratiam "(Eccli 39,17-19). In hac auctoritate tria notantur, scilicet lacrimarum abundantia, orationis instantia et vitæ munditia. Rosæ sunt fidelium animæ, sanguine Iesu Christi rubricatæ, quæ debent plantari super rivos aquarum, idest fluentia lacrimarum, ut valeant fructificare dignum fructum poenitentiae. Debent etiam, quasi Libanus, habere thus devotæ orationis, in odorem suavitatis. Et quasi liliū, vitæ munditiæ candidæ, debent dare odorem bonæ famæ et frondere in gratiarum actione. Haec si animæ fidelium habuerint, digne se præsentare poterunt hodiernæ festivitati, Nativitati scilicet Domini, partui beatæ Virginis, de qua dicitur: "Quasi flos rosarum in diebus vernis" etc.

13. Gloriosæ Virginis partus rosæ et lilio comparatur, quia sicut ista suavissimum spirando odorem, eorum flos non corrumpitur, sic beata Maria, Dei Filium parturiendo, Virgo permansit. Unde, quando eum Virgo parturiebat, Pater dicere poterat quod dixit Isaac Iacob, in Genesi: "Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus "(Gen 27,27). Nativitas Iesu Christi fuit quasi odor agri floribus pleni, quia illaesum maternæ virginitatis florem custodivit, cum ab ipsa processit. Ager etiam rosis et liliis plenus fuit beata Virgo, cui benedixit Dominus. Unde: "Benedicta tu in mulieribus "(Lc 1,28).

Nota quod, beata Maria turbata est, cum audivit se benedici in mulieribus, quæ in virginibus benedici semper optaverat; et ideo "cogitabat quatis esset ista salutatio "(Lc 1,29), quæ ab initio videbatur esse suspecta. Et, ut in promissione Filii manifestum apparuit, virginitatis periculum ultra dissimulare non potuit, quin diceret: "Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco "(Lc 1,34), idest non cognoscere proposui. Vel

forsitan ob hoc turbata esse dicitur, quod talem se audiebat praedicari qualis sibi minime videbatur. Rara siquidem virtus: manifestam tuam te solum latere sanctitatem. Contra quod dicit beatus bernardus: Tu te depretiaris in occulto, veritatis trutina ponderatus, et foris alterius te pretii mentiens, maiori pondere vendis nobis, quam ipse accepisti.

De huius ergo Virginis partu virgineo dicamus: "Quasi flos rosarum in diebus vernis." Ver dictum, quod viret. Tunc enim tellus herbis vestitur, diversis floribus picturatur, temperies aeris redditur, aves citharizant et omnia ridere videntur. Gratias tibi referimus, Pater sancte, quia media hieme, mediis frigoribus, vernum tempus nobis fecisti. In hac enim Nativitate Filii tui, Iesu benedicti, quae media hieme et mediis frigoribus celebratur, vernum tempus, omni amoenitate plenum, nobis fecisti. Hodie Virgo, terra benedicta, cui benedixit Dominus, herbam virentem, pabulum poenitentium, parturivit, idest Dei Filium. Hodie picturatur floribus rosarum et liliis convallium. Hodie citharizant angeli: "Gloria in excelsis Deo "(Lc 2,14). Hodie pacis tranquillitas in terris reformatur. Quid plura? Omnia rident, omnia gaudent. Unde hodie dixit pastoribus Angelus: "Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est nobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, et positum in praesepio "(Lc 2,10-12).

14. Attendite, carissimi, quod pecorum pastoribus apparet Angelus, quia, ut dicit Salomon, "cum simplicibus sermocinatio eius "(Prov 3,32). Qui simplicium et innocentium cogitationum gregem custodiunt, ab Angelo audiunt: "Hoc vobis signum," quo vos consignetis; "invenietis infantem," ecce humilitas; "positum in praesepio," non ad ubera matris, ecce abstinentia; "pannis involutum," ecce paupertas. Hoc signo Deus Pater signavit Filium (cf. Io 6,27) et misit in mundum. Hoc signo vos consignate: "Invenietis", inquit, "infantem", idest non fantem. Vere non fans fuit, quia coram se, non dico tondente, sed tondente et occidente, obmutuit et non aperuit os suum (cf. Is 53,7).

"Invenietis" ergo "infantem". Vere infans, qui modo silet, peccata hominum dissimulans; et, quia se non vindicat, peccatores credunt quod non videat. Unde conqueritur Dominus in Isaia: "Mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens et quasi non videns, et mei oblita es. Ego annuntiabo iustitiam tuam "(Is 57,11-12), et reddam tibi iuste secundum opera tua (cf. Prov 24,29). De quibus subdit: "Et opera tua non proderunt tibi "(Is 57,12).

"Invenietis" ergo "infantem". Heu! heu! non infantem sed latrantem et detrahentem, murmurantem et adulantem, ubicumque me verto, invenio; et tu dicis: "Invenietis infantem?" Fantem invenio, qui os suum ponit in caelum, et lingua eius transit in terram (cf. Ps 72,9), idest, nec iusto nec peccatori parcat in detrahendo. Fantem invenio, qui dicit bonum malum et malum bonum, ponens tenebras lucem et lucem tenebras amarum in dulce et dulce in amarum (cf; Is 5,20).

Sequitur: "Positum in praesepio." Omnes fere, tamquam pulli asinarum, a posterioribus sugunt ubera, gulae scilicet et luxuriae. Dominus reclinatus fuit in praesepio, et isti ad ubera fornicariae et meretricis magnae, quae de vino prostitutionis suae inebriavit habitantes super terram (cf. Apoc 17,1-2), suspenduntur, in animae suae dispendio, in gehenna suspendendi suspendio.

Invenietis inquit, "pannis involutum." Pannis, non pellibus, quibus fuerunt induti primi parentes, de paradiso eiecti. Qui pellibus vestiuntur, in domibus daemonum. Pelles a pellendo, idest detrahendo dictae; inde dicitur pellex. Pellex, idest meretrix, a pelliciendo, eo quod pelle, idest pulchritudine sua, viros decipiat. Pellicere, idest blandiendo elicere. Lecatores et meretrices pellibus vestiuntur, quia in exteriori pelle gloriantur. Quid dicam de nostri temporis effeminatis praelatis, qui tamquam feminae, nuptui tradendae, poliuntur, pellibus variis vestiuntur, quorum excessus in sellis depictis, equorum phaleris et calcaribus, quae Christi rubent sanguine? Ecce quibus hodie committitur sponsa Christi, qui pannis fuit involutus, praesepio reclinatus, et isti in lectis eburneis lasciviunt, pellibus se induunt. Elias et Ioannes habebant zonam pelliceam circa lumbos. O pelles, dierum malorum inveteratae (cf. Dan 13,52), si vultis habere pellem, habeatis zonam, non tunicam pelliceam; et hoc circa lumbos (cf. Mt 3,4), ut vestri corporis pellem mortificetis. Pellem pro pelle, inquit Iob, dabit homo (cf. Iob 2,4). Mortificate pellem corporis morituri, ut ipsam glorificatam recipiatis in resurrectione generali. O Ecclesiae pastores, hoc vobis signum: "Invenietis infantem" etc. Istius infantis humilitatis et abstinentiae signo, ipsius aureae paupertatis sigillo, vos consignate, qui de ipsius vivitis patrimonio.

15. Dicamus ergo: "Quasi flos rosarum in diebus vernis." Nota quod, sicut in vere, idest martio, Deus fecit mundum, sic in sui Filii Nativitate fecit quendam mundum novum, omnia innovantem. Prima die dixit Deus: "Fiat lux. Et facta est lux "(Gen 1,3). Et hodie Verbum Patris, per quod omnia sunt facta, caro factum est (cf. Io 1,3.14). Ista lux, quae

dixit: "Fiat lux, "hodie facta est. Unde de ea hodie cantatur in missa de luce: Lux fulgebit (cf. Is 9,2) etc.

Nota quod, in hac die tres cantantur missae: missa de nocte, in qua cantatur: "Dominus dixit ad me "(Ps 2,7), occultam divinitatis generationem, quam nemo potest enarrare, repraesentat; missa de luce, hodiernam de Matre generationem; missa de tertia, Matris et Patris simul generationem repraesentat. Unde in ipsius introitu cantatur: Puer natus est nobis (cf. Is 9,6), quod spectat ad generationem de Matre; et legitur evangelium: "In principio erat Verbum" Io 1,1, quod spectat ad generationem de Patre. Ideo prima missa cantatur in nocte, quia illa de Patre generatio, nobis ipsam credentibus, est occulta. Secunda missa summo mane tempestive ideo celebratur, quia generatio de Matre nobis fuit visibilis et tamen quasi quodam nubilo respersa. Quis enim potest solvere corrigiam calceamenti eius, idest investigare sacramentum Incarnationis eius? (cf. Mc 1,7; Lc 3,16; Io 1,27). Tertia missa ideo cantatur clara die, quia in die aeternitatis, cum praeteribit omnis obscuritas, clare cognoscemus qualiter de Patre, qualiter de Matre Iesus Christus sit genitus. Tunc enim scientem omnia sciemus, quia oculo ad oculum videbimus et sicut ipse est erimus (cf. 1Io 3,2). Bene ergo dicitur: Quasi ros in diebus vernis.

16. Sequitur: "Quasi lilia, quae sunt in transitu aquae." Nota quod lilium de inculta terra nascitur, in convallibus oritur, odoriferum est, candidum, clausum continet odorem, apertum effundit; sex habet folia, virgulas aureas et stipitem habet in medio; membris medetur adustis. Lilium dictum, quasi lacteum, beatam Virginem significat, virginitatis splendore candidam, quae de castis et humilibus parentibus, Ioachim, qui interpretatur consurgens, et Anna, quae interpretatur gratia, est orta. Haec hodie Dei Filium parturivit sicut lilium odorem effundit. Sex habet folia, de quibus quaere in secunda clausula evangelii: "Cum turbae irruerent ad Iesum "(Lc 5,1), ubi loquitur de sex gradibus throni Salomonis("Dom. V post Pent.").

Virgulae aureae in lilio sunt paupertas et humilitas in Maria, quibus ipsius virginitas fuit decorata. Stipes in medio lillii fuit excellentia divini amoris in corde beatae Virginis. Haec est medicina peccatorum, qui in igne vitiorum sunt adusti.

De quibus dicit Ioel: "Omnes vultus eorum redigentur in ollam "(Ioel 2,6). Olla est vas ad coquendum, dicta, quod debulliat in ea aqua, igne subiecto, et vapor emittatur. Unde et bulla dicitur, quae in aqua venti spiritu intus sustentatur. Olla est mens peccatoris, in qua est aqua concupiscentiae, emittens bullas cogitationis perversae, supposito igne

suggestionis diabolicae. Ex hac olla procedit fumus pravi consensus, quo excaecatur animae oculus, et sic nigredinem contrahit mens peccatoris. Vultus dictus, quod per eum animi voluntas ostenditur, et significat opera, quibus homo cognoscitur. Vultus ergo peccatorum in ollam rediguntur, cum ex nigredine mentis opera coinquinantur. Hanc nigredinem et adustionem beata Maria, suae sanctitatis medicinali candore, aufert, et in se sperantibus omnimodam confert sanitatem.

Dicamus ergo: "Quasi lilia in transitu aquae," quasi diceret: Sicut lilia in viriditate, pulchritudine et odore perdurant iuxta transitum aquae, sic beata Maria, cum Filium parturivit, in viriditate et pulchritudine virginitatis permansit.

Rogamus ergo te, Domina nostra, Dei Mater alma, ut in hac Nativitate Filii tui, quem virgo peperisti, pannis involvisti, praesepio reclinasti, indulgentiam nobis ab ipso impetres, adustionem animae nostrae, quam ex igne peccati contraximus, tuae misericordiae emplastro sanes, qua ad aeternae festivitatis gaudium pervenire mereamur. Ipso praestante, qui ex te, gloriosa Virgine, hodie nasci dignatus est, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

IN PURIFICATIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS (I)

THEMATA SERMONIS

"Quasi thus redolens in diebus aestatis." Item in eodem sermo in laudem eiusdem Virginis, ibi: "Benedicta tu inter mulieres." In eodem de constructione tabernaculi et de fiscella Moysi et eorum significatione.

Item sermo in eodem ad laudem eiusdem Virginis, ibi: "Aquam petenti lac dedit," et de natura columbae et turturis, et de tribus quae sunt in candela et de quattuor versiculis "Nunc dimittis," et quid haec omnia significant.

EXORDIUM

1. "Quasi thus redolens in diebus aestatis; quasi ignis effulgens et thus ardens in igne "(Eccli 50,8-9).

Dicit Christus in Ecclesiastico: "Ego quasi fluvius Dorix, et sicut aquaeductus exivi a paradiso "(Eccli 24,41). Dorix interpretatur medicamentum generationis, et significat Iesum Christum, qui est medicina humanae generationis in Adam corruptae. "A paradiso," idest ventre virginali, Iesus Christus, "quasi fluvius Dorix et sicut aquaeductus" exivit, quia, ex eo quod carnem de Virgine accepit, factus est nobis "quasi fluvius" quoad fidem per aquam baptismatis; "Dorix" quoad Passionem, in qua sanguinem effudit, quo vulnera nostra sanavit; "aquaeductus" quoad gratiarum infusionem. Per ipsum enim, quasi per aquaeductum, nobis Pater gratiam infundit. Unde in fine orationis dicimus: Per Dominum nostrum etc.

Dicitur in Genesi: "Plantaverat Dominus Deus paradysum voluptatis a principio, in quo posuit hominem ut operaretur et custodiret illum "(Gen 2,8.15). Sed male operatus est et male custodivit. Necessesse ergo fuit ut aliam paradysum, longe meliorem, beatam scilicet Mariam, Dominus Deus plantaret, in quam illius exsules reverterentur. In hac paradiso positus fuit secundus Adam, qui operatus est et custodivit illam. Operatus est magna, sicut ipsa dicit: "Fecit mihi magna, qui potens est, et sanctum nomen eius "(Lc 1,49). Quod nos "sanctum" dicimus, Graeci dicunt "agion", quod sonat "sine terra", quia nomini eius consecrati non in terra conversationem sed in caelis debent habere. Custodivit vero, dum integram conservavit; operatus est, dum foecundavit; custodivit, dum florem non abstulit. Primo terra maledicta in opere Adae germinavit spinas et tribulos post laborem. Terra nostra, idest beata Virgo, absque labore hominis, fructum benedictum protulit, quem hodie Deo Patri in templo obtulit, unde dicitur: "Quasi thus redolens in diebus aestatis" etc.

2. Thus a tondendo est dictum, unde a quibusdam sine aspiratione scribitur; quidam vero dicunt a theòs, idest Deo, cui adoletur, unde cum aspiratione scribitur. Beata Virgo dicit in Ecclesiastico: "Quasi Libanus non incisus evaporavi habitationem meam "(Eccli 24,21). Libanus est arbor Arabiae, immensa, sucum aromaticum fundens, dicta a monte Arabiae. Nam mons ubi thura colliguntur Libanus dicitur. Quae bis in anno colligitur, autumnò scilicet et vere. "Libanus non incisus" est beata Maria, quae nullius concupiscentiae ferro umquam fuit incisa. Haec mentem, in qua habitat, per amorem evaporat, idest odore virtutum replet. Ex cuius evaporatione illa habitatio humilitatis et castitatis respirat odorem. Beata Maria, quae propter vitae candorem dicitur Libanus, qui candidatio interpretatur, emisit ex se thus odoriferum, idest humanitatem Iesu Christi, ex cuius odore repletus est totus mundus.

In duplici collectione thuris duplex Christi oblatio designatur. Primo obtulit eum Mater, "secundum legem Moysi "(Lc 2,22), in templo; secundo obtulit seipsum in sacrificium Deo Patri, in reconciliatione humani generis. In prima oblatione fuit "thus", a "theòs" dictum, Deo oblatus; in secunda fuit "thus", a "tondendo" dictum, quia pro peccatis nostris tonsus; et tunc fuit "thus redolens in diebus aestatis," idest fervore iudaicae persecutionis. De prima oblatione, quam in praesentiarum habemus, ad laudem gloriosae Virginis aliqua disseramus.

I. DE PRIMA CHRISTI OBLATIONE

3. Legitur in libro Iudicum, ubi dicit Debora: "Benedicta inter mulieres Iahel, uxor Haber Cinaei; benedicatur in tabernaculo suo. Aquam petenti lac dedit, et in phiala principum obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clavum tabernaculi, et dexteram ad fabrorum malleum; percussitque Sisaram, quaerens in capite vulneris locum, et tempus valide perforans "(Iudic 5,24-26). Qui, soporem morti socians, "defecit et mortuus est "(Iudic 5,27). Iahel interpretatur cerva, et significat beatam Mariam. Quare hoc in sermone: "Extollens vocem quaedam mulier "("Dom. III in Quadrag., V"). Haec dixit uxor Haber Cinaei. Haber particeps, Cinaeus possessio interpretatur, et significat Iesum Christum, qui, nostrae naturae particeps, dicit in Parabolis Salomonis: "Dominus possedit me in initio viarum suarum "(Prov 8,22).

Viae Domini sunt opera eius, in quarum initio sapientiam possedit, quia in principio creaturae nascentis Filium, qui cum eo cuncta diserneret, habuit. Alia translatio habet sic: "Dominus creavit me principium viarum suarum in opera sua." Quod de Incarnatione Domini legitur. "Creavit me" Deus secundum carnem. Caro Deum

agnoscit; gloria Patrem significat; creatura Dominum confitetur; caritas Patrem novit, "principium", vel in principio "viarum suarum," ut ipse ait: "Ego sum via "(Io 14,6), quae ducit Ecclesiam ad vitam. In opera sua, scilicet redimenda, de Virgine est creatus. Caro enim eius propter opera; divinitas ante opera. Beata ergo Maria uxor eius appellatur, eo quod in thalamo eius requievit et ex ea carnem accepit. "Benedicatur" ergo "in tabernaculo suo. Beatam", inquit, "me dicent omnes generationes "(Lc 1,48). In tabernaculo suo benedicitur, quia in ipso requievit, qui ipsam creavit. Ad cuius laudem, quae omni laudi superenatat, in cuius laude omnis materia deficit, omnis lingua balbutit, quia materia se offert, et devotio quantulumcumque de ipsa aliquid enarrare cupit, ideo de tabernaculo aliqua, quasi manu palpando, proponamus.

II. DE BEATA MARIA CHRISTI TABERNACULO

4. "Benedicatur Iahel in tabernaculo suo." Locutus est Dominus ad Moysen in Exodo, dicens: "Tabernaculum ita facies: decem cortinas de bysso retorta et hyacintho, ac purpura coccoque bis tincto, variatas opere plumario, facies. Facies et saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi. Facies et operimentum aliud de pellibus arietum rubricatis, et super hoc rursum aliud operimentum de hyacinthinis pellibus. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setim "(Ex 26,1.7.14-15). Nota quod, super hunc locum dicitur in historiis scholasticis: Tabernaculum erat domus Deo dicata, quadrata et oblonga, tribus clausa parietibus: aquilonari, meridiano, occidentali. Liber patebat introitus ab oriente, ut sole oriente radiis eius illustraretur. Longitudo erat triginta cubitorum, latitudo decem, altitudo decem. In latere meridiano erant tabulae de lignis setim stantes viginti, quarum unaquaeque in longitudine habebat cubitos decem, in spissitudine digitos quattuor, in latitudine cubitum et semissem. Iungebantur autem sibi mutuo incastratae, ne rimula esset ibi, aut planities parietis inaequalis; et erant inauratae ex utraque parte, superpositae vero singulae duabus basibus argenteis perforatis, in quarum foraminibus cardines aurei immittebantur. Eodem schemate factus erat paries aquilonaris. Ad occidentem vero erant septem tabulae, per omnia similes aliis et eodem modo stantes in basibus. Tabulis sic ordinate stantibus, ex quattuor supradictis operimentis, fuit tectum, scilicet cortinis, sagis cilicinis, pellibus rubricatis et hyacinthinis.

Tabernaculum significat beatam Mariam, in qua Christus se armavit lorica iustitiae et galea salutis, ut contra aereas potestates debellaret. De his armis quaere in evangelio: "Cum fortis armatus "("Dom. III in Quadrag., II") etc. Haec est domus Deo dicata,

sancti Spiritus consecratione inuncta, quattuor virtutibus principalibus quadrata, finali perseverantia oblonga, tribus parietibus virtutum contra aquilonem, meridiem; et occidentem clausa. In aquilone, tentatio diaboli; in meridie, fallacia mundi; in occidente occasus peccati designatur. Contra aquilonem fuit clausa, unde in Genesi: "Ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius "(Gen 3,15). Beata Maria contrivit caput, idest principium diabolicae suggestionis, dum emisit votum virginitatis. Sed eius calcaneo insidias posuit, cum eius Filium in fine capi et crucifigi a iudaeis fecit.

Item, contra meridiem fuit clausa. Unde in Luca: "Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena "(Lc 1,28) etc. Intus erat, clausa erat, ad quam Angelus est ingressus. Quia intus fuit, ideo benedici meruit. Non enim qui foris sunt digni habentur salutatione angelica, nec ut eis dicatur: "Ave", sed potius, ut dicit Amos: "Cunctis qui foris sunt, dicitur: Vae, vae "(Am 5,16). Non enim accepta est Deo salutio, quae foris est. Unde in Matthaeo arguit eos Dominus, qui salutari in foro quaerunt (cf. Mt 23,7). Qui enim foris est, in foro vel publico, non meretur a Deo vel angelo, qui secretum diligunt, salutari. Unde in Matthaeo, mittens apostolos, "Neminem", inquit, "per viam salutaveritis," sed: "In quamcumque domum intraveritis dicite: Pax huic domui "(Lc 10,4-5), ubi non in via positos, nec operantes in agro foris, sed in domo praecepit salutari. Qui ergo foris sunt, a salutatione divina fraudantur.

5. Item, contra occidentem fuit clausa. Unde in Exodo dicitur, quod Moyses tribus mensibus fuit absconditus. Cumque iam celari non posset, sumpsit mater eius fiscellam scirpeam et linivit eam bitumine ac pice; posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto (cf. Ex 2,2-3) ripae fluminis. Quid Moyses et tres menses, quid fiscella scirpea, quid bitumen et pix, quid flumen significant videamus. Moyses est Iesus Christus, qui fuit absconditus tribus mensibus, idest tribus temporibus, idest ante mundi constitutionem, a mundi constitutione usque ad Moysen, a Moyse usque ad beatae Mariae Annuntiationem, quae fuit quasi fiscella scirpea, bitumine et pice undique clausa.

Fiscella est vas vimineum, gracile. Nota quod in his tribus, ex quibus constructa fuit fiscella, tres beatae Mariae virtutes principaliores significantur. In vimine humilitas, in bitumine virginitas, in pice paupertas designatur. Nota: Vimen dictum, quod vim multam habeat viroris; naturae enim talis est, ut si etiam arefactum abluatur, virescat; deinde excisum atque in humo fixum radicibus seipsum demergit. Haec est humilitas, quae tanti est viroris, ut si etiam contemptui habetur et quasi arida abiciatur, humo

tamen infixā, quam semper humilis prospicit, radices humilitatis altius immittit. In beata ergo Virgine, quasi in fiscella, repositus fuit Iesus Christus, et labenti flumini, idest huic mundo, expositus, quem regis filia, idest sancta Ecclesia, adoptavit in filium. Carectum est locus herba carice plenus, vel arundinetum, vel locus plenus spinis. His tribus beata Virgo fuit clausa, ne suggestio diaboli, fallacia mundi, delectatio peccati eam posset violare. De hac triplici clausura dicitur in Canticis: Hortus conclusus, soror mea, hortus conclusus, fons signatus (Cant 4, 12). Beata Maria dicitur soror Christi propter carnis contubernium. Haec fuit hortus conclusus, muro humilitatis, contra aquilonem; hortus conclusus, muro paupertatis, contra meridiem; fons signatus, sigillo virginitatis, contra occidentem. Iste sunt tabulae intus et foris deauratae, et inseparabiliter coniunctae, et aequaliter dispositae, et basibus argenteis, idest puritati intentionis, confessioni divinae laudis, superpositae.

6. Item, de hac triplici clausura et oriente, a quo illustratur tabernaculum, habes concordantiam in Ezechiele: "Converti", inquit, "me ad viam portae sanctuarii exterioris quae respiciebat ad orientem, et erat clausa; et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit, et non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino "(Ez 44,1-3). Porta dicta, quia potest inde portari vel exportari aliquid, et significat beatam Mariam, per quam gratiarum munera exportamus. Haec porta fuit sanctuarii exterioris, non interioris. Sanctuarium interius divinitas, exterius est humanitas. Pater dedit maiestatem, mater infirmitatem. Via huius portae fuit humilitas, ad quam quilibet debet cum Propheta se convertere. Humilitas Virginis ad orientem respexit, ut eius illustraretur radiis. Haec porta ter clausa dicitur, eo quod beata Maria contra aquilonem, meridiem et occidentem, ut dictum est, clausa fuit; et orienti, scilicet Iesu Christo, qui de caelo venit, humiliter patuit. Unde subditur: "Vir non transibit per eam," idest, Ioseph non cognoscet eam; "eritque clausa principi," per quem diabolus, huius mundi princeps, intelligitur, cuius suggestionibus clausa fuit, quia nulli tentationi mens eius patuit, sicut et caro virilem contactum nescivit. Princeps solus, idest Christus Iesus, in ea sedit, per assumptae carnis humilitatem, ut comederet panem coram Domino, idest faceret voluntatem Patris, qui misit eum (cf. Io 4,34). Tabulis virtutum ita dispositis, superponitur tectum ex cortinis, sagis cilicinis, pellibus rubricatis et hyacinthinis. In sola Virgine omnium resultat vita sanctorum; capax est omnium virtutum.

Nota quod Ecclesia Christi dividitur in militantem et triumphantem. Ecclesia militans habet cortinas et saga cilicina; Ecclesia triumphans, pelles rubricatas et hyacinthinas. In cortinis plumario, idest polymito, idest acu subtiliter et varie composito, distinctis, omnes Ecclesiae militantis iusti designantur. In bysso retorta, boni religiosi, qui castitatis munditiae et corporis abstinentiae sunt intenti. In hyacintho, qui, omnibus terrenis postpositis, solius contemplationis dulcedine sunt suspensi. In purpura, qui dominicae Passionis memoria se crucifigunt, et quasi coram crucifixo astantes et oculis mentis quasi in patibulo pendentem, aqua et sanguine de latere profluentem et inclinato capite spiritum emittentem contemplantes, irremediabilibus lacrimis se profundunt. In cocco bis tincto qui Dei et proximi amore inardescunt designantur. In sagis cilicinis poenitentes, qui in cinere et cilicio pro commissis satisfaciunt. De his sagis quaere in evangelio de Pascha, circa finem.

Item, in pellibus rubricatis omnes designantur martyres, qui stolas suas laverunt in sanguine Agni (cf. Apoc 7,14), qui, de mundo triumphantes, ad triumphantem Ecclesiam laureati pervenerunt. In hyacinthinis, omnium confessorum, quorum conversatio fuit in caelestibus, et ideo de spe ad speciem transierunt. Beata Maria, dum in hac Ecclesia militante fuit, omnium iustorum virtutes possedit. Unde dicit in Ecclesiastico: "In me gratia omnis viae et veritatis; in me omnis spes vitae et virtutis "(Eccli 24,25). Habuit etiam nimiam compassionem circa poenitentes. Unde et dixit: "Vinum non habent "(Io 2,3). Quasi diceret: Infunde, o Fili, poenitentibus gratiam tui amoris, quia non habent vinum compunctionis. Modo vero regnat in gloria, in qua omnium sanctorum habet praemia, quia super choros angelorum exaltata. Ecce "tabernaculum non manufactum, idest non huius creationis "(Hebr 9,11), sed Sancti Spiritus gratia constructum et dedicatum. Dicamus ergo: "Benedicatur Iahel in tabernaculo suo." Amen.

III. DE MULTIPLICI OBLATIONE VIRGINIS

7. Sequitur: "Aquam petenti lac dedit, in phiala principum obtulit butyrum "(Iudic 5,25). Sisara interpretatur exclusio gaudii et significat diabolum, qui a gaudio vitae aeternae exclusus, ab ipso excludere nititur fideles. Huic, aquam concupiscentiae petenti, nostra Iahel dedit lac. Divini enim fuit consilii, sacramentum dominicae Incarnationis diabolo occultari. Qui, dum videret beatam Mariam homini desponsatam, gravidam, filium parturientem et ipsum lactantem, credidit esse corruptam; et sic aquam concupiscentiae quasi pretium petivit, dum corruptam credidit. Sed dum Virgo Filium lactavit, eum

fefellit, et sic clavo tabernaculi et malleo interfecit. In clavo tabernaculi, quod clavo clauditur, beatæ Mariæ virginitas; in malleo, qui habet figuram "thau "(T), crux Christi designatur. Iahel ergo, idest beata Maria, clavo tabernaculi, idest virginitate sui corporis, et malleo, idest Passione sui Filii, diabolum interfecit. Unde dicitur in libro Iudith: "Una mulier hebraea fecit confusionem in domo Nabuchodonosor regis: ecce enim Holophernes iacet in terra, et caput ipsius non est in illo "(Iudith 14,16). Adonai, Domine, Deus magne et admirabilis, tibi laus, tibi gloria, quod dedisti nobis salutem in manu Filiae et Matris tuae, gloriosae Virginis Mariæ.

Sed, notandum quod in medio auctoritatis praemittitur: "Et in phiala principum obtulit butyrum." Occasione istius verbi omnia praemissa posuimus. Videamus ergo quid phiala, quid principes et quid butyrum significant. In phiala, paupertatis humilitas; in principibus, apostoli; in butyro designatur humanitas Iesu Christi. In humilitate ergo suae paupertatis, quam habituri erant principes in fide divites, in hoc mundo pauperes, obtulit hodierna die in templo butyrum, idest quem genuerat Filium, de quo Isaias: "Butyrum et mel comedit "(Is 7,15). In melle divinitas, in butyro humanitas. Butyrum et mel comedit, dum divinam humanae naturae univit, et per hoc scivit, idest scire nos fecit, "reprobare malum et eligere bonum "(Is 7,15). Obtulit in sua paupertate Filium et cum ipso hostiam pauperum, scilicet "par turturum, aut duos pullos columbarum "(Lc 2,24). Sicut scriptum est in lege Domini, scilicet Levitico, ubi dicitur: "Mulier, quae, suscepto semine, pepererit masculum, immunda erit septem diebus "(Lev 12,2). Ad distinctionem illius quae virgo peperit. Non ergo Filius nec Mater hostiis indigebat purgari, sed ut solveremur a timore legis, idest ab observatione legis, quae timore observabatur. Ubi et subditur: Cum expleti fuerint dies, scilicet quadraginta, purificationis eius, offeret agnum ad ostium tabernaculi. Quod si non invenerit manus eius, nec poterit offerre agnum, offeret duas turtures, vel duos pullos columbarum (cf. Lev 12,6.8). Haec oblatio pauperum erat, qui offerre agnum non poterant, ut per omnia humilitas et paupertas Domini pateat. Qui vere sunt pauperes, hanc oblationem Domino offerunt.

8. Nota quod si turtur parem amiserit, semper carebit, solivagus incedit; aquam claram non bibit; in ramum virentem non ascendit. Item, columba simplex est; nidum prae aliis habet asperum et pauperem; nullum ore vel unguibus laedit; raptu non vivit; pullos rostro pascit, de his quibus pasta est; morticino non vescitur; alias aves nec minimas invadit; puro grano vescitur; alienos pullos ut suos fovet; super fluentia residet, ut

accipitrem caveat; in petra nidificat; ingruente tempestate ad nidum fugit; alis se defendit; gregatim volat; gemitum pro cantu dat; fecunda est; geminos nutrit. Nota etiam quod, cum pullificat columba et crescunt pulli, vadit mas et sugit terram salsam, et id quod sugit ponit in ora pullorum, ut assuescant cibo. Et si femina retardat venire, propter dolorem partus, ad pullos, percutiet eam mas, et ponet eam vi intus.

Sic pauperes spiritu, veri scilicet poenitentes, quia mortaliter peccando comparem suum, scilicet Iesum Christum, amiserunt, ideo solitudine mentis et etiam corporis, a tumultu saecularium remoti, soli vivunt; non aquam claram mundani gaudii, sed turbidam doloris et planctus bibunt. "Anima mea," inquit Dominus, "turbata est. Et quid dicam?" (Io 12,27). In ramum virentem gloriae temporalis non ascendunt, de quo Ezechiel: "Applicant", inquit, "ramum ad nares suas" (Ez 8,17). Carnales enim ramum temporalis gloriae applicant ad nares suas, ne sentiant foetorem peccati vel inferni.

Item, sunt simplices sicut columbae. Nidum suae conversationis et etiam ipsum lectum, quo corporaliter dormiunt, asperum et pauperem habent. Neminem laedunt; immo se laedenti parcunt. Raptu non vivunt; immo sua distribuunt. Verbo praedicationis sibi commissos reficiunt, et ex gratia sibi concessa cum aliis gratanter dividunt. Morticinum, idest mortale peccatum, sibi non incorporant. Versus: Morticina cadunt ferro, morticina morte. Magnum nec minimum scandalizant. Puro grano, idest Ecclesiae praedicatione, non haereticorum, quae immunda est, vescuntur. Omnibus omnia facti, ita zelantur salutem aliorum ut suorum; omnes diligunt in visceribus Iesu Christi. Super Sacrae Scripturae fluentia resident, ut tentationem diaboli, se rapere machinantis, procul praevideant et praevisam caveant. In foramine petrae, idest latere Iesu Christi, nidificant, et si qua carnis tentationis tempestas ingruerit, ad latus Christi fugiunt, ibique se abscondunt, dicentes cum Propheta: Esto mihi, Domine, "turre fortitudinis a facie inimici" (Ps 60,4). Et iterum: "Esto mihi in Deum protectorem" (Ps 70,3) etc. Non unguis vindictae, sed alis humilitatis et patientiae se defendunt. Optimum, inquit philosophus, genus vincendi patientia. Et iterum: Miseriarum portus patientia. In unitate Ecclesiae, fidelium congregatione, una cum ipsis ad caelestia volant. Istorum cantus est gemitus. Istorum melodia sunt lacrimae et suspiria. Bonae voluntatis fetu fecundi, geminos pullos, idest dilectionem Dei et proximi, diligenter nutriunt.

Nota etiam quod quilibet poenitens duo debet habere, misericordiam scilicet et iustitiam. Misericordia est quasi femina pullos custodiens, iustitia est quasi masculus. Terra salsa est caro Iesu Christi, amaritudine plena, ex qua debet sugere poenitens amaritudinem et salsedinem, et in ora pullorum, idest operum suorum, ponere, ut assueti

tali cibo, in dolore et amaritudine semper vivant, membra sua cum vitiis et concupiscentiis crucifigentes (cf. Gal 5,24). Sed, quia discretio est mater omnium virtutum, sine qua non debet offerri sacrificium, ideo si columba, idest misericordia, retardat ad pullos venire, propter sui partus, idest compunctionis et gemitus dolorem, iustitia, quasi masculus, debet ipsam corrigere et quadam vi intus ponere, ut pullos nutriat et nutriendo custodiat. Sic enim poenitens de peccato doleat, ut tamen necessitatem, sine qua vivere non potest, sibi non subtrahat.

Quicumque istiusmodi turtures et columbas obtulerit, ipsum summus sacerdos, Iesus Christus, ab omni profluvio sanguinis, idest immunditia peccati, emundabit. Revertamur ergo ad materiam, a qua aliquantulum digressi sumus, et dicamus: "Quasi thus redolens in diebus aestatis."

9. Sequitur: "Quasi ignis effulgens et thus ardens in igne." Nota quod hodie Ecclesiae fideles portant ignem effulgentem in candela, quae constat ex stupa et cera. In igne divinitas, in cera humanitas, in stupa dominicae Passionis asperitas designatur. Beata Virgo hodie detulit et obtulit Dei et suum Filium in templo, in cuius rei figura, fideles hodie deferunt et offerunt ignem in candela. In quibus tribus vera designatur poenitentia. In igne, ardor contritionis, omnia eradicans genimina vitiorum. In cera, confessio criminis. Sicut enim fluit cera a facie ignis (cf. Ps 67,3), sic ab ardore contritionis fluit confessio ab ore confitentis, defluentibus lacrimis. In stupa, asperitas satisfactionis. In his tribus est Iesus, idest hominis salus, quae qui Deo obtulerit poterit dicere cum iusto Simeone: "Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum: lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel" (Lc 2,29-32).

Nota quod in his quattuor versiculis quattuor viri poenitentis beatitudines designantur. Prima est in plenaria peccatorum remissione et conscientiae tranquillitate, ibi: "Nunc dimittis" etc. Secunda, in animae a corpore separatione, in qua videt quem credidit, quem desideravit, unde: "Quia viderunt". Tertia, in extremi iudicii examine, in quo dicitur: Date de fructu manuum suarum ei, et laudent eum in portis opera eius, unde: "Quod parasti" etc. Quarta, in aeternae gloriae lumen, in qua videbit facie ad faciem et cognoscat sicut et cognitus est, unde: "Lumen ad revelationem" etc. "Bene ergo dicitur: Quasi ignis effulgens et quasi thus ardens in igne." Iesus Christus in sua Nativitate pastoribus, in sua Apparitione tribus Magis, in suae Matris Purificatione Simeoni et Annae prophetantibus quasi ignis effulsit. In sua vero Passione, quasi thus in igne arsit,

ex cuius odore, caeli, terra, infernus sunt repleti, angeli in caelo de humani generis redemptione laetantur, homines mortui in terra resuscitantur, captivi in inferno liberantur.

Rogamus ergo te, Domina nostra, Dei Mater electa, ut a sanguine peccatorum nos purifices, ignem effulgentem contritionis, in cera confessionis et stупpa satisfactionis, deferre nos facias, quatenus ad lumen et gloriam caelestis Ierusalem pervenire mereamur. Ipso praestante, quem hodie in templo obtulisti, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

IN ASSUMPTIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS

THEMATA SERMONIS

"Quasi vas auri solidum." In eodem sermo, ibi: "Locus sanctificationis nostrae;" et ibi: "Altitudinis firmamentum." Item sermo de eodem, ibi: "Et cypressus in altitudinem se extollens."

EXORDIUM. DE DIGNITATE GLORIOSAE VIRGINIS

1. "Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso, quasi oliva pullulans et cypressus in altum se extollens" Eccli 50,10-11.

Dixit Ieremias: "Solium gloriae altitudinis a principio, locus sanctificationis nostrae, expectatio Israel "(Ier 17,12-13). Solium est dictum, quasi solidum sedium, a sedendo. Solium gloriae est beata Maria, quae undique solida et integra extitit, in qua gloria Patris, Filius sapiens, immo ipsa sapientia, Iesus Christus, sedit, dum ex ea carnem assumpsit. Unde in Psalmo: "Ut inhabitet gloria in terra nostra "(Ps 84,10). Gloria altitudinis, idest angelorum, habitavit in terra, idest carne nostra. Beata ergo Maria fuit solium gloriae, idest Iesu Christi, qui est gloria altitudinis, idest angelorum. Unde Ecclesiasticus: "Altitudinis firmamentum pulchritudo eius, species caeli in visione gloriae "(Eccli 43,1).

Iesus Christus est firmamentum altitudinis, idest angelicae sublimitatis, quam ipse confirmavit, apostata cum suis sequacibus dilabente. Unde in Iob: "Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos, qui solidissimi quasi aere fusi vel fundati sunt? "(Iob 37,18) Quasi diceret: Nonne Patris sapientia caelos, idest angelicam naturam, fabricavit? Unde: "In principio creavit Deus caelum "(Gen 1,1), intellige continens et contentum. Angelis vero peccantibus rudentibus inferni detractis (cf. 2Pt 2,4), boni, summo bono inhaerentes, solidissimi, quasi aere fundati sunt. In aeris durabilitate firma perpetuitas notatur stantium angelorum. Iesus Christus, angelicae sublimitatis firmamentum, ipsius est pulchritudo. Quos enim suae divinitatis potentia consolidat, hos et suae humanitatis pulchritudine satiat. Est etiam species caeli, idest omnium animarum in caelis habitantium, quae consistit in visione gloriae. Dum enim gloriam Patris oculo ad oculum vident, gloriosi resplendent. Ecce quanta dignitas gloriosae Virginis, quae meruit esse Mater illius, qui est firmamentum et pulchritudo angelorum, et species omnium sanctorum.

2. Dicamus ergo: "Solum gloriae altitudinis a principio," idest a mundi constitutione, praedestinata est Mater Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis (cf. Rom 1,4). Unde subditur: "Locus sanctificationis nostrae, expectatio Israel." Beata Virgo fuit locus sanctificationis nostrae, idest Filii Dei, qui nos sanctificavit. De quo ipse dicit in Isaia: "Abies et buxus et pinus venient simul, ad ornandum locum sanctificationis meae; et locum pedum meorum glorificabo "(Is 60,13). Abies dicta, quod prae ceteris arboribus eat, caelestia significat contemplantes. Buxus in altum non proficit, fructus non habet, viriditatem vero habet; significat novellos, fidem perpetuae viriditatis tenentes. Pinus, arboris species, ab acumine foliorum vocata; pinum enim antiqui dicebant acutum, et significat poenitentes, qui suorum peccatorum conscii, quodam contritionis acumine cor pungunt, ut sanguinem lacrimarum ex ipso elicere valeant. Omnes ergo isti, scilicet contemplantes, fideles et poenitentes, veniunt in hac solempni festivitate ad ornandum devotione, laude, praedicatione, beatam Mariam, quae fuit locus sanctificationis Iesu Christi, in qua ipse se sanctificavit. Unde ipse dicit in Ioanne: "Pro eis ego sanctifico meipsum "(Io 17,19), sanctificatione scilicet creata, "ut sint et ipsi sanctificati in veritate "(Io 17,9), idest in me, qui me hominem sanctifico in me Verbo, idest, per me Verbum, repleo me omnibus bonis.

"Et locum pedum meorum glorificabo." Pedes Domini eius humanitatem significant, de quibus Moyses in Deuteronomio: "Qui appropinquant pedibus eius accipiunt de doctrina illius "(Deut 33,3). Nullus potest appropinquare pedibus Domini, nisi prius, ut dicitur in Exodo, solvat calceamenta, idest opera mortua, de suis pedibus, idest mentis affectibus. Nudis pedibus ergo accede, et accipies de doctrina illius. Unde Isaia: "Quem docebit scientiam, et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus "(Is 28,9). Qui a lacte mundanae concupiscentiae removetur et uberibus gulae et luxuriae separatur, in praesenti divina scientia doceri et in futuro auditum: "Venite, benedicti Patris mei "(Mt 25,34), audire merebitur.

Locus pedum Domini fuit beata Maria, ex qua humanitatem accepit, quem locum hodierna die glorificavit, quia ipsam super choros angelorum exaltavit. Per hoc aperte habes, quod beata Virgo in corpore, quo fuit locus pedum Domini, est assumpta. Unde in Psalmo: "Exurge, Domine, in requiem tuam; tu et arca sanctificationis tuae "(Ps 131,8). Surrexit Dominus, cum ascendit ad Patris dexteram. Surrexit et arca sanctificationis suae, cum in hac die Mater Virgo ad aethereum thalamum est assumpta. Unde in Genesi dicitur quod requievit arca super montes Armeniae (cf. Gen 8,4). Armenia interpretatur mons avulsus, et significat angelicam naturam, quae dicitur mons

propter illos qui confirmati fuerunt, avulsus propter illos qui ceciderunt. Arca veri Noe, qui requiescere nos fecit a laboribus nostris, in terra cui maledixit Dominus (cf. Gen 5,29), requievit hodierna die super montes Armeniae, idest choros angelorum.

Ad laudem ergo ipsius Virginis, quae est expectatio Israel, idest populi christiani, et tantae festivitatis decorem, exponamus praedictam auctoritatem: "Quasi vas auri solidum" (Eccli 50,10-11) etc.

DE SANCTITATE ET GLORIA BEATAE MARIAE VIRGINIS

3. Nota ista tria: vas, olivam, cypressum. Beata Maria fuit vas humilitate, auri paupertate, solidum virginitate, omni lapide pretioso praemiorum ornatum. Vasis concavitas est receptiva infusorum, et ideo significat humilitatem, quae gratiam infusionum recipit. Sed tumor infusa repellit. Dominus praecepit in Exodo fieri fossam in altari, in qua reponerentur cineres sacrificii (cf. Ex 27,4). In fossa humilitatis reponitur cinis, idest memoria nostrae mortalitatis. Unde de poenitente dicit Ieremias in Threnis: "Ponet in sepultura os suum" (Lsm 3,29), idest de sepultura suae mortis loquetur. Unde dicitur in Genesi quod Abraham sepelivit Saram in spelunca duplici, quae respiciebat Mambre (cf. Gen 23,19). Spelunca duplex est humilitas cordis et corporis, in qua vir iustus debet sepelire animam suam a tumultu saecularium, et haec humilitas debet respicere Mambre, quae interpretatur perspicuitas, idest vitae aeternae, non gloriae mundanae, claritatem. Ad quam respexit humilitas beatae Virginis, et ideo respici meruit (cf. Lc 1,48).

Et quia humilitas paupertate conservatur, ideo vas auri dicitur. Et bene paupertas dicitur aurum, quae suos possessores splendidos et divites facit. Ubi paupertas vera ibi sufficientia; ubi abundantia ibi indigentia. Unde philosophus: Damnum nisi ex abundantia raro (Walther, "Carmina"). Item: Non puto pauperem cui quantulumcumque superest sat est ("Seneca"). bernardus: In caelis omnium rerum affluentia suppetebat; sola pupertas non inveniebatur in eis. Haec species in terris abundabat, et nesciebat homo pretium eius. Hanc ergo venit Filius Dei quaerere, ut eam sua aestimatione faceret pretiosam.

De hoc auro dicitur in Genesi, quod "in terra Hevilath nascitur aurum, et aurum terrae illius optimum est" (Gen 2,11-12). Hevilath interpretatur parturiens, et significat beatam Virginem, quae, Dei Filium parturiens, aureae paupertatis panniculis involvit. Optimum paupertatis aurum! Qui te non habet, etiam si omnia habet, nihil habet. Temporalia enim inflant, et inflando evacuunt. In paupertate, gaudium; in divitiis, tristitia et lamentum.

Unde Salomon in Parabolis: "Melior est buccella sicca cum gaudio, quam" vitulus saginatus "cum iurgio," vel "domus plena victimis "(Prov 17,1), idest divitiis, quae vi pauperibus rapiuntur. Item: "Secura mens quasi iuge convivium. Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni et insatiabiles "(Prov 15,15-16). Item: "Melius est habitare in terra deserta," idest paupertate, "quam cum muliere litigiosa et iracunda "(Prov 21,19), idest temporali abundantia. Item: "Melius est sedere in angulo domatis," idest humilitate paupertatis, "quam cum muliere litigiosa, in domo communi "(Prov 21,9).

Et quia humilitas et paupertas beatæ Mariæ virginitatis integritate "fuit" insignita, ideo additur: "Vas auri solidum." Beata Virgo fuit solida virginitate, et ideo sapientiam potuit continere (cf. Eccli 21,17). Sed cor fatui, ut dicit Salomon, est quasi vas confractum, quod sapientiam non potest continere. Istud vas fuit hodierna die omni lapide pretioso, idest omni praerogativa caelestium praemiorum ornatum. Omnium sanctorum praemia recepit, quae omnium Creatorem et Redemptorem genuit. Unde de hoc vase, omni lapide pretioso ornato, habes concordantiam in libro Esther, ubi dicitur, quod Esther, cum "intrare deberet ad regem, non quaesivit cultum muliebrem, sed quaecumque voluit Egeus eunuchus, custos virginum, haec ei ad ornamentum dedit. Erat enim formosa valde, et incredibili pulchritudine omniumque oculis gratiosa et amabilis videbatur. Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri. Et amavit eam rex plusquam omnes mulieres; et posuit diadema regni in capite eius "(Esth 2,15-16.17).

Esther absconsa, Egeus solemnus, Assuerus beatitudo interpretatur. Esther est beata Virgo Maria, quae circumquaque clausa latuit, quam absconsam Angelus invenit. Egeus, custos virginum, est Iesus Christus. Bene autem congruit talem custodem virginibus deputari, qui et Egeus, idest solemnus, sit et eunuchus: solemnus et festivus, ne contristet spiritu pusillanimes, eunuchus, ut non corrumpat virginum continentiam, sed conservet. Unde haec duo bene coniunguntur. Solet enim plerumque vel hilaritate affectus dissolvi, vel castum affectum nimia severitas comitari.

Utrumque Christus exhibuit, ut idoneus custos virginum probaretur. Tamquam Egeus enim hilariter "occurrit mulieribus, dicens: Avete "(Mt 28,9). Sed hoc ipsum tantum post Resurrectionem, iam corpore immortalis. Ante enim sic probavit se eunuchum, ut nec legatur salutasse mulierem. Mirati sunt quoque apostoli, ut dicit Ioannes, quod cum muliere loqueretur (cf. Io 4,27). Hic Egeus nostram Esther, idest beatam Virginem, eo copiosius ornavit, quo ipsa cultum muliebrem non quaesivit. Nec enim se vel alium

habere voluit ornatores, sed totam se commisit custodis arbitrio, a quo tam decenter est ornata, ut hodierna die super angelos sit exaltata.

Haec nostra Esther fuit "formosa valde" in angelica salutatione; "incredibili pulchritudine" in Spiritus Sancti superventione; "omniumque oculis gratiosa" in Filii Dei Conceptione. Postquam enim Filium Dei concepit, tanti fulgoris gratia facies eius rutilabat, quod nec ipse Ioseph in faciem eius intendere poterat. Nec mirum. Si filii enim Israel, ut dicit Apostolus, non poterant intendere in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius, quae evacuatur (cf. 2Cor 3,7); et in Exodo: "Videntes Aaron et filii Israel cornutam," idest splendidam, "Moysi faciem, ex consortio sermonis Dei, timuerunt prope accedere "(Ex 34,29-30), quanto magis in gloriosae Virginis faciem, radiis veri solis, quem in utero portabat, effulgentem, Ioseph intendere non poterat et accedere prope timebat; etenim verus sol nube tectus erat et per oculos et faciem suae Matris radiolos aurei fulgoris emittebat. Haec facies est plena gratiarum omnium, angelorum oculis gratiosa, in quam desiderant prospicere (cf. 1Pt 1,12); quae lucet sicut sol in virtute sua (cf. Apoc 1,16). Est etiam beata Virgo toti mundo "amabilis", quae omnium meruit suscipere Salvatorem.

Ista nostra gloriosa Esther hodie per manus angelorum [ducta est] "ad cubiculum regis Assueri," idest aethereum thalamum, in quo Rex regum, beatitudo angelorum, stellato solio residet, Iesus Christus; qui eandem gloriosam Virginem "super omnes mulieres amavit," ex qua carnem accepit, quae gratiam et misericordiam super omnes mulieres coram ipso invenit.

O inextimabilis Mariae dignitas! O inenarrabilis gratiae sublimitas! O ininvestigabilis misericordiae profunditas! Quae tanta gratia, quae tanta misericordia angelo vel homini umquam facta fuit vel fieri potuit, quanta beatae Virgini, quam Deus Pater sui proprii Filii, sibi aequalis, ante saecula geniti, Matrem esse voluit? Maxima foret gratia et dignitas, si aliqua pauperula femina cum Imperatore filium haberet. Vere omni gratia praestantior fuit beatae Mariae gratia, quae filium cum Deo Patre habuit, et ideo hodierna die in caelis coronari meruit.

Unde subditur: "Et posuit diadema regni in capite eius." Dicit Salomon in Canticis: "Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua, in die desponsationis suae "(Cant 3,11). Quia beata Maria Dei Filium coronavit diademate carnis, in die desponsationis suae, idest conceptionis, qua unita est divina natura, tamquam sponsus, humanae naturae, tamquam sponsae, in thalamo eiusdem Virginis, ideo idem Filius suam Matrem coronavit hodierna die diademate

gloriae caelestis. Egredimini ergo et videte matrem Salomonis in diademate, quo coronavit eam Filius suus in die Assumptionis suae. Bene ergo dicitur: "Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso."

4. Sequitur: "Et quasi oliva pullulans." Olea est arbor; oliva, fructus; succus, oleum. Olea primo emittit florem odoriferum, ex quo fit oliva, quae est viridis, deinde rubea, deinde efficitur matura. Beata Anna fuit quasi olea, ex qua processit flos candidus, inestimabilis odoris, scilicet beata Maria, quae fuit viridis in Filii Dei Conceptione et Nativitate. Viridis dicitur eo quod vim retineat. Beata Virgo in Conceptione et Nativitate Salvatoris viridis permansit, vim virginitatis retinuit: virgo ante partum et in partu permansit; fuit rubea in Filii Passione, quae ipsius animam pertransivit (cf. Lc 2,35); fuit matura in hodierna Assumptione, pullulans, idest pollens cum laetitia, in caelestis gloriae beatitudine.

Unde, ipsius laetitiae congaudentes, cantamus in introitu hodiernae missae: Gaudeamus omnes in Domino etc. In qua missa legitur evangelium: "Intravit Iesus in quoddam castellum "(Lc 10,38) etc. Castellum vel castrum dictum, quasi castum, vel quod ibi castretur libido. Hostis enim de foris, instanter castrum impugnans, non permittit inhabitantes quiete dissolvi, luxuria pollui. Pugnae enim instantia contra castrum, libidinis castrat incitamentum. Nota quod castellum est ubi murus est in circuitu et turris in medio. Castellum est beata Maria, quae quia totius castitatis claritate nituit, ideo in ipsam Dominus intravit. Murus ipsam muniens, turrim circumcingens, fuit virginitas. Turris murum defendens, ipsius fuit humilitas. Turris dicta, quod sit teres, idest directa et longa. Humilitas beatuae Mariae fuit directa et longa. Directa, quia ad illum solum aspexit, qui ipsius humilitatem respexit (cf. Lc 1,48); longa, quia in verbo humilitatis, "Ecce ancilla Domini "(Lc 1,38), facta est regina caelestis. Haec eadem Virgo fuit Martha et Maria. Martha, puerum pannis involvens, praesepio reclinans, ubere de caelo pleno lactans, in aegyptum cum ipso fugiens et inde rediens; Maria, cum "conservabat", ut dicit Lucas, "omnia verba haec, conferens in corde suo "(Lc 2,19).

5. Sequitur: "Et cypressus in altitudinem se extollens." Beata Maria quasi cypressus hodierna die super omnium angelorum altitudinem se extulit. Unde super hoc habes concordantiam in Ezechiele: "Super firmamentum," inquit, "quod erat imminens capiti animalium, quasi aspectus lapidis sapphyri, similitudo throni; et super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hominis desuper "(Ez 1,26). In quattuor animalibus,

omnes sancti, quattuor virtutibus decorati, quattuor evangeliorum doctrina instructi, significantur. In firmamento, angelicae virtutes, Omnipotentis virtute confirmatae. In throno, beata Virgo Maria, in qua Dominus se humiliavit, cum de ipsa carnem accepit. In Filio hominis, Iesus Christus, Dei et hominis Filius. In caelesti ergo gloria super caput animalium, idest omnium sanctorum, est firmamentum, idest angeli; et super angelos, thronus, idest beata Virgo; et super thronum, Filius hominis, idest Iesus Christus. De throno quaere in evangelio: "Cum turbae irruerent ad Iesum "(Dom. V post Pent.). De lapide sapphyro quaere in sermone de Annuntiatione: "Ero quasi ros "(Sermo "In Annuntiatione b. M. V., II").

Rogamus ergo te, Domina nostra, Mater Dei inclita, super choros angelorum exaltata, ut cordis nostri vas caelestis gratiae impleas, auro sapientiae effulgere facias, tuae virtutis potentia consolidas, lapide virtutum pretioso adornes, oleum misericordiae tuae, tu oliva benedicta, super nos effundas, quo peccatorum nostrorum multitudinem operias, qua ad caelestis gloriae altitudinem sublevari et cum beatis beatificari mereamur, praestante Iesu Christo, Filio tuo, qui te hodierna die super choros angelorum exaltavit, diademate regni coronavit et in solio aeterni luminis collocavit, cui est honor et gloria per aeterna saecula.

Dicat omnis Ecclesia: Amen. Alleluia